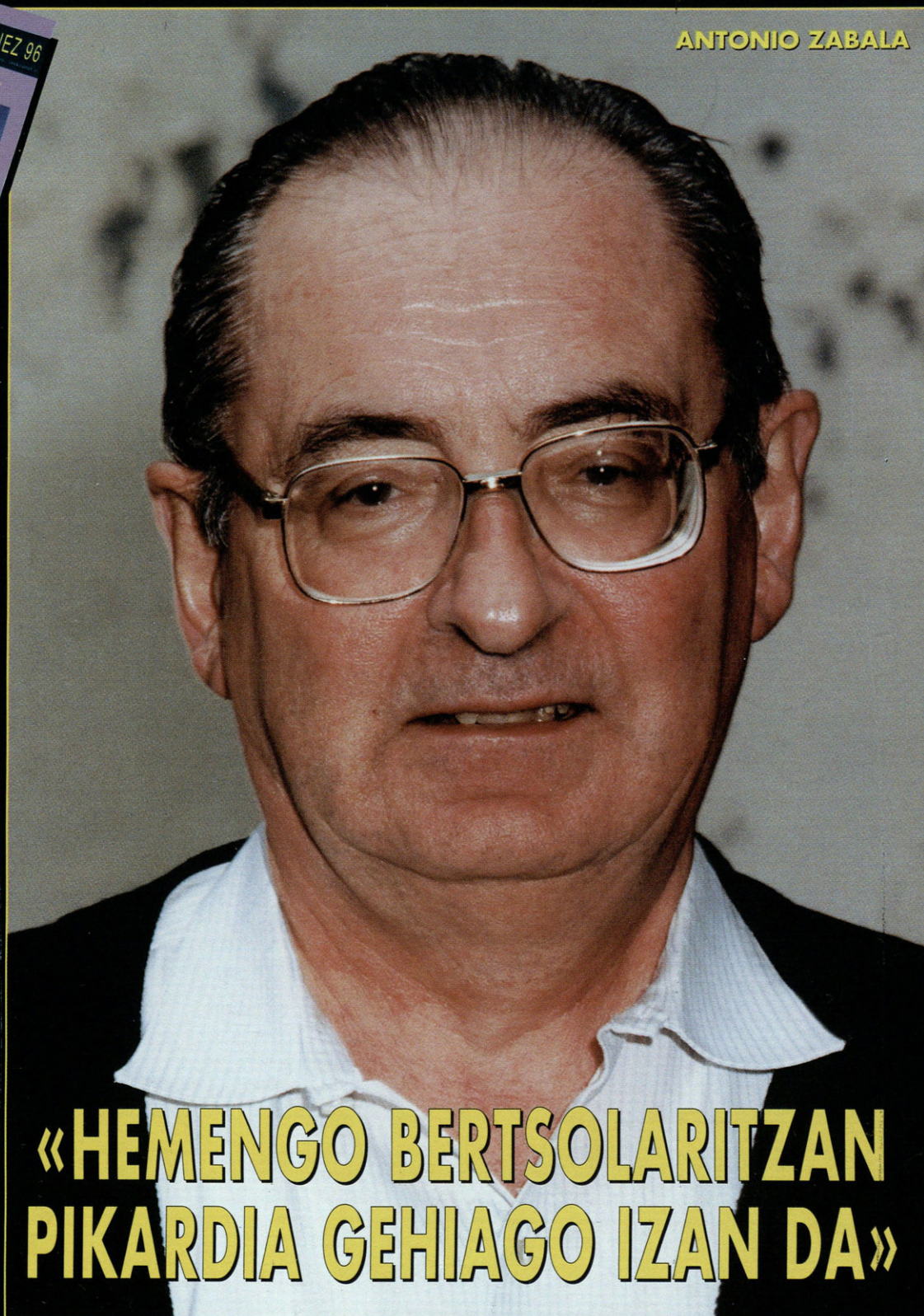

ARGIA

ANTONIO ZABALA

«HEMENGO BERTSOLARITZAN
PIKARDIA GEHIAGO IZAN DA»

NICOLAS REDONDO
TERREROS

«PSE-EEn emaitzak
onak badira, EAJk
guregana etorri
beharko du»

AFGANISTAN

Pakistan eta pashto
etnia talibanen
euskarri

ZINEMA

«Luzerako jauzia iritsi
arte an musutruk
gizakio laburmetraiak

01595

EUSKAL MUSIKA TALDEAK IZENIK ETA SOSIK GABE ATZERRIAN

ORAIN ARGIA REN HARPIDEDUN EGINEZ GER

HAUETAKO
OPARIREN BA
ESKURATUKO DUZU
DOHAINIK

ANTTON OLARIAGA

Alukiss

BASOTIK EDANEZ

IDAZLEEN PIZTIARIOA BARRUAN

ercin

ALUKISS-BASOTIK EDANEZ

ANTTON OLARIAGA

POSTERRA (63 x 43): GERRA AURREAN ARGIAREN HARPIDEDUN
ZEN FAMILIA BAT SUPAZTER ONDOAN.

KIOSKOAN BAINO
%20a MERKEAGO

ARGIAREN HARPIDEDUN IZAN ZAITEZ

ANTTON OLARIAGAREN
ALUKISS - BASOTIK EDANEZ

ARGIAREN POSTERRA

HARPIDETZA TXARTELA

☎ (943) 37 15 45

FAXA: (943) 36 10 48

IZENA _____ 1. DEITURA _____

2. DEITURA _____ TELF. _____

HELBIDEA _____ POSTA KODEA _____

HERRIA _____ HERRIALDEA _____

BANKU EDO AURREZKI KUTXA _____

SUKURTSAL HELBIDEA _____ SUKURTSAL ZKIA. _____

KONTU KORRONTEA/LIBRETA

Entitate

Sukurtsala

K.D

Kontu zenbakia

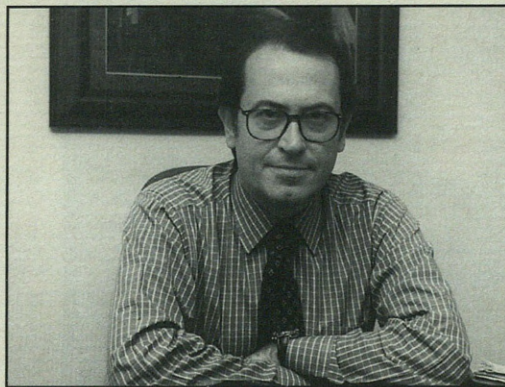
ARGIA: Zirkuitu ibilbidea 15

LASARTE-ORIA 20160

HARPIDETZA SAGIA
(BEZ barmel)
Hego Euskal Herria
12.100 pda
Iparr Euskal Herria
685 librea
Espainia 12.100 pda
Baste Atzerakia
15.750 pda
Airez 24.350 pda

Euskal Kulturaren
URTEKARIA eta
etxean jasoko da

6. Politika kronika. MIKEL JAUREGI.
8. Nicolas Redondo Terreros: «Nazionalista demokratiko hauek ez dute gauzatuko autodeterminazio eskubidea». MIKEL JAUREGI.
12. Pakistanen laguntza jaso dute Kabul menperatu berria duten talibanez. Korana eta pashto etnia egin dira Afganistanen jabe. XABIER ARANBURU.
14. Milioi bat tona altzairu egingo du urtean eta 250 bat lanpostu sortuko. Baionako Ucin laster martxan. XABIER ARANBURU.
16. Añanako eskualdean Euskal Herri osoko euskaldutze mailarik txikiena dute. Basamortuko lorea. IDOIA TORREGARAI
18. Igande honetan Etxarriko Andra Mari Ikastolaren eskutik dator Nafarroako ikastolen jaia. AMAIA MUNDIÑANO.
22. Antonio Zabala: «Herri literaturak mundua zenbat aldatu den erakusten du». IXIAR ROZAS.
27. Sakanako altxorrek gehigarria. MIKEL EZKURDIA.
28. Kultura kronika. MIKEL ELORZA.
31. Agenteak lortzea da atzerrian musika jotzeko malda gogorrena eta diru galera hango harrera. Gustuko bidean bihurtzerik ez. JON ABRIL / MAITE ARTOLA.
34. Gero eta laburmetraia egile gehiago eta 11 milioi pezeta guztientzat. Luzerako jauzia iritsi artean musutruk eginiko laburrak. IXIAR ROZAS
37. Argitalpenak. MAITE ARTOLA.
40. Irrati-telebista. ARRITXU ZELAIA.
44. Aukeran. GURUTZE IZAGIRRE.
48. Denborapasa.
50. Hispanitatea eta euskararen mintzoa. J. M. ODRIÓZOLA.

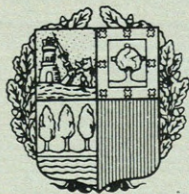

ANTONIO ZABALA:

Donostiako San Inazio Ikastetxean bizi da eta bertan jarduten da Senda argitaletzeko «Auspoa» saila gidatzen, bertsolaritza eta herri literatura oinarritzat dituzten liburutan murgiltzen. «Mundua nola aldatu den» erakusten omen du herri literaturak, horrela ikasi du Tolosako apaizak herriz herri egindako ibilbideetan. /29

MUSIKA ZIRKUITOAK: Euskal Herrian milaka jarraitzaile dituzten taldeak, pardela bizkarrean hartu eta jarri dute furgoneta martxan. Hizki handiko izenak xume gelditzen dira muga gaindituta; zazpi entzule izan zituzten behin Su Ta Garrekoek. Europako lokal okupatuetan, antzoki txiki eta kultur gunetan eta Amerikako Euskal Etxetan sartu gara. /31

Eusko Jaurlaritzako Kultura Sailak
diruz lagundutako aldizkaria

Gipuzkoako Foru Diputazioa

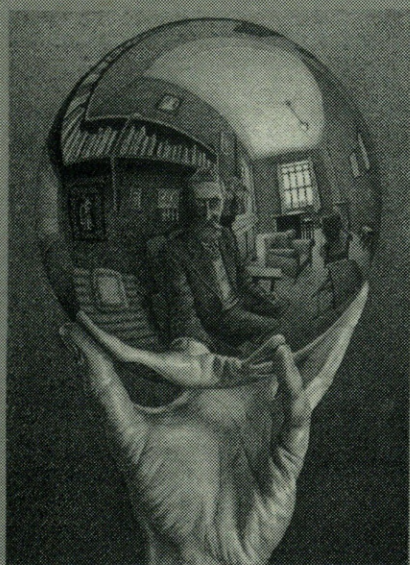
Kultura eta Euskera Departamendua

Argitarapen honen edizioa laguntzaile:

En la edición de esta publicación colabora:

fundazioa
fundación

ZIENTZIA ETA KULTURA

Martin Gardner

KULTURAREN ENIGMAK

(Behiak, zerriak, gerrak eta sorginak)

Marvin Harris

Carl Sagan, Thomas H. Huxley, Ortega y Gasset, H.G. Wells, Alfred N. Whitehead, Bertrand Russell, Sigmund Freud, eta beste puntako pentsalarien idazkirik hoberenak, Martin Gardner-ek aukeraturik.

JADANIK KALEAN
ESKATU ZURE LIBURUDENDAN!!

Nola interpretatu matxismoa eta belizismoa antropologiaren ikuspuntutik? Zergatik ez dute judu eta musulmanek txerriak jaten? Zergatik hinduek behiak gurtzen dituzte? Nola sortzen dira mugimendu mesianikoak? Zeinek dira sorgin-ehizaren azpiko arrazoiak? Marvin Harris-ek euskara ezin ederragoan erantzunak ematen dizkigu.

GAIK ARGITALDARIA

Kontrol sozialaren aurka, irudimena

KONTROL sozialerako proiektu anitzen aurrean, horien artean biztanleen bideo-zaintza indiskriminatua nabarmendu behar, horiei aurre egingo dieten ideiak plazaratu behar dira; eta eztabaidatu eta aztertu ostein, positiboenak martxan jarri.

Bideo-zaintzari buruzko lege-proiektuaren aurka dauden batzuk ondokoan oinarritzen dira aurka egoteko: faxista, barka herritar, zintzoen irudimenaren aurretik doala 'gaizkileen' irudimena. Beraz, hobe da ezer ez egitea 'gaizkileen' irudimena ez pizteko. Tamalgarria. Jarra horrek gaizkiletzat hartzen ditu proiektuaren aurka dauden herritarrek, eta ez ditu kritikatzeko proiektuaren bultzatzaileak. Faxismo espainolaren 'entzefalograma-lau' batek duen *irudimenaren* eta *delinkuentziaren* arteko zio-ondorio erlazioa argi ikusi daiteke planteamenduan.

Bideo-zaintzaren proiektuaren aurka-idea bat bururatu zait. Ez doa gure gertuko agintarien (Atutxa dut buruan, beraz existitzen da) burmuinen aurretik, atzetik baino. Jar dezagun herritar guztiok kaputxa. Ez soilik lanorduetan, beltzek, guardia zibilek, polizia nazionalek, erretzainek eta abarrek bezala. Jar dezagun kaputxa egun guztian. Bi mota proposatzen ditut. Negurako, kolore askotako buru-berokia (beltza eta berdea aski ezagunak ditugu) eta betaurrekoak. Udarako, betaurrekoez gain, ebakuntza kirurgikoetarako medikuek erabiltzen duten maskaratoaren antzekoa. Hori nahikoa

izango da bideo-zaintzarekin galdutako intimitatea berreskuratzeko. Poliziek edozein jipoitzeko erabiltzen dituzte kaputxak, 'justiziaren' aurrean seguru sentituz. Aldiz, herritarren artean, buru-beroki bat edukitze hutsa delituaren seinale da. Bilaka ditzagun kaputxak eta maskarak eguneroko objektu, eta akabo arazoa.

Gainera, abantaila franko ditu: neguan katarroak gutxituko dira, eta polenak eta kutsadurak eragindako alergiak eta narritadurak udan. Eta ezin ahaztu kontsumorako produktu berriak sortzerakoan lanpostuak ere sortuko direla.

Aurpegia estaltzeko ohitura dagoen herririk ez dut ezagutzen European. Beraz, turisten artean eragin handia izango du. Aldiz, maskara batekin aurpegia estaltzeko ideia ez da hain arraroa Asiako hirietan (arrazoi profilaktikoengatik egiten dute), beraz herri aurreratuagoen ideien aurrean jarrera itxia daukagula ezingo digute aurpegiratu. Are gutxiago sasipolitikari batzuentzat urteko garapen ekonomikoak guztia adierazten duenean herri bat eredu gisara hartzeko.

Azkenik, zera proposatzen dut: maskaretan eta buru-berokietan ikoroski batek estalitako eta txapeladun bideo-kamera eltxo baten anagrama inprimatzea, testu honekin: «Zipaio-izurritearen kontra».

Bideoz zaindutako gizartearen proiektuak egoki erantzutea eskatzen du. 1984. urtea igaro da; baina ez dezagun ahanzi urte bat izateaz gain, EAJk, Atutxaren eskutik eta PPren esker onarekin, ezarri nahi digun gizartea deskribatzen duen liburu baten izenburua ere badela.

Hurrengoan, zakurrek derrigor eraman behar izaten duten txipa herritarroei ezartzearen aukeraz mintzatuko natzaizue.

PATXI ALZATE LABAT
LEZO (GIPUZKOA)

HIRUKO TXIKIAN

Eskolaren sartzea

Iragan kurtsoan irakasleek eman kalifikazioen arabera ekingo diote ikasleek kurtso berriari.

Batzuk irakaskuntza ibilgailuan aurrera, eta beste batzuk —eskolak hala erabakita— tarteko geltokiren batean gelditu egin behar, abiapuntutik beranduago irten autobusaren zain. Eta garai hauetan autobusetik kanpo ia ezer ez dagoenez, lagunak bertan utzita batetik halabeharrez jaitsi eta lagun berriak egin asmoz datorrenean sartu egin behar. Eta bidaia horretan ariketa hau behin baino gehiagotan egin dutenen kopurua ez da makala. Baina autobusa ez da mundu bakarra. Autobus horretatik at ere badago mundurik. Eta mundu horretan, mundutarrek elkar kalifikatzen dute. Eta garai guztietan hau horrela izan da. Eta gehienetan autobusekoak eta autobusetik kanpokoak, emaitzei dagokienez, ezberdinak izan ohi dira, eta kontrajariak askotan. Beraz, nekez aurkitu daitezke bitan ongi kualifikatutakoak. Txoferrak gidatu autobusean norbait dena, gidari finikorik gabeko autobusetan ezer gutxi izaten da askotan, nahiz eta txofer finkoek hori ez jakin.

JOXE MARI OSTOLAZA

ARGIA

JABEA: ZERUKO ARGIA, S.A.L.

LEHENDAKARIA: Joxe Mari Irazusta.

ZUZENDARIA: Pello Zubiria.

Kontseilu Editorialeko

Arduraduna: Baleren Bakaikoa.

Erredakzioa: Xabier Aranburu, Arantxa

Erasun, Mikel Jauregi, Juan Joxe

Petrikorena, Arritxu Zelaia.

Maketazioa: Berdaitz Goia.

Dokumentazioa: Ernesto Ibarluzea,

Ainhoa Gerra.

Administrazioa: Jasone Larrarte.

Harpidetza: Olatz Korta, Elena

Guinea, Maider Amenabar.

Hedapena: Isabel Bereziartua.

Publizitatea: Iñigo Txintxurreta,

Nekane Zubeldia, Itziar Diaz de Durana,

Miren Larrarte.

HELBIDEAK

GIPUZKOA: Zirkuitu ibilbidea, 15.

pabiloia. 20160 Lasarte-Oria.

Tlf: 37 15 45. Faxe: 37 34 03/36 10 48.

BIZKAIA: Zabaltzuri 2, 1. ezkerre. 48003

Bilbo. Tlf: 410 34 34. Faxe: 410 37 15.

IPARRALDEA: Xalbardin baita. 64122

Urruña. Tlf: 59 47 60 00. Faxe: 59 47 60 01.

NAFARROA: Iratxe Monastegia 70, 3.

ezkerre. 31011 Iruñea.

Tlf: 17 80 78. Faxe: 17 80 77.

LEGE GORDAILUA: NA 80-1963.

ISSN: 0213-909X.

BATZORDE PAREKIDEA: 72562 E.

INPRIMATEGIA: Antza, S.A.L.

INFORMATIKA: A.S.P., S.A.L.

Fraga eta terroristak

EUSKO Jaurlaritzak agindutako inkesta batek orain aste batzuk jakinarazi zuenez, EAEko biztanleen % 50ek baino gehiagok ez du uste GAL auzia sekula argituko denik. Asko dira PPK eta PSOEk GAL auziaren inguruan isiltasun-ituna hitzartu dutela pentsatzen dutenak ere. Eta horrela pentsatzeko arrazoiak egon badaude: GAL auzian nahastutako oso pertsona gutxi dago kartzelan, sekulakoak esan eta aitortu beharrekoak aitortu ostean kalean lasai asko dabilzanak ere hor ditugu —Ricardo Garcia Danboreneak prentsaurreko higuigarri hartan esandakoak gogoratzen?—, Carlos Bueren epailearen arrastoa galdu dugu gehientsuenok...

HAUENTZAT, bederen, beste batzuentzat existitzen ez den errugabetasun-presuntzioa existitzen da. Batzuk lehenengo unetik «terroristak» diren bitartean, besteak gaizkile-talde bateko «ustezko kide» ditugu. Eta gero, legea guztiontzat berdina dela diote. Hala baltiz, Manuel Fragak ez luke oso lasai egon behar. Galiziako Xuntako presidentek esandakoak lurrikara eragin du. Ez omen berdinak ETako kide bat eta ETaren aurka legez kanpo jardun duen guardia zibila; terrorismoari legez kanpo aurre egitea ez omen estatu-terrorismoa; terrorismoaren kontrako borrokan diharduen pertsona batek hanka sartuta ere —28 hildako, hori hankasartzea!— ez omen

terrorista... Beste politikari jakin batzuei, kasik ahoa irekitzerako, terrorismoaren apologia egitea leporatzen diete. Horieta-rik bat —Jon Idigoras— kartzelatik igaro dela eta beste batzuk epailearen deiaren zain daudela gogorazti beharko dio norbaitek On Manueli.

Eta jakina, Hegoaldeko alderdi politiko guztiek egin dute jauzi Fragaren aurka. Askotxok gogoratu dute Fragaren garai frankista. Eta Carlos Iturgaitz EAEko PPko lehendakari berria ere ez da isilik geratu. Aznarrek zer esango zain geratu beharko.

GAUZA askori erantzun beharrean dabil azkenaldion Madrilgo Gobernua. Urriaren 3an Gasteizko Legebiltzarreko Giza Eskubideen Batzordean hartutako erabakia PPren Gobernuak jasotako lehenengo belarrondokoa izan da. Euskal sozialistek eta popularrek jasotakoa ere galanta, portzieto. Ikusi egin behar zer nolako eragina duen euskal politikagintzan, eta zehazki Ajuria Eneko Mahaian, EAJk, Eak, IU-EBk eta HBk presoak Euskal Herrira ekartzeko egindako plangin-

tza-eskariak. Hasieran, bederen, PP, PSE-EE eta UA ez ziren batere pozik azaldu; HBk gainontzeko hirurak bere nahietara makurtarazi zituela esan zuten segituan. Antza denez, presoen gaiak Euskal Herrian zer nolako eragina duen ez dute batzuek oraindik behar bezala ikasi.

Betiko legez, erantzuna Madrilen dago. Bigarren aldia da Gasteizko Legebiltzarrek presoak gerturatzeko eskatzen duela, eta Mayor Orejaren adierazpenei kasu eginez gero, oraingoan ere ez dute kasurik egingo. Baina PP jasaten ari den presioa gero eta handiagoa da. Hirugarren saio baten beharra ez ote dugu izango.

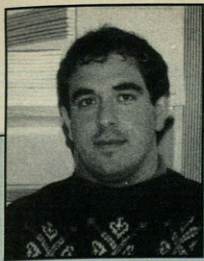
MIKEL JAUREGI

ARGAZKIA, PAPER A ETA SAGARRA

ARGAZKIA eta papera, biak ziren politik eguerdi hartan. Argazkiak, EAJ, HB, EA eta IU elkarrekin botoa ematen ikusteak, askori eman zigun poza. Denen botoekin aurrera atera zuten paperak garrantzia berezia duela mundu guztiak aipatu du. Erabakia hor dago, eta egun horrek herri-tarren artean utzi duen zapora berezia ere bai. Duela gutxi entzuten zitzaion esaten EBBko buruzagi bati Mahai Nazionalarekiko komunikazio arrastorik ere ez zeukatela, eta gaue-rik goizera etorri da Eusko Legebiltzarreko akordioa,

LAB eta EBB bildu berriak direla jakitea, Joseba Egibarren elkarrizketa «Egin» egunkarian, eta J. Iratzarren Atutxarentzako loreak. Batzuek presoen sakabanaketari buruzko urtetako iritzia aldatzen, besteak orain arte gartzelero deitutakoekin onartzen ez diren instituzioetan adostasunera iristen. Bapatean. Ulertzen erreza ez da, baina asko izango gara giristinoak bezala ulertu gabe sinesteko prest, bukaeran orain agintzen zaigun miraria ageri bada. Eta udazkenean balio duen mirari bakarra fruitua da.

PELLO ZUBIRIA

RAMON GAZTELUMENDI REN TARTEA

ZER GERTATUKO DA PRESOEKIN ABENDURA BITARTE?

Apustu erabakigarria

PRESIOAREN erabilera, presoiei eta senitartekoei ezartzen zaien sufrimendua, UCDren garaian espainiar Gobernuak kartzelaren helburua askatasuna kentzea bakarrik ez zela erabaki zenetik mantendu den jarrera etengabea izan da. Jada orduan, nahiz eta espetxeraturik egon, gure senitartekoei betidanik mantendu izan duten konpromezu politikoa haustea bilakatu zen helburu nagusi. Eta konpromezu hori hausteko formula ondoko hau zen eta da: pertsona bezala haustea, ezartzen zaizkien bizi-baldintzak giza-erresistentziaren mugetaraino eramateak sortzen duen sufrimenduaren bitartez. Or-

duz geroztik, eta jada kasik hogei urte dira, espetxe-politika damutzearen edo triskantzaren eskema krudel eta tragikoaren ildotik jorratu dute.

Politika hau Sorian jasan dute presoek, gero Puerto de Santa Marian, gero segurtasun goreneko kartzelekin eta azkenik, sakabanaketaren bitartez.

Urtarrilaren 15az geroztik Presoen Kolektiboak aurrera daraman borrokaren ezaugarria, eta egun 25 preso gauzatzen ari diren amaigabeko gose greban zehazten dena, ondokoa da: behin betiko apustuaren izaera duela. Presoek beraiek eta hauen inguruko gizarteko sektore handi batek barneratu egin dugu oraingoa behin betikoa eta erabakigarria dela. Ez gara geldituko oinarritzko eskaera hau gauzatu arte: espainiar eta frantziar gobernuak duten legeria betetzeko konpromezua

hartzea, gure senitartekoen duintasun pertsonala eta politikoa errespetatzea.

Ahalegin honen orainari eta etorkizunari dagokionez, esan dezakeguna da badakigula gogorra izango dela. Hala ere, gizartearen konpromezua inoiz baino indartsuagoa dela ikusteak konfiantza ematen digu, eta konfiantza horrek aurrera egitera behartzen gaitu. Jada, urte luzetan jarritako isiltasun eta inpunitate hormak haustea lortu dugu. Sakabanaketa babesten zuten politikariek orain beren diskurtsoetan auzitan jartzea lortu dugu. Europatik gero eta gehiago entzuten dira egungo egoera salatzen duten ahotsak; gero eta ahots kualifikatuagoak gainera. Eta ziur gauden guztion artean espetxeetako politikaren ardatz gure senideen sufrimendua bilakatu nahi duen Mayor Orejaren egoskorkeria gaindituko dugula.

Jean Aniozbehere Sarako auza-pezak abertzaletasunaz jardun du: «Abertzaletasuna 'western'arekin konparatzen dut. Beti aurkituko dugu norberak baino hobeki tiro egiten duenik».

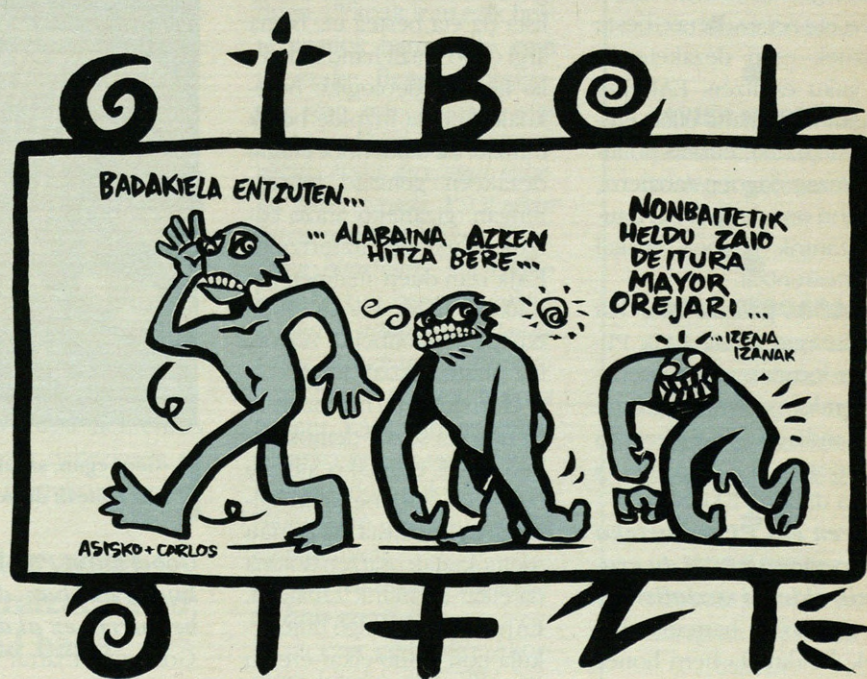
Bestalde, **Manuel Fraga** Gali-ziako Xuntako presidentearen aburuz, «nahiz eta gaizki egin edota legez kanpo, terrorismoari aurre egitea ez da estatu-terrorismoa. Ez da estatu-terrorismoa, beste gauza bat da. Terrorismoaren aurkako borrokan dibarduen pertsona batek banka sartuz gero, bala ere ez litzateke terrorista izango». **Xabier Arzalluz** EAJren EBBko lehendakaria izan da Fragaren kontra gogorren erantzun duenetako bat: «Legearen aurrean guztiok berdinak garela ukatzen baldin badu, eta Lasa eta Zabala babitu, torturatu eta botz-botzean hil zituztenek ETAko kideekin alderatuz beste erantzukizun mota bat dutela uste badu, Fraga bide okerretik dabil. Zalanizarik gabe, ez genuke demokraziaren kontzeptu bera izango».

Gasteizko Legebiltzarreko Giza Eskubideen Batzordeak adostuta-

ko erabakiari buruz jardun du **Karmelo Landa** HBko kideak: «Ortega Lararen egoera Jaime Mayor Orejaren esku dago; Barne ministroa den aldetik, Ortega Lara askatzeko giltza berak dauka. Gizarteari eta funtzionarioei egoera zergatik ez duen konpontzen azaldu behar die». **Jaime Mayor Oreja** Espainiako Barne mi-

nistroak, aldiz, presoen gaiari heldu dio: «Espainia munduko herririk demokratikoen artean dagoen presoiei emandako tratuei dagokienez».

Azkenik, EAEko Alderdi Popularrereko lehendakari berria den **Carlos Iturgaitzen** iritziz, «Euskadiri azken trantsizioa falta zaio, PP Eusko Jaur-laritzara iristea».

Nicolas Redondo Terreros, PSE-EEren Bizkaiko idazkaria

«Nazionalista demokratiko hauek ez dute gauzatuko autodeterminazio eskubidea»

Senide bat —aita— kartzelan izatea zer den badakiela adierazi du presoez jarduterakoan. Ibar Ezkerrean hezitakoa, 38 urte ditu. Alderdian zein erakundeetan kargu franko betetakoa, GAL auziarekin euskal sozialistek «burua tente» eraman dezaketela azaldu du.

Uneotan, zer nolako osasuna ikusten diozu EAE-ko hirukoari?

EAJrekin hau dugu hirugarren legegintzaldia, eta jada badakigu zer eman dezakeen eta zer ez. Beraz, beste batzuek esan dezaketenak ez gaitu estutzen. EAJrekin dugun harremana elkar-eremu zabala da, euskal politikagintzan dagoen zabalena, eta hori ona da apur bat traumatizaturik dagoen euskal gizartearentzat.

Egia da gauzak apur bat zaildu egin direla EAJk PP-rekin lortutako hitzarmenaren ondorioz. Baina hori arazo handiagoa da EAJrentzat guretzat baino. Izan ere, bi sozio dituen EAJ baita.

EAJren eta PPren arteko barremanak ez al du eraginik alderdi sozialistan?

Ez digu axola harreman horrek, baldin eta herri honen interesei kalterik egiten ez

badie. Batik bat, EAJn izan dezake eragin handia harreman horrek, denborarekin jendeak pentsa baitezake EAJk eta PPk antza handiegia daukatela. Bata nazionalista da eta bestea ez, baina argi dago antza handia dutela: familia ideologiko berekoak dira eta irizpide berak dituzte. Ez dakit nork eragin dezakeen gehiago bestearengan: gizarteko arazo batzuk ikusi eta aztertzeo EAJk izan duen ahalmen katolikoak PPn, edota PPren ikuspegi neoliberal zorrotz eta pragmatikoak EAJn.

Hori dela eta, nazionalista ez den eta sozial-demokrata den PSOE bezalako alderdi batek eta EAJ bezalako alderdi nazionalista eta kristau-demokratik osatzen dutena da elkar-eremurik zabalena. EAJk eta PPk ezingo dute sekula hori baino elkar-eremu zabalagoa osatu.

«Gaur egun, sakabanaketa zalantzan jarri eta bergizartratzeaz hitz egiteak du zentzua». (Argazkia: Alberto Elozegi).

Gobernuan PSE-EEren lekua PPk bar dezakeen beldurrik ez al duzu?

Gobernuan jarrai dezakegu edota oposizioa joan. Oso

posible da EAJ eta PSE-EE banandu eta bakoitzak bere bideari ekitea. Aukera horrek ez dit beldurrik ematen. Gainera, hori hauteskun-

«Zoriontzekoa da Jaime Mayor Oreja Barne Ministerioan egiten ari den lana». (Arg.: Alberto Elozegi).

deetako emaitzen menpe dago. PSE-EEren emaitzak onak baldin badira, EAJk guregana etorri beste erremediorik ez du izango.

Kontuan izan behar dugu PSE-EE akabatzeko ahalegin handiak egin dituztela EAJk eta PPk. Baina ez da horrelakorik gertatu. Adibidez, azken hauteskunde orokorretan gu akabatzen saiatu ziren: «PSOErenak egin du Euskadin!», esaten zuten. Baina emaitzak oso bestelakoak izan ziren, lehenengo indarra izan baikinaren Gipuzkoan. Beraz, EAJk ahal duen lekura jotzen du, kasu honetan PSE-EEra. Ahal izan duen ordea, PPengana joan da, Bilbon esaterako.

Beraz, oposiziora igarota ere, zu lasai egongo zinateke.

«PPrekin harremanak izatea arazo handiagoa da EAJrentzat guretzat baino; izan ere, bi sozio dituen EAJ baita»

Herritarrek erabaki behar dute zer den komenigarria eta emaitzek beste gauza bat esaten badute... Hala ere, egungo egoeran ezin dugu betirako jarraitu. Lehenengo bi indarrak gobernuan daude, eta beraz, oposizioa nahikoa mugatua da. Gainera, HB ez da maiztasunez joaten eta hirugarren indarrak harremanak ditu EAJrekin Madrilén. Egoera nahiko konplexua da.

Elkarteen gaineko zergaren inguruan sortutako polemika dela-eta, zein da zuen jarrera?

Elkarteen gaineko zergaren lehenengo zirriborroaren alternatiba proposatu genuen Bizkaiko sozialistok. Beraz, onartzen dugu hemendik neurriak sor daitezkeela elkarteen gaineko zergaren

inguruan. Eta hori EAJko kide batzuen irizpideen kontra hitzartu genuen. Hauek PPrekin hitzartzeko irrikitan zeuden, eta aldi berean, PP irrikitan zegoen EAJrekin biltzeko. Eta bizpahiru egun haietan gertatu zena egunen batean kontatzen baldin badugu, PPkoak izan ezik beste guztiok barre asko egin genezake. Benetan lotsagarria izan zen. PPkoak zera esanez: «Egin akordioa gurekin. Nabi duzuen egiteko prest gaude PSOErekin bitzarmenik lortzen ez duzuen bitartean». Eta EAJko kide batzuk benetan gustura, «gure aliatu naturalenak gertu dauzkagu jada» esanez. Bada, ez zen horrela gertatu. EAJk gure jarretako asko onartu egin zituen. Eta ondorioz, guk ere Batzar Nagusietan gai hau onartu egin genuen.

Zertan amaituko da kontu hau guztia?

Ez da ezer gertatuko. Akordiora iritsiko dira, PPri izu-

HAMARREKOA

RODOLFO ARES

«Aspaldidanik dut alderdikide eta laguntzaile»

LEOPOLDO BARREDA

«Urte asko dira ezagutzen dudala; eskuinaren aurpegi on bat da»

KARMELO LANDA

«Ez dut ezagutzeko aukerarik izan, baina nire gusturako suminegia da»

GORKA AGIRRE

«Barne Sailean igarotako denborak izaera eman eta sakondu zion»

DANIEL ARRANZ

«Lagun handia»

JASONE IRARRAGORRI

«Ez dut gehiegi ezagutzen»

CARLOS ITURGAITZ

«PPko lehendakari berria»

JAVIER MADRAZO

«Elkarrekin zer bait egin ote dezakegun galdetzen diot nire buruari»

JOSU BERGARA

«Aspaldidanik ezagutzen dut; elkarriketazalea da, beti akordiorako prest dago, eta herri honetan hori gorapatu beharrekoa da»

ROSA DIEZ

«Politikarako prestua da oso: ikuspegi eta bista bikaina dauka»

garri interesatzen baitzaio EAJren laguntza. Eta, aldis, EAJk interes berezia du hau guztia hemen egin dadin.

Gainera, autonomia elkarrekin finantziazio arazo horretan euskal herritarrek sartzea ez litzateke justua izango. Ez gaude dirua lortzearen sortutako borroka horretan murgildurik. Egitura instituzionala, egitura fiskala, egitura juridikoa... ezberdinak dira herri honetan.

EA Eren eta Nafarroaren arteko batzorde iraunkorraren etorkizuna zailantzan dagoela dirudi. Sozialistek batzordearen alde jarraitzen al duzue?

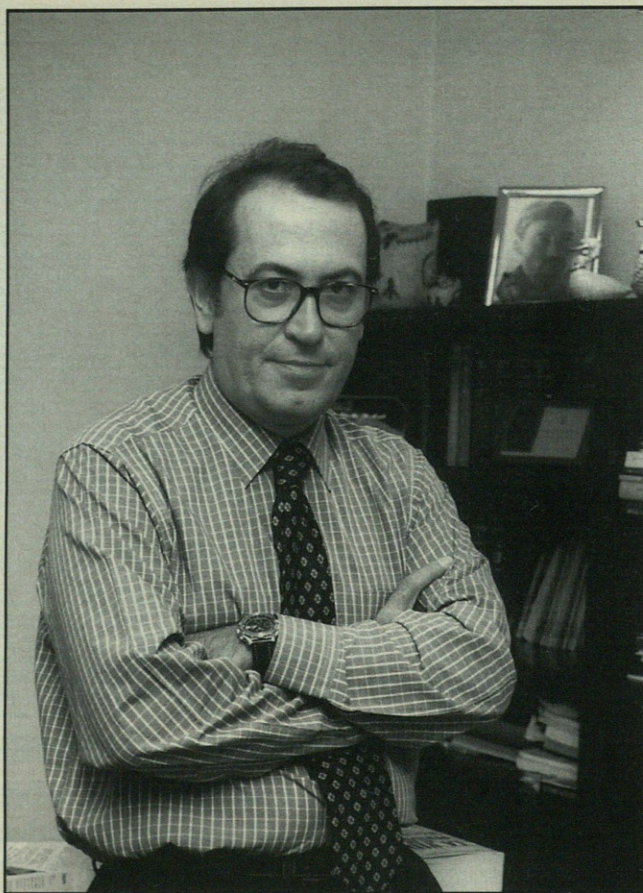
Erabat. Gainera, sortu zeneko batzorde bera nahi dugu, aldaketarik gabekoa, eta ez dugu nahi testuan kakotx bakar bat ere mugitzerik. Izatekotan, hobetu dezatela, baina ez UPNk nahi duen modura baliogutxitu.

Zuk, pertsonalki, zer espero duzu batzorde horretatik?

Ikuspegi komun eta antzekotasun asko ditugun bi autonomia elkarrekin elkar ulertzen dezagun lanabesa izan dadila. Ezin diogu bizkarra eman Nafarroari, are gutxiago Nafarroak Euskadirekin hainbeste gauza ditueneko komuneko. Harremana sakontzeko balio duen guztia garrantzitsua da, baldin eta herritarren borondate librea bortxatzen ez bada.

Ramon Jauregik esana: «Autodeterminazio eskubidea gauzatzea garbiketa etnikorako lehenengo pausoa litzateke».

Ramonek ez zuen EA Eri zuzendurik esan hori. Indarkeria handiko egoera batean autodeterminazio eskubidea gauzatzearen prozesuak ekarriko lukeenaz jardun zuen, Jugoslavia ohian ger-

«Herri honek asko sufritu du enfrontamendu zibila eragotziko duen adostasunerako puntuak ez topatzeko». (A.: A. Elozegi).

tatu den bezala. Jakina, adierazpen horiek testuingurutik ateraz gero, nahi diren bezala interpretatu daitezke.

Eta autodeterminazio eskubideari buruz zein iritzia duzu?

Autodeterminazio eskubidean sinesten duenak eskubide guztia du sinisteko. Batzuek indarkeria erabiltzeko prest daude berau defenditzeko, eta beste batzuek, zelaierik zela, egunero dihardute eskubide horretaz. Baina badakite ez dutela inoiz praktikan jarriko. Eta azkenok dira honetan ardura ge-

hien dutenak. Ustezko eskubide bat gauzatzearen komentaturik ez baldin bazaude, gutxiago hitz egin behar duzu horretaz. Nazionalismo demokratikoaren agintariak autodeterminazio eskubidearen inguruan benetan negargarria den politikak eragiten dute.

Zergatik diozu ez dutela inoiz praktikan jarriko?

Nazionalismo demokratikoaren agintari-belaunaldi honek ez du ikusiko autodeterminazio eskubidea gauzaturik. Hori seguru. Agintari horiek hitz egin baino ez

dute egiten horretaz, ez besterik. Hauek ez dute praktikan jarriko, dauden tokian oso eroso baitaude. Hizkuntza politikoko partidistaren parte baino ez da mezu hori. Harreman politikoetan kalte egiten du horrek, baina nazionalismo demokratikoaren baitan diskurtsoak betetzeko lanabes folklorikoa baino ez da.

Zein balorazio egiten duzu kale-istiluen areagotzeaz?

Arazoaren larritasun erreala gain, politikariok arazo horrek sortzen duen alarma areagotzen ari gara. Politikariok ez gaude arazo bat dagoela esateko, arazoari irtenbidea topatzeko baizik. Arazo honekin amaitzeko neurri errepresiboak eta pedagogikoak jarri behar dira martxan. Eta neurri prebentibo gehiago hartu behar direla deritzot.

Horretaz gain, askatasunaren eta segurtasunaren arteko oreka lortu behar dugu. Azkenaldion, ordea, klase politikoak askotxo azpimarratzen du segurtasuna. Eta egin beharreko guztia eskubide unibertsala, gorena eta oinarritzak den askatasuna gordetzeko egin behar da.

Enfrentamendu zibileraiko arriskurik ikusten al duzu?

Herri honek gehiegi sufritu du enfrontamendu zibila eragotziko duen adostasunerako puntuak ez topatzeko. Herri honetan gauza asko egin ditzakegu oraindik hori gerta ez dadin.

Ostera, enfrontamenduak gero eta ugariagoak dira: Ubarteko jailetan, Ondarroan iragan asteburuan... Ez al dira zerbaiten seinale?

Bai, baina delituzko ekintza horiek poliziek eragotzi be-

«PSE-EEren hauteskundeetako emaitzak onak badira, EAJk guregana etorri beste erremediarik ez du izango»

har dituzte. Demokrazian herritarrek ez dute zertan heroi izan beharrik; soilik diktaduran dauzkagu herriak. Herritarrek segurtasun indarren lana bete beharrean suertatzea izugarria izango litzateke. Beraz, neurriak hartu behar dira segurtasun indarrek berma ditzaten segurtasuna eta herritarrek euren iritzia plazaratzeko duten eskubidea.

Bakegintzan aurrera egiteko klabeak zein izan daitezke?

Alderdi politikoei protagonista nahi izate hori eta partidismoa alboratu behar dituzte. Alde horretatik, zori onetako da Jaime Mayor Oreja Barne Ministerioan egiten ari den lana eta ahallegina. Guztion arazoa da hau, eta horretarako jarrera malguak hartu behar ditugu.

ETAk plazaratutako Alternatiba Demokratikoa zer iruditu zaizu?

Herritarrek hauteskunderen agertutako borondatearen aurka herri horren beraren ordezkari gisara agertzea larria da. Inork ezin du bere burua herri oso baten ordezkari izendatu eta zera esan: «Hau da onena nire berriarentzat». Barkatu, baina herriak erabaki dezala zer den onena berarentzat. Zentzu horretan, jarrerak ardu-

T A N T O A

Ibar Ezkerreko sozialista

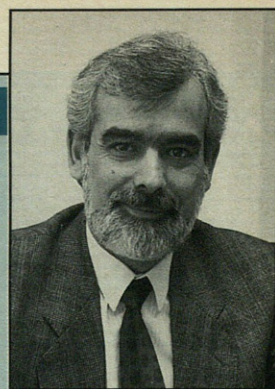
NICOLAS Redondo Terreros pertsona atsegina da, isila, agian lotsatia. Bihotz onekoa da, bere lagunen laguna eta uste sendokoa. Uste handiko eta tradiziozko sozialista da, sendian eta gertuko giza-inguruan —Ibar Ezkerrean— bizitutako kultur politikoan hezitakoa. Ibar Ezkerreko industri-enpresetan lan egiten dutenen antzerikusten ditu berak gauzak.

Gizon gaztea da, 38 urte ditu, baina politikan esperientzia handia duena. Esperientzia hori 70eko hamarkadaren bigarren erdialdean Gazteria Sozialistekin izan zuen loturatik dator. Espainiako Gazteria Sozialisten antolaketa idazkari, Bizkaiko PSeren antolaketa idazkari lehenik eta idazkari nagusi gero, Euskadiko PSE-EEko politika idazkari eta PSOeren Batzorde Federaleko kide izana; horrek guztiak agintari esperientzia eman dio. Bizkaiko diputatuorde nagusi eta Garraio diputatu

foral, euskal parlamentari eta Diputatuen Kongresuan diputatu izanak emandako ardura publikoen ondorioz, euskal politikaren ezagutza sakona du.

Ricardo Garcia Danborenearen dimisioak eragindako egoera zailean, Nicolasi bizkaitar sozialisten buruzagitza hartzea egokitu zitzaion. Pitzadurak konpondu behar ziren, eta egin zuen. Beste euskal sozialistekiko diferentziak gaitu behar ziren, eta egin zuen. Egun, Euskadin sustraitutako kultura sozialisten —EEren baitan landutakoa, bizkaitar edo gipuzkoar sozialismoaren kultura tradizionalak, berriagoa den arabar sozialismoarena— adierazpenik anitzena oinarritzko helburuetan biltzeko gaiten proiektu politiko batua da PSE-EE. Ein handi batean, Nicolas bezalako agintarien jarreari esker gertatu da hori.

Sindikatuaren ekinbideari lotutako, industria eremueta

**Fernando Buesa
PSE-EEko
legebiltzarkidea**

sustraitutako, ideien, proiektuen eta politika egiteko moduaren berrikuntzaren aldeko apustua egiten duen kultura sozialistaren ekarpena esan nahi du Nicolasek proiektu honean. Bere jarraiek tinkotasunez defenditzen dituen kulturaren ekarpena, nahiz eta badakien Euskadin hitzartzea eta akordiorako eremuak bilatzea beharrezkoa dela. Eta badaki eremu komun horiek nazionalismo demokratikoarekin elkar-batatzeko gero soilik direla tinkoak.

ratzen nau. Bestela, gainontzeko guztiaz hitz egin daiteke: demokraziaz —gogoratu zer pasa dugun aurretik eta orain zer daukagun—, autogobernuaz...

Euskal presoak Euskal Herriratu edota gerturatzeko entzuten diren

abots guztien aurrean, zentzurik ba al dauka egun sakabanaketak?

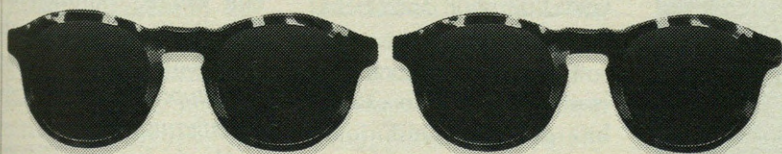
Gaur egun, sakabanaketa zalantzan jarri eta bergizarteratzeaz hitz egiteak du zentzua. Alderdiok presoez hitz egiteko eremu bat egon behar du, baina presoak era-

bili gabe. HBk hoguei giltzar-rapo jarri dizkie ziegei, eta ikaragarria izango litzateke alderdi demokratikoei ere erabilera bera egitea: presoengatik eta, batik bat, senitartekoengatik.

MIKEL JAUREGI

**EGUZKITARAKO
BETAURREKOAK**

**IKUSTEKO
BETAURREKOAK**

Betaurreko bakar batzuetan den-dena daukazu. Eguzkitarako diseinurik modernoak eta zure ikusmenak behar duen graduazioa. Eta 9.800 pta.n baino ez, montura barne.

MULTIOPTICAsen dena dago zure alde, lehenean asma dezazun. Estatuko Optika Sarek handienaren garantia ere bai.

**9.800 PTA. TIK
AUERRERA**

ZINKUNEGI

MULTIOPTICAS

ZERBITZU OPTIKOETAN 1a

Hernani, 4 - DONOSTI

Pakistanen laguntza jaso dute Kabul menperatu berria duten talibanek

Korana eta pashto etnia egin dira Afganistanen jabe

Talibanek, Koranaren ikasleek, menderatua dute Afganistan; baina erlijioaz gain beste bi eragile ere badira gerra honetan: pashto etniaren aginte egarria eta Pakistanen interesak.

«KABUL lasai dago gaur goizean. Atzo arratsez ere balaxe zegoen. Talibanak lasai sartu dira hirian, Khmer Gorriak Phnom Penh-en sartu ziren bezala». Gurutze Gorriaren bozemaile batek esana, urriaren lehenbizikoan, Afgantango hiriburuan. Khmer Gorriek ordu gutxiren buruan hustu zuten 1975ean Kanputxeako hiriburua. Ordu gutxi behar izan dituz-

Bi urte eskas aski izan dituzte talibanek Afganistan osoa beren kontrolpean izateko.

te talibanek ere beren legea finkatzeko. Begi-bistakoak dira 'ordena berria'ren az-tarnak : Najibula presidente ohiaren gorpua soka batetik zintzilik, etxetik kanpo lan egiteko debekua emakumeei eta, gainera, *burka* (burutik oinetarainoko es-

talkia) derrigor jantzi beharra kalean ibiltzeko.

Xaria edo lege koranikoa erarik zorrotzenezan ezarria, hitz gutxitan. Ondorioak: ospital eta eskola asko ixteko zorian, emakumeak baitira batik bat horietan lan egiten dutenak. Abdul Sa-

lam *mulak* (buruzagi erlijiosoak) argi asko esana du: «Jainkoaren eta Koranaren agindupean jarri nabi dugu Afganistan osoa».

Ala da Jainkoa, Mahoma bere profeta, eta talibanak horien legea betearaziko dutenak. Integristak, fanati-

■ Pashto etniakoak dira taliban gehienak, hau da, Afganistango antzinako monarkiaren jatorri berekoak

koak, islamista erradikalak, atzerakoiak direla talibanak? Litekeena da. Erljioaz aparte bestelako ezaugarriak ere badute, ordea, Koranaren ikasle hauek. Pashto etniakoak dira gehienak, Durraniren tribukideak, hots, Afganistango antzinako monarkiaren jatorri berekoak. Teologia ikasten jardun dute askok Pakistango *madrassa* edo eskola koranikoetan.

Sostengua, Pakistanek

PAKISTAN baita talibanen sostengu nagusia, eta Afganistanen dituen helburuak sobera argiak dira. Asia Erdiko merkatuetara bideak zabaltzeko ezinbestekoa du Afganistango agintean etsarik ez izatea. Gulbuddine Hekmatyar, Hezb-e-Islami alderdiko burua izan dute Kabulgo aliatuak hoberena pakistandarrek duela gutxi arte. Adiskide txarra, bururik gabea, mundu guztiaren etsaigoa bereganatu duena; Pakistani, finean, enbarazoa besterik egiten ez ziona. Bhutto taktika aldatu zuen: akabo Hekmatyar, bila dezagun beste aliaturen bat. Nasirullah Babar barne ministroa, Afganistango tribuak ongi ezagutzen dituen, aritu zen pashtoak Pakistango errotara biltzen.

1994ko udazkenean kamioiez abiatu ziren talibanak beren *madrassa*etatik Afganistango hego aldera, amaz ongi hornituak. Cell Logistics konpainiakoak (Pakistango armadarentzat diharduen enpresa) ziren kamioiak. Hortik aurrerako

bidea, erraza oso: Kandahar hiria hartu zuten lehenbizi, tirorik egin gabe ia; Herat segidan, Jellalabad ondoren, eta duela egun batzuk, Kabul. Leku gehienetan eskuak zabalik hartu zituzten herritarrek, *mujahidin* jauntxoek gehiegikeriez nahikoa aspertuak baitziren.

Talibanen jokaeraz aspertzeko arrazoiak ere berehala izan dituzte afganistandarrek. Telebista eta bideo aparailuak -*deabruaren kutxak*- omen-galera-ziak; neskentzako eskolak, itxiak; emakumeak, etxean; lapurrei, eskuak moztu. Koranak horrela agintzen bide du. Eta Mahomaren aitziakitan pashtoen agintea ari da hedatzen Afganistanen. Aspaldidanik izan du boterea etnia honek, azkeneko 17 urteotan izan ezik. Sobiet Batasuneko Armadari aurre egiteko bat egin zuten gainerako tribuek: tadjikek, uzbekek eta hazarek. Pashtoak, aldiz, bazterrera.

Orain, heldua da mende-kuaren garaia. Taliban pashtoek, *xariaz* gain, beren hizkuntza ere ezarri nahi diete dariz, uzbekeraz eta turkmeneraz mintzatzen direnei. Konforme ez denak erresistentzia edo deserrirako bidea aukeratu behar. Bigarrenahautatu dute askok. Kabul hiriburutik biztanleriaren laurdenak aldegin du dagoeneko. Pol Poten Khmer Gorriek 1975ean Kanputxean egin zutena egiteko bidean dira talibanak Afganistanen 1996an.

XABIER ARANBURU

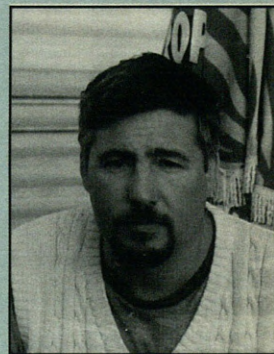
MUNDUA EZ DA BIRIBILA

Arrazakeriak baditu milaka aurpegi

BUZTUAREN amaiera aldera Front Nacionaleko buruzagia den Jean Marie Le Penek egin dako adierazpen arrazistik, «... bai, arrazen arteko ezberdintasunean sinesten dut, begi-bistako gauza baita, eta historiak hala egiaztatzen du gainera», hauts handiak harrotu ditu Frantzia.

Arrazakeria polimorfoa da. Batzuetan, ezberdintasun biologikoetan oinarritzen da, baina beste batzuetan ezberdintasun karakteriologikoetan edo kulturaletan. Horregatik, tentu piska batekin ibiltzea komeni da, kontuan hartuz gero egungo Europa Mendebaleko talde arrazista askoren diskurtsoa, sarritan, korapilotsua eta konplexua dela, eta beste ideia eta proposamen askorekin nahastu eta barreiatu ohi dela diskurtso hori.

AGUSTIN UNZURRUNZAGA

SOS-Arrazakeria erakundekoa

ARRAZAKERIA aipatzen dugunean, alde batetik, portaera bat adierazten dugu, bestearekiko, diferentea den horrekiko mesprezuz eta gorrotoz osaturikoa; bestaldetik, ideologia bat, doktrina bat arrazei buruz, pertsonen arteko berdintasunak ezberdintasunak arrazen bitartez azalduz. Arrazisten iritziz, hor daude arrazak eta gainera gogor baldintzatzen dute norberaren izakera eta kultura. Baina, arrazak elkarren ezberdinak izateaz gain, batzuk besteak baino gehiago dira. Hierarkia hau, jakina, etnozentrismoa izan ohi da. Arrazialisten taldea, beti, hierarkiaren gailurrean izaten da eta, horren arabera, arrazen arteko kontaktua eta nahasketa mamutzarrak bihurtzen dira.

GAUR egungo zientziak baztertu egiten du arraza kontzeptua, ez baitu entitatearik, ez baitio inongo irizpide biologikori erantzuten eta, finean, ezer esplikatzeko ez duen eraikuntza kulturala delako. Baina, nahiz eta zientzilariek hori guztia oso argi azaldu, arrazakeriak tinko dirau eta politikoki operatiboa da. Frantzia ikusten ohi dugunez, botoen % 15 biltzen du Front Nacionalek eta, egun, boto kopuruari dagokionez, langileen alderdirik nagusia da. Hau da, ez sozialistek ez komunistek ez dute jasotzen FNk bezainbat boto langileengandik.

Miloi bat tona altzairu egingo du urtean eta 250 bat lanpostu sortuko

Baionako Ucin laster martxan

Baionako Marcial Ucin lantegiak (ADAK) laster egingo ditu lehen probak eta urrian bertan izan daiteke lanean hasteko moduan. Fabrika Baionan eraiki izanak eztabaida bizia sortu zuen duela bi urte eta zenbaitek utzikeria leporatu zion Eusko Jaurlaritzaren Industria Sailari; baina, finean, erabaki ekonomikoa izan zen: kostuak, soldatak ezik, merkeagoak baitira Iparralden Hegoalden baino.

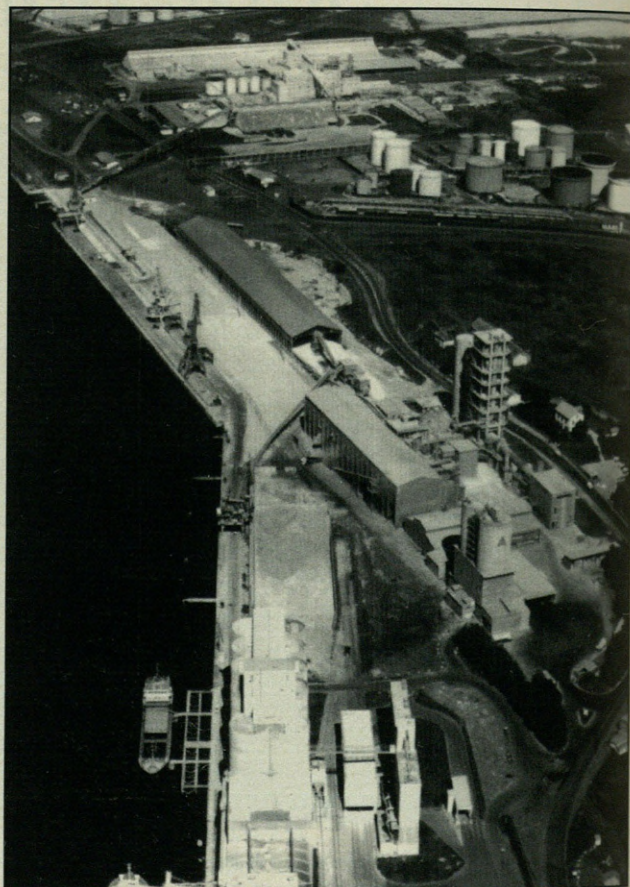
HILABETE honetan jarriko ditu martxan labeak Baionako Marcial Ucin altzairu lantegiak. ADA (Atlantikoko Altzairutegia) du izena enpresa berriak, eta lehen probak berehala ditu egitekoak. Horien emaitzak aztertu ondoren berehala, hilaren amaieran edo azaroaren hasiera aldera ekingo dio lanari. Gogotik ekingo ere, urte osoan ez baita etengo produkzioa. Egunean 24 orduz ariko dira, hiru txandatan, langileak. Urtean 800.000 tonatik gora altzairu ekoiztea espero dute ADAko arduradunek, eta inbertsio handiak eginak dituzte lantegiaren eraikuntzan, ia 640 milioi liberakoak (16.000 milioi pezeta).

Ekialde Urruneko inbertsiorik ere bada Baionako

Ucinen: Japoniako Mitsui taldeak erosi du ADAren % 10. Siderurgia alorreko produktuen banaketan aritzen da Mitsui eta Asiako merkatuetara eraman nahi du Baionako produkzioaren zati bat. Eta altzairuaren arri-muan bada enpresa gehiagorik ere Lapurdiko hiriburuan: Air Liquide. ADA lantegiko labe garaien konbustioa erregulatzea izango da Air Liquideren eginkizuna. Tarnozen eraiki du lantegia multinazional honek, Marcial Ucin enpresatik hurbil.

Utzikeria ala abantailak?

IA 300 lanpostu, beraz, ADAk eta Air Liquidek sortu edo sortuko dituztenak: 250 inguru batak, 20ren bat besteak. Nolanahi ere, altzai-

Paraje honetantxe, Baionako portuaren parean, eraiki du Marcial Ucin enpresak ADA (Atlantiko Altzairutegia) lantegia.

rutegiaren beharren araberrakoak izango dira Airen kontratazioak. Hots, zenbat eta jende gehiago behar ADAk labeen mantenimendurako, orduan eta langile

gehiago kontratatuko lituzke Air Liquidek. Albiste ona beraz, eta printzipioz, Lapurdiko ekonomiarentzat bi lantegi hauen zabaltzea. Txarrak ere sobera izan bai-

■ Soldaten kostua da soilik merkeagoa Hegoalden Iparralden baino; gainerakoak (argindarra, fiskalitatea...), garestiagoak

titu aurtan: Dassaulten egi-tekoak diren murrizketak eta sektore publikoan egingo diren lizentziamendu edo kaleratzeak bereziki.

Marcial Ucin enpresak Baionan lantegia eraikiko zuela jakiteak, bestalde, eztabaida bizia sortu zuen Ipar eta Hego Euskal Herrian 1994ko amaiera aldera. Iparralden gustura ziren gehienak, industrian horrenbeste lanpostu bat-batean sortzeak ekonomia zuzpertzeko duela eta. Hegoalde partean, iritzi aniztasuna. Hainbat alderdi, hainbat aburu. Batzuen ustez, Eusko Jaurlaritzaren utzikeriak bultzatu zuen Marcial Ucin 'Frantziara'. Hendaia-rik iparrerantz dagoen lur oro baita Frantzia zenbaitentzat.

Argindarraren prezioa

JAURLARITZAKO industria arduradunek ukatu egin zuten utzikeria ibili zirenik. Ahaleginak eta bi egin omen zituzten Ucin Gipuzkoan gera zedin baina, azkenik, Baionakoen eskaintza nagusitu omen zen. Gogoratu zuten, bidenabar, Hegoaldeko alderdi abertzaleek Baiona Euskal Herria dela, ez zela atzerrira joana lantegia, gure herriko bazter batetik bestera mugitu baizik, edo «barne sukurtsala» zabaldu. Baina 'atzerriratzaren teoria zerabiltenek besterik ere bazioten: «Baiona, gustatu edo ez, Frantzia dago. Eta horko gobernuak Madrilgoak eta Jaurlaritzak baino azpiegi-

tura bobeja jarri du Marcial Ucin en esku lantegia eraikitzeko».

Hortxe legoke, hain justu, gaiaren mamia. Hegoaldeko bi sindikalista ezagunek, Jon Fanok eta Josu Egireunek (ESK-CUISe-koa bata, CCOOeko Ezker Sindikale-koa bestea) horrela zioten 1995eko urtarrilean elkarrekin argitaratutako artikuluan: «Eusko Jaurlaritzak ez bada gai izan Frantziako Gobernuak baino eskaintza bobeja egiteko, eta Madrilgo Gobernuak ezin izan badu garraio eta energia politikan hobekuntzarik ezarri, alferrik ari dira Marcial Ucin en erabakiari buruz eztabaidaka». Bi hitzetan esanda, Baiona Lezo edo Azpeitia baino leku aproposagoa zitzaion Ucin lantegi berria eraikitzeko.

Argindarraren prezioa izan zen gairik erabakiorrena Lapurdi ala Gipuzkoa hautaketa egiterakoan. Altzairugintzak sekulako energia kontsumoa dakarrenez, kilowatio merkeena nork eskainiko ez da txantxekoa kontua izaten. Eta Lapurdiko industrien Gipuzkoakoek baino % 30 merkeago eskura dezakete elektrizitatea. Argindarrarenaz gain beste zenbait abantaila ere izan zituen kontuan Ucin en: telefonoaren prezioa, korrituak edo interes tipoak, fiskalitatea... Soldaten kostua da soilik (11,55 dolar batean, 16,32 bestean) Hegoalden Iparralden baino merkeagoa.

XABIER ARANBURU

DIRUAREN HOTSA

Maastrichteko Ituna eta PPre- n obsesioak

P

MAASTRICHTKO Itunaren aginduak betetzea da PPre- n gobernuaren obsesio nagusia, eta bide horretan defizit publikoa da oztopo nagusietarikoa. Eta defizit horri aurre egiterakoan bide errazenera ekin dio, gastu publikoaren murrizketari, alegia.

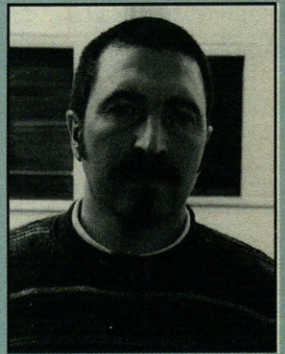
Horixe hartu dute aitzakiazat zerbitzu publikoetako langileen soldaten igoera planteatzerakoan. Neurri horrekin 200.000 milioi pezeta aurreztuko omen dira baina, aldiz, ezer gutxi konponduko da defizitaren kontua, aldeztatik hartua dagoelako Elkarteen Gai-eko Zerga hainbat puntu jaisteko neurria. Horren ondorioz 200.000 milioi gutxiago jasoko ditu hazienda publikoak, beti ere enpresari- eta lanbide profesio- nalen aritzen direnek ordaindu beharreko dirua. Aitzitik, langileen soldaten gainerako presio fiskala ez da murriztu, ezta gutxiagorik ere.

HOBE litzateke, ene iritzi- z. iruzur fiskalari adarretatik hel- tzea. Estatu espainiarrean Bar- ne Produktu Gordinaren % 6koa da iruzur fiskalaren kopurua (Hego Euskal Herrian 400.000 milioi pezeta inguru- koa da urtero), juxtu defizit publikoaren pare-parekoa. Baina, jakina, iruzur fiskala enpresari- egiten dutena da gehienbat.

Eta, nork ekin horiei? PPK behintzat ez. Alderantziz, juxtu enpresari- ematen zaizkie abantaila fiskalak Elkarteen Gai-eko Zerga hainbat puntu jaitsiz.

AURREKONTU Orokorren egokitze joko hori baino arrazoi sakonagorik badago, alabaina, zerbitzu publikoetako langileen aurka garatu nahi den eraso honen sorburuan. Hau guztia, orokorrean, zerbitzu publiko- en aurka sistema neoliberala burutzen ari den eraso strategikoaren barne dago. Gehiengo sozialaren ongizaterako funtsezkoak diren kalitatezko zerbitzu publiko- en aldeko apustua egin ordez, gutxiengo aberatsaren interesen arabera gizarte eredu- a inposatu nahi digute.

Estrategia horren barnean daude babes sozialaren eta sek- tore publikoaren aurkako neurri guztiak: osasungintza publi- koan, laguntza sozialetan eta pentsioen murrizketak, enpresa eta zerbitzu publiko- en pribatizazioak eta abar. Eta dena, jakina, Maastricht- en izenean.

TXUTXI ARIZNABARRETA

LABeko komunikazio arduraduna

Añanako eskualdean Euskal Herri osoko euskalduntze mailarik txikiena dute

BASAMORTUKO LOREA

Arabako Añanako gazte batzuk «Euskara Añanan Mingainean» taldea sortu dute aurtén. Beren helburua inguruko euskara berreskuratzea da eskualde erdaldunenean.

AÑANA Euskal Herri osoko euskalduntze mailarik baxuena duen arabar eskualdea da. Euskaldunen kopurua % 5 baino txikiagoa da eta euskaraz hitz egiten dutenena, berriz, % 2 baino txikiagoa. Hau guztia gutxi balitz, ikastolarik ez duen eskualde bakarra ere bada. Testuinguru hau kontuan izanik, berri pozgarria da Gaubea, Zuhatzu Koartango, Langraitz, Gesaltza, Miranda de Ebro eta beste herri batzuetako gazte koadrila batek Euskara Añanan Mingainean taldea sortzea.

Duela bost hilabete inguru gazte batek talde bat sor-

Euskararen Eguna antolatu zuten «Euskara Añanan Mingainean» taldekoek.

tzeko ideia kaleratu zuen. Inguruko beste pertsonei esan eta poliki-poliki ideia zabalduz eta indartzen joan zen. Talde honetako kide den Asier Perez de Karkamok azaldu digunez, «euskararen inguruan mugi-

tzen garen pertsonek elkar ezagutzen dugu. Hori dela eta taldea osatzea errazagoa izan zen. Gure helburu nagusia euskaraz ikasten ari diren haurrei erantzuna ematea da, horregatik gure eskualdean dauden hiru

euskaltegiak indartu eta abal bada berriak sortu nahi ditugu. Era honetan, gurasoek ere erantzuna emango diete beren seme-alabei».

Helburu hau lortzeko asmoarekin, pasa den irailaren 22an Añanako Euskararen Eguna antolatu zuten Koartango Suatzun: «ideia ona iruditu zitzaigun hasteko. Era honetan, diru pixka bat lortu eta jendeari gure as-

«Orain arte ez da ezer egin euskararen alde gure eskualdean»

ASIER PEREZ DE KARKAMO

moa erakusteko aukera izan genuen. Guztia oso denbora laburrean egin genuen, baina konturatu ginenean jaialdia aurrean egitea posible zela segituan jarri ginen martxan. Kontutan izan behar da Añanorain arte euskararen aldeko ezer ez dela egin, eta hori erronka handia izan zen denontzat, adierazi du Asierrek. Lanaren moduan, erantzuna ere positiboa izan zen, Añanako lehen euskararen egunera 4000 pertsona inguru hurbildu baitzen. «Hasiera batean, jaia Eskolunbeto ermitako landan egitea zen, baina aurreko ostiralean eguraldia gaiztotu egin zen eta guztia Zubatzura eraman behar izan genuen», dio taldeko kideak. «Gure asmoa Ikastolen Elkarteak antolatzen dituzten jaien antzekoa egitea zen. Eta hori lortzeko eskualdeko jendea ekartzen abalegindu ginen. Hor egon ziren Mirandako txistulariak, Subijanakoko txalapartariak, bertsolariak, trikitixa..., denetatik azken batean».

Laguntza ugari

ORAIN artean behintzat laguntza ugari jaso dute Añanako lagunek. Asierrek adierazi duenez, «orain arte esparru pribatuak lagundu gaitu ekonomikoki, baina Arabako Foru Aldundia eta Eusko Jaularitzaren bitza ere jaso dugu. Burokrazia-
ren kontuak geratzen zaizkigu soilik. Udalekin ere lan plangintza bat egin nahi dugu: informazioa euskaraz bermatu, txartelak ere bai... Era honetan gure lanak koordinazioa izango du».

IDOIA TORREGARAI

JUAN MARI LARRARTE

Gipuzkoako AEK-ko arduraduna

Zergatik da beharrezkoa «Eman euskarari berea» kanpaina egitea? Zein da kanpainaren bidez Euskal Herriko gizarteari aurkeztu nahi zaion egoera?

Egoerari buelta emateko, proposamen zehatzik egingo al zaie administrazioei eta gizarteari?

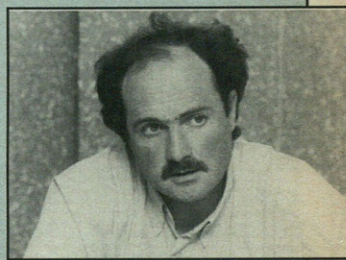
JUAN MARI MENDIZABAL

EKBko lehendakaria

Gaur errealitateak erakusten du gure herriko instituzio politikoetan borondate politiko falta dagoela euskararen normalizazioa bideratzeko, bai EAEn, okerrago Nafarroan, eta zer esanik ez Iparraldean. Gainera 10 (Nafarroa) eta 13 (EAE) urte pasa dira euskarari buruzko legeak egin zirenetik, eta balantzea finkatzeko ordua da. Euskaltzaleok gizarte osoari, erdaldunei barne, azaldu behar dizkiogu euskarak eta berreuskalduntzeak dituen arazo nagusiak eta euskararen aldeko politikan aurrerapauso kualitatiboen aldarrikapena bideratu.

Egoera soziolinguistikoak euskararen kontra jarraitzen du. Eskola bidezko euskalduntzea EAEn umeen erdira ez da iristen (Nafarroan atzeratuago eta Iparraldean are gehiago). Instituzioetan euskararen erabilpena maila oso bajaran dago eta oraindik ez da bideratu erabilpen plana administrazioan (Nafarroan ezer egin gabe eta Iparraldean

berdin). Ondorioz, hizkuntz-
eskubideak ez dira betetzen, eta askotan bere erabilpenak zigorra dakar. Euskararen aldeko herri ekimenak ez du onarpen eta sustapen politika bat aurkitzen instituzioetan eta une hauetan euskalgintzako proiektu asko geldirik edo krisian daude. Azkenik, gizarte esparru garrantzitsuetan euskarak baztertuta jarraitzen du. Egoeraren ondorio nagusia da hizkuntz normalizazioa gizarte esparru nagusi guztietan batera eraman behar dela, eta hori artikulatu behar dela gizartearekin batera. Horri deitzen diogu Euskararen Normalizaziorako Plangintza Orokorra. Administrazioak bideratu behar du gizartearekin batera. Bilbon abenduan horixe aldarrikatuko dugu.

URREA

● Gurien Bai euskara-elkartea sortu berri du euskaltzale talde batek Iurretan (Bizkaia). Durangaldeko beste taldeak kontuan izanik, laugarren elkarte bat dugu iurretan taldeak sortu duena.

GOROTZA

● Euskal Herriko Unibertsitateko Filosofia Fakultateko ikasleek salatu egin dute Antropologia Saila iazko ikasturtean euskarazko irakaslerik izan ez zutelako. Gaintitze orokorra ez dute onartuko.

Igande honetan Etxarriko Andra Mari Ikastolaren eskutik dator Nafarroako ikastolen jaia

HERRIKOLOREAREKIN OINEZ

Uurte osoan zehar prestatzen aritu ondoren, ia 2.000 pertsonak jardungo dute igande honetan Nafarroa Oinez egiteko lanean. Etxarriko Andra Mari Ikastola eta bere proiektua dira aurtengo Nafarroako ikastolen jaian protagonista. Honen partaideei, historiari eta baliabideei so egin diegu Etxarritik.

ARALAR, Andia eta Urbasa mendikateez inguratutik Etxarri Aranatzeko ospatuko da igande honetan aurtengo Nafarroa Oinez. Antolatzaileek, gainera, 110.000 pertsona inguru hurbilduko direla espero dute.

Ikastolen jai erraldoi hau antolatzeko jende ugari behar izan da eta horretarako

batzorde ezberdinak antolatutuzte: publizitatea, ikuskizunak, salmentak, aparkalekuak eta osasun, segurtasun eta garbitasun batzordeak, esate baterako. Guztira 1.500-2.000 pertsona inguru behar izango dira igandean bertan lan egiteko.

Ez da, baina, Etxarrin Nafarroa Oinez ospatzen den

lehenengo aldia eta horrek nolabaiteko esperientzia ekarri die ikastolako partaide eta herritarrei. 1985ean Andra Mari ikastolak OHOKO zortzi gela legeztatzea lortu zuen, baina ordurako hamabost gela bazeuden ikastolan. Gainontzeko zazpi gelak legeztatzeko ikastola handitzea beharrezkoa ei zen eta *«maisuen etxea»* izenarekin ezagutzen dena berritzeko proiektua martxan jartzea ezinbestekoa zitzairen. Hauxe izan zen, hain zuzen ere, 1989ko Nafarroa Oinezen helburua.

Aurtengoan, DBH eskaintzeak eskatzen dituen beharrei erantzuteko Nafarroa Oinez berriro ere Etxarrin ospatzeko beharra ikusi da, bertan lortuko den dirulaguntza eraikuntza-lanei aurre egiteko erabiliko baita.

Andra Mari ikastolaren mesederako egingen den festan zazpi kilometro eta erdiko ibilbidea izanen da topagune nagusia. Bertan, zazpi gunetan banaturik ekitaldi ugari izanen dira eta, guztira, hamar sarreratik sartu ahal izango da.

Ibilbideko tabernak dira lanerako jende gehien eskatzen dutenak, 800 pertsona inguru behar baitira hauetan jarduteko. Gainera, zirkuituan egonen diren taberna eta postuez gain, herrian bertan ere izango da halakorik. Dena den, ibilbidea izanen da, batez ere, ekitaldiz josirik agertuko dena.

Zirkuitua goizeko 10:00etan zabalduko da eta Andra Mari ikastolako ikasle batek zinta moztuko du. Antolatzaileak eguraldiaren beldur badira ere, Herriko leorean jarri dute beren konfiantza osoa eta Euskal Herri

70 milioi pezetako proiektua

Miren Elzaburu Andra Mari ikastolako zuzendaria da. Lan burokratikoak egiteaz gain, arlo pedagogikoan ere aritzen da eta gainontzeko irakasleen laguntzarekin batera ikastolako hainbat lan gehiago egiten ditu.

Aurtengo Nafarroa Oinez DBHko legeztapenarekin nahiko lotuta dago. DBHak eskaini ahal izateko instalakuntza bereziak eskatzen dira eta OHOKo ikastetxeetan orain arte ez zegoen halakorik, inoiz eskatu ez zaielako. DBHak instalakuntza berriak eskatzen ditu teknologia tailerrak, informatika, plastika gela eta halakotarako. Guzti honek Andra Mari ikastola

haunditu beharra eskatu du Elzaburuk dionez.

Eraikuntza-lanei dagokienez, oraingo eraikinari zati berri bat erantsi zaio, oraindik bukatu gabe dagoena, DBHak eskatzen dituen zerbitzu berriak, liburutegia... kokatzeko. Eta bestetik, edifizio zaharrean ere egitura moldata da. Horretan ikasgelak, tutoretza-gelak, irakasleen gelak... daude.

Miren Elzaburuk dioenez, *«erreformak sistema osoa ukitu du»*. Hori dela eta, erreformak exijitzen

dituen baldintza berriak lortzeko Nafarroa Oinez-en dute aukera. Horixe da Nafarroa Oinez Etxarrin egitearen arrazoia. Proiektua aurrera ateratzeko 70 milioi pezeta (ia 3 milioi libera) behar dituzte, baina horretaz gain DBHak eskatzen dituen zerbitzuez hornitzeko beste 15 inguru beharko dituzte. *«Dena ongi ateratzeko guztion laguntza ezinbestekoa da eta aldeztu aurretik eskerrak eman nahi dizkizuet guztioi»*, dio zuzendariak.

osoari zein pertsonaia publiko eta politikoei Etxarrira joateko deialdia luzatu dio.

Berritasunak eta berezitasunak

IKASTOLEN eta euskararen aldeko jaialdi guztietan azken urteotan ohikoa bihurtu da abesti konkretu bat egun hauekin harremanatzea. Oraingoan Nahi ta Nahiez taldeak egindako abestia izango da aurtengo Nafarroa Oinez-en —baita lehenago ere— gehien entzuten dena. Dena den, Sakanako hamaika taldek egun honetarako egindako abestiez osatzen da Herriko lore dis-

«Irakaskuntza erreformak sistema osoa ukitu du ikastolan»

MIREN ELZABURU

Miren Elzaburu Etxarriko Andra Mari Ikastolako zuzendaria da gaur egun. (Argazkia: Oskar Montero).

ko trinkoa. Nafarroa Oinez egunean hauetako batzuen kontzertuak area ezberdinetan ikusteko aukera egongo da.

Baina ohikoak diren bi-deoklip eta iragarkiez gain, aurtengo Nafarroa Oinez

berritasunez eta berezitasunez beterik agertzen zaigu. Internet sarera loturik dago 1996ko Nafarroa Oinez. 1700 bisitatik gora izan ditu munduko herrialde ezberdinetatik: Estatu Batuak, Hegoamerika, Europa eta Espainiako Estatutik, esate baterako. Aipatzekoa da, gainera, diseinu onagatik programa honek jaso duen saria.

Nafarroa Oinezen histo-

Andra Mariren 27 urteko historia

Patxi Karasatorre Andra Mari ikastolaren sortzaileetarikoa bat dugu. Uda-berri Mendigoizale Elkar-teen hasi zen ikastola sortzeko lehenengo ideia, Juan Mari Artieda eta Pello Lizarraga tartean zeudela. Herriko mojekin harremanetan jarri ziren klaseak euskaraz emateko, baina hauek ez zieten kasu handirik egin eta ikastola sortzeko ideiak gero eta indar handiagoa hartu zuen.

Juan Mari eta Pello Jorge

Cortes Izalekin harremanetan jarri ziren, berau baita Iruñean, Nafarroan lehenengo ikastola jarri zuena. Bi herritarrok gurasoak biltzen hasi ziren. Karasatorrek dionez, «*garai hartan balako proiektuekiko errepresio handia zegoen eta proiektuaren aldeko beldurrik gabeko gurasoengana jo zuten*».

Gurasoak pilatu ahala batzordea sortu zen, Udalari eskola zaharretan gelaren bat uzteko eskaera eginez. Gela hauek oso egoera txarrean zeudela eta, gurasoak konponketak egiten hasi ziren.

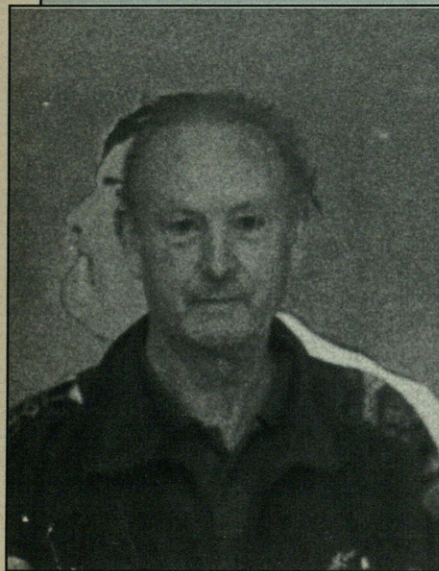
Saio guzti hauek 1969an egin ziren eta 8 hurrekin hasi

zuten ikasturtea, bukaerarako 21 haur baziren ere. Andra Mari ikastola bezala ezagutzen dena 1970ean sortu zen, lehendabiziko irakasleak arazo ugari izan zituztelarik. Karasatorren hitzetan, «*basiera hartan ez zegoen dirurik irakasleak kontratatzeko eta zeudenak bi edo hiru maila ezberdinetan ematen zituzten klaseak. Oso gutxi irabazten zuten*».

Diputazioa, Principe de Viana, Caja de Ahorros de Navarra eta Udalak ekonomikoki nolabaiteko laguntzatxo izan bazuten ere, guraso, irakasle eta ikasleen lana izan da ikastolaren proiektua aurrera ateratzea posible izan duena. Patxik matrikula-

zioek arazo handia ekartzen zutela dio. Guraso askok matrikulazioak egin ahal izateko legalki segurtasuna eskatu zuten. 14 urtetaraino haurrak legalizatu gabe egon ziren eta honen «*matrikulazioetan eragin handia izan zuen, legala izatekotan jende gehiago animatuko litzateke*».

Arazo, etsai eta oztopo ugari ezagutu izan ditu Andra Mari ikastolak 1970ean sortu zenetik. Patxi Karasatorrek dioenez, «*errepresioa handia zen garai hartan Guardia Zibila ia egunero agertzen zen haurrak ikaratzera, gela-tan sartzeraz edota gurasoen izenak haurrei galdeztera*».

Patxi Karasatorrek, ikastolako sortzaileetarikoa bat izan zenak, sorrera garaiako errepresioa gogoratzen du. (A.: Oskar Montero).

riari buruzko dokumentala dugu bigarren berritasuna. 20 minututako dokumental honetan Nafarroa Oinez 1981ean sortu zenetik gaur egunerainoko historia azaltzen du. Zuzendaria Helena Taberna altsasuarra da eta erreportaiak egiteko Euskal Telebista eta TeleNavarraren artxibo irudiak erabili izan dira, besteak beste.

Berritasun hauek gain, berezitasunak ere aurki daitezke aurtengo jaialdi honetan: Oskorrik eskainiko duen «*kontzertu demokratikoa*», esaterako. Oskorrik 3. gunean eskainiko du eguerdiko 12:30etan kontzertua. Bertan, betiko kanta herrikoiak abestuko dituzte.

Oskorrik jendearen parte-hartze zuzena bultzatzea du helburu eta horretarako Euskal Herriko liburutegia ezberdinetan kontzertuan abestuko diren kanten partiturak banaturik daude. Horrela, edozeinek kontzertuan parte hartzeko aukera izango du bere musika-tresnarekin. Dena den, egun berean ere abestiak

lortzeko aukera izanen da «*kontzertu demokratikoa*» aurrera ateratzeko. Hala ere, gune bakoitzak musika eskaintza zabala dauka egun osorako.

Euskara eta D eredua

1991KO errolda kontuan hartuz gero, Sakana izenarekin ezagutzen den bailara honetan % 40a da euskararen ezagutza duena. Etxarri Aranatz hartuz gero, aldiz, % 74 da portzentaia.

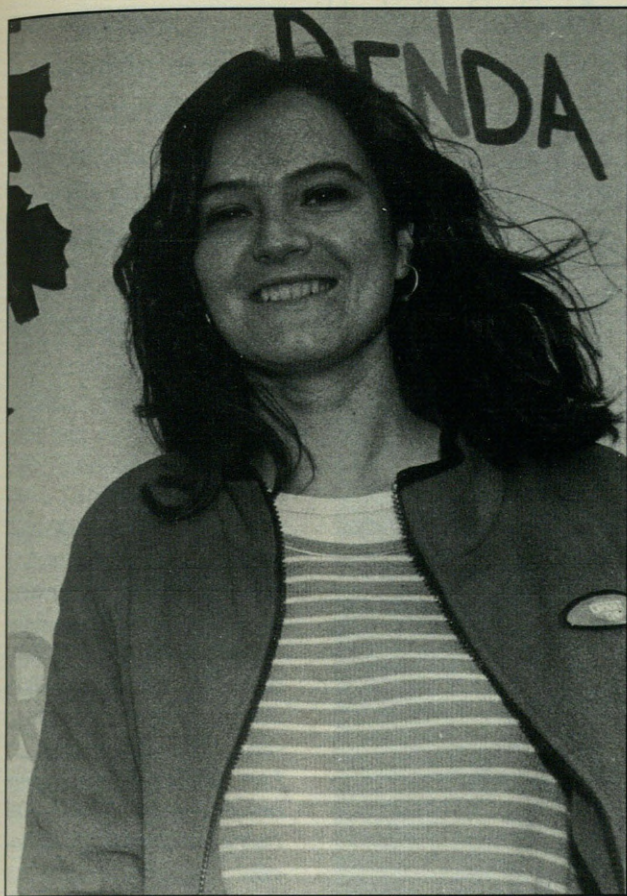
Bestetik, D eredua A ereduari nagusitzen zaio, bata eta bestearen artean diferentzia nabarmena dagoelarik. Horrela, Sakana bai-

laran % 30a A ereduan matrikulaturik dagoen bitartean, % 70a da D ereduan dagoena.

Etxarri Aranatz begiratz gero, Eskola Publikoa eta Andra Mari ikastola ditugu bi erreferentziak. Eskola Publikoan 9 ikasle soilik daude A ereduan matrikulaturik. Hauek azkenengo ikasturteak burutzen ari dira eta hiru urte barru desagertutzat emango da A eredua. D ereduan, aldiz, 144 ikasle daude matrikulaturik.

Andra Mari ikastola dugu une honetan herriko erreferentzia nagusia. Andra Mari ikastolak 403 ikasle ditu aurtun. Bi urtetako hau-

«**Ikastola sortu zenean, halako proiektuekiko errepresio handia zegoen**»
PATXI KARASATORRE

Ihaut Leitza aurtengo Nafarroa Oinez koordinatzen ari da.
(Argazkia: Oskar Montero).

retatik hasi eta DBHko 3. maila bitartean. Ikastola honetako arduradunak pozik agertzen dira matrikulazio portzentaiekin, nahiko altuak baitira. Dena den, azken urteotan jaiotza tasak behera egin dute eta hori ere nabaritzen da bi urtetako haurren matrikulaziotan.

Andra Mari ikastolan 28 irakaslek egin dute lan, DBHkoak (Derrigorrezko Bigarren Hezkuntza) bane. Nafar Gobernuak DBH eskaini ahal izateko maila bakoitzeko bi talde gutxienez izatea eskatzen die ikastetxeei. Alde horretatik, oztopoak jarri zizkieten bai Etxarriko Andra Mari ikastolari bai Altsasuko Inigo Aritza ikastolari. Azkenean lortu dute DBH eskaintzeko bai-

mena, baina bi ikastolen artean ikastola bakar bat eginenez. Beraz, DBHn Sakanako ikastolaz hitz egin behar da. Horrela, Sakanako ikastola horrek lerro bat Altsasun eta bestea Etxarrin ditu eta ondorioz, zenbait irakasle bi tokitan banatuak izango dira. Ikastetxeetan erreformak ekarri dituen aldaketak garrantzitsuak dira, ondorioz, eta ikastetxeetan funtzionamendu osoa aldarazi dute.

Dena prest dago Nafarroa Oinez-erako. Azken orduko lanak burutzen ari dira Andra Mari ikastolan eta urduritasuna nabaria da. Etxarri Aranatz Herrikolorez gainezka agertuko zaigu oraingoan.

AMAIA MUNDIÑANO

La Casa del Café

— Juan Iriando, S.A. —
DONOSTIA

«Herri literaturak mundua zenbat aldatu den erakusten du»

Herri literatura eta kontaeren zaletu amorratua da Antonio Zabala. Apaiza izanik, herriz herri ibiltzeko beta du, baina egunak labur egiten omen zaizkio informazio guztia paperaratzeko orduan. Idatzitako ehundaka liburuez, bertsolaritzaz eta herri literaturaz mintzatu gara tolosarrarekin etxebizitza duen Donostiako San Ignazio ikastetxean, baita hurrengo lanaz ere: Felino Aiestaren inguruko liburua amituta omen du jada.

Herri literatura ikertzea Historia egitea al da?

Historia egitea da, antropologia, literatura, lexikografia... egitea da, alderdi asko ditu.

Herri Literaturaren inguruan bainbeste lan kaleratu ondoren, aurkitu al duzu Euskal Herriko Herri Literaturan berezitasun aipagarririk?

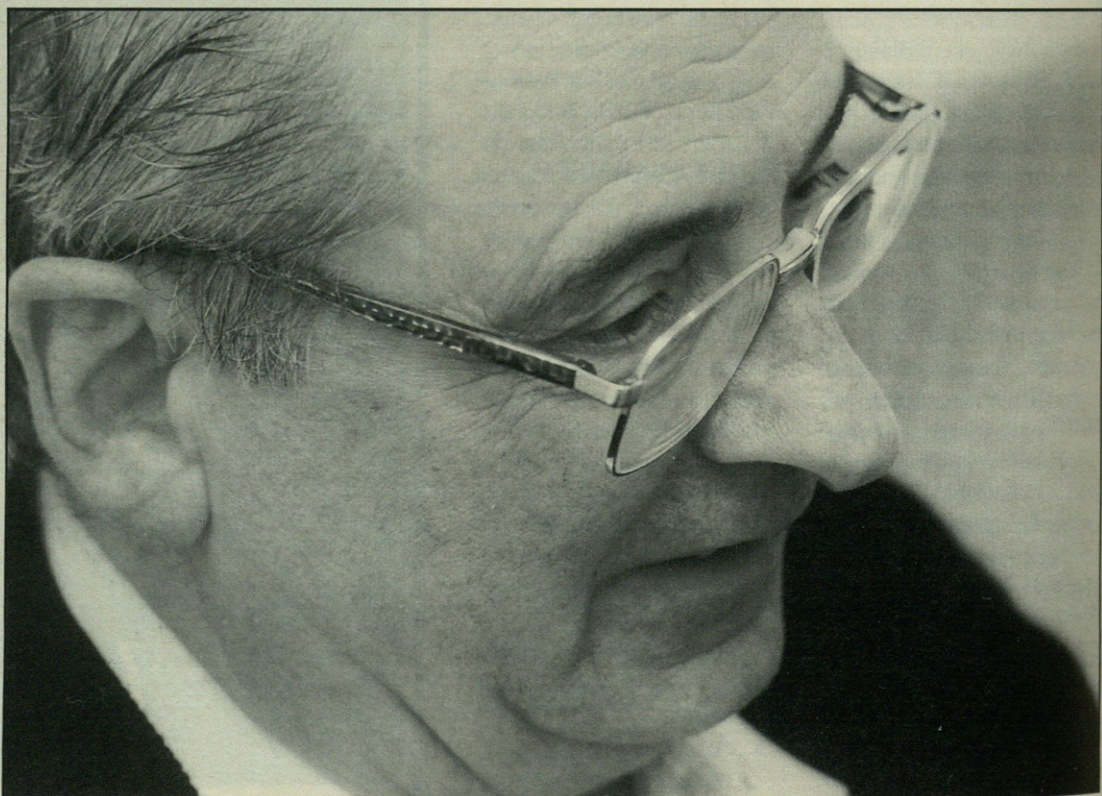
Berezitasunak? Beste herri literaturak duena dauka

gureak ere. Herrialde guztietako herri literatura berdintsua da. Ipuinak, esaera zaharrak, kontaerak... guztietan aurkitzen dira. Beharbada hemen bertsolaritza izango litzateke bereizgarria, izatekotan.

Eta bildu duzun informazio guzti borretatik atera al duzu ondorio-rik?

Ez dut ondorio-rik atera. Esan dezakedan bakarra

«Herrialde guztietako herri literatura berdintsua da. Ipuinak, esaera zaharrak... guztietan aurkitzen dira. Beharbada hemen bertsolaritza izango litzateke bereizgarria, izatekotan».
(A.: Alberto Elosgi).

«Emakume bertsolaria orain arte plazaratu ez den bezala, beti izan da oso bertsozalea; bertso asko buruz zekizkiten»

zera da, hau herri bat izan dala, eta herri honek bere herri literatura izan duela. Baina Galizia, Katalunia edo Gaztelan ere badute beren literatura.

Herriz herri ibili obi zara informazioa biltzeko, ziur aski zure mendizaletasunarekin lotuta egongo da hau. Zein da ikertzeko erabiltzen duzun metodologia?

Materiala bildu eta atera egiten dut. Lehenengo, bertsolari bat edo honen ondorengoak non zeuden jakin eta gero haiengana jotzen nuen. Ondoren, herri bakoitzean ematen joaten dira zein pista edo arrasto segi. Hasi, bertsolarien bizitzekin hasi nintzen, euren bizitzaren kontakizun modukoa egiteko. Batzuetan bertsolari horien bizitza luzea izan da, beste batzuetan oso laburra. Pello Errotarena, adibidez, oso luzea izan zen eta bere bizitza 92 urteko bere alabak kontatu zidan.

Txirritaren hilobak ere datu asko eman zizkidan eta nahiko liburu mamitsua atera zen.

Bertso bilduma ugari ere kaleratu dituzu, biografia horiez gain.

Bertsoak biltzen nituen, baina beti azalpen batekin, ulertuko badira. Bertso guztiak testuinguru batean daude eta garrantzitsua iruditzen zait azalpena ematea,

bestela ez dira bertsoak ondo ulertzen. Eta zer esanik ez gerra denborako bertsoetan! Frantziarrak hemen ibili zirenean bertsoak jarri ziren; lehenengo eta bigarren karlistadako bertsoak ere badi-ra. Eta Afrikako lehenengo gerrari buruz ere bertso asko jarri ziren. Baina hauei guztiei azalpen historiko bat

eman behar zaie. Testuingurua eta marku historikoa jarri diet.

Nondik datorkizu berri literaturarekiko zaletasuna?

Nolabait hasi egiten zara eta gero haritik tirata hari matza batekin aurkitzen zara. Gainera gero eta gehiago jakin nahi duzu.

«Bertso guztiak testuinguru batean daude eta garrantzitsua iruditzen zait azalpena ematea, bestela ez dira bertsoak ondo ulertzen. Eta zer esanik ez gerra denborako bertsoetan! Frantziarrak hemen ibili zirenekoak, esaterako». (A.: A. Elozegi).

Kaleratu gabeko informazio ugari gorde omen duzu. Ez al zara beldur argitaratu gabeko datu horiek zurekin galduko ote diren?

Ez, datu asko buruan dauzkat, eta besteak idatzirik dauzkat. Desagertzen bada, gainera, zer egingo dut ba? **Erdaraz ere baduzu «Narrativa Popular» izeneko bilduma, bertan kontakari edo gertaerak biltzen dituzu. Metodo bera erabili al duzu?**

Erdarazkoetan ez dut kanta zahar edo bertsorik sartu. Zailtasun handi batekin aurkitu gara, lehenengo argitaratuta dagoen guztia kontrolatu behar duzulako, bestela alferrik zabiltza zuk bildumak atera nahian. Gauza berria delakoan argitaratzen baduzu, hanka sartzea da. Gainera Espainiako beste autonomietan asko dago argitaratua eta oso zaila egiten da.

«Euskal Herriko bertsolaritzari dagokionez, hemen ironia eta pikardia gehiago izan da»

Herri literaturari askotan horrela esaten zaio ahozko literatura idazten ez delako, baina kontuan hartu behar da horiek ere taberna eta sukaldeko etxeetan kontatzen direla. Hauek ere ahozko kontakera edo ahozko literatura dira, eta guk pape-reratu egin ditugu. Hauek irakurrita konturatzen zara mundua zenbat aldatu den eta, era berean, zenbat aldatzen ari den.

Lekuz lekuzko kantu eta abozko literaturan aurkitu al duzu ezberdintasunik?

Kanta bat hizkuntza batetik bestera pasatzea oso zaila izaten da, metrikarengatik eta ez dira pasatzen. Ipuinen gaiak, berriz, berdinak dira mundu osoan. Esate baterako, gaur liburu bat errepa-satzen egona naiz; liburuan

bi lapurren istorioa kontatzen du, Herodotorengan aurkitu dezakegun historia berdina. Ipuinek ez dute inolako zailtasunik ematen hizkuntza batetik bestera pasatzeko.

Euskal Herriko bertsolaritzari dagokionez, hemen bai izan da ironia eta pikardia gehiago. Gipuzkoan bertsolaritzak beti tradizio handiagoa eduki du, beti izan da araudia jartzen lehen, gainontzekoek kopia-tu egiten dute hemen egin dena.

Nabikoa garrantzia ematen al zaio herri literaturari argitalpenetan?

Erdarazko literaturan, Espainiako autonomia guztietan gauza bat gertatzen ari da: erdaraz kaleratzen dituzte bere lanak, baina albokoak ez dira enteratzen, eta en-

teratu behar lukete. Dena den, liburu gutxiegi egiten dira.

Karlistada eta erromantzeroei buruz ere informazio asko bildu duzu, zergatik esparru hau?

Karlistek bertso asko eduki zituzten. Bigarren gerratean gehiago oraindik, bai alderdi batekoak, baita beste-koak ere. Ia 2.000 bertso ditut gordeta eta asko kosta zait, gainera, hauek biltzea. Bertsoak hutsik hartuta askotan lelokeriak esaten dituztela pentsa dezakegu, horregatik bertso guztietan argibide historiko bat ematen dut, historiako liburu-etatik aterata.

Historian gertaeratan parte hartu ez dutenen ahot-sa entzuten da, bertsotan berriz ez. Hitza eta ahot-sa entzuten duzu eta horrek bizitasun handia dauka. Orain eskuarteetan dudana amaitzean eutsiko diot lan honi. Erromantzeekin aspaldi hasi nintzen, 150 doinu prestatu nituen, baina zeharka lana sartu zitzaidan eta alde batera utzi nuen. Badut, bai, berriro hasteko gogo.

Zer ekarpen egiten diozu orain arte argitaratutakoari?

Erromantzeroa ezaguna da, baina nik egin dudana ez du oraindik inork egin. Euskararentzat oso garrantzizkoa da, erdi aroko kutsu bat ekarriko baitio. Gure literaturaren barrutia denbora atzera botatzea bezala izango da, gure herri literaturaren mugak zabaltzea. Poesia aldetik balio handiko gauzak dira. Badakit nik ez dudala bilduma osoa egingo, nik hori atera ondoren beste batzu ere saiatuko direla. Ni al dudana osoena egiten saiatuko naiz behintzat.

NORTASUN AGIRIA

1928ko urtarrilaren 23an jaio zen Tolosan
● Humanidade, Filosofia, Magisteritza eta Teologia ikasketak egin ondoren, 1959an egin zen apaiz ● Xabierko ikastetxean baino lehenago, Donostiako San Inazio ikastetxean irakasle aritu zen hamabost urtez, eta egun bertan bizi da ● Euskaltzain osoa da ● 240

liburu baino gehiago ditu argitaratuak, azkena «Auspoaren auspoa» ● Senda argitaletxean berak sortutako «Auspoa» sailean argitaratu ditu bere eta besteren lanak: Xalbador, Lasarte eta Uztapiderenak, besteak beste ● Herri literatura eta bertsolaritzaren ikertzaile, bertso txapelketatan epaimahaikide ere izan da ● «Diario Vasco» egunkarian iritzi-artikuluak egiten ditu ● Logelan sartu eta lan egitea besterik ez omen du atsegin

«Herri literaturari askotan horrela esaten zaio ahozko literatura idazten ez delako, baina kontuan hartu behar da taberna eta sukaldeko etxeetan kontatzen direnak ere ahozko literatura direla». (Argazkia: Alberto Elozegi).

Herri literaturaz aparte, literatura ala filosofiatik jotzea pentsatu duzu?

Ez, inolaz ere. Nik besteen istorioak biltzen ditut, ez dut istorioak asmatzeko balio.

Eskola modukoa ere sortu duzu. Hor dira Manuel Lasarte, Txomin Garmendia, Inocencio Olea... Hizkuntza al da eskola honen berezitasuna?

Hori jendearen kontraerak dira. Sebastian Salaberria, Uztapide zena, Bixente Barandiaran... asko dira eta oso ondo idazten dute. Eskola honen berezitasuna oraindik euskara hutsez pentsatzen dutela da, eta hori beren prosan nabari da. Hiz-

kuntza aberatsa daukate, euskaraz pentsatutako euskara.

Hauekin nola edo ala kateatua nago. Beren lan guztiak nik pasatzen ditut makinara, hatz hauetatik pasatzen dira.

Herriko bizkeratik gertuago geratzeko saiakerak al da?

Nor bere lurraldeko hizkeraz hitz egitea besterik ez da, Bizkaian bizkaieraz eta Gipuzkoan, gipuzkeraz.

Euskaltzaina izanik ere,

zergatik ez duzu obikoan euskara batuan idazten? Zein harreman duzu Euskaltzaindiarekin?

Gauzak kontatzen dizkidaten euskalkitan idazten ditut, bizkieraz bada bizkaieraz eta lapurteraz bada, lapurteraz.

Euskal Herriko Unibertsitateek euren funtzioa betetzen al dute gaur egungo gizartearen ikerlari baten ikuspuntutik?

Gizarte batean unibertsita-

teak badu beti zeresana. Ez dakit bere funtzioa betetzen duen ala ez, nik ez baitut batere harremanik unibertsitatearekin.

Ba al duzu unibertsitatean historiagileek jarraitzen duten metodologiaren berri? Zer iruditzen zaizu?

Ondo iruditzen zait, beraiek jakingo dute nik baino hobeto, nik baino askoz ere gehiago dakite. Adibideak hartu eta ondoren aztertu egingo dituztela pentsatzen dut.

Zuk egindako lana gaurko gazteengana iristen dela uste al duzu?

Ez dakit nire lana ezagutzen duten, nik ahal dudana egi-

«Historian gertaeratan parte hartu ez dutenen ahotsa entzuten da; bertsotan, berriz, parte hartu dutenena»

«Gipuzkoan bertsolaritzak beti tradizio handiagoa eduki du, beti izan da araudia jartzen lehena. Gainontzekoek kopiatu egiten dute hemen egiten dena». (Arg. : Alberto Elósegui).

ten dut. Saiatzen naiz beraiengana iristen, baina ez dakit lortzen dudana.

Garai batean epaimahakide izan zinen bertso lehiaketetan. Nola ikusten duzu hauen bilakara?

Nik ez dut gaur egungo bertsolaritza jarraitzen. Hasiara batean jarraitu egiten nituen lehiaketak-eta, baina badira hogeit bat urte horri ere utzi niola. Izan ere, lehengo bertsolaritzatik urrun dago oraingoa.

Zergatik utzi zenion lehiaketetako epaimahakide lanari?

Behartuta izan nintzen epaimahakoa. Lan hortatik libratu nintzenean txaloak jo

nituen neure baitan. Konpromezu handia zen niretzat, lan handia zen.

Behartuta joan nintzen ere, ez zen nire kabuz izan. Bertsolariek beren kontura hartu zuten epaiketa eta antolaketa guztia. Eurek izendatu zuten epaimahai berria.

Gaur egun beren funtzioa betetzen al dute bertso lehiaketek?

Txapelketa bakoitzatik bertsolari berriak ateratzen dira oraindik, beraz bai.

Hedabideetan gero eta leku gehiago hartzen dute bertso saioak. Zein eragin dauka horrek?

Bertsolaritzak kutsu herrikoia galtzea nahitaezkoa

zen, izan ere jendea asko aldatu da. Gaurko bertsolariak eskola edo unibertsitatetik pasa dira.

Nik, berriz, irakurtzen ez zekiten bertsolariak ezagutu ditut oraindik. Gizartea aldatzen den bezalaxe, gauza asko aldatu dira lehiaketetan.

Horien artean, emakumeen parte hartzea. Zer deritzozu izandako gorakadari?

Garai batean emakumeak etxerako izaten ziren eta gaur toki guztietan daukazu emakumeak.

Emakumeak badu lekua zuk egindako lanetan?

Emakume asko eta askorekin hitz egin dut. Oso datu

interesgariak eman dizkidate. Emakume bertsolaria orain arte plazaratu ez den bezala, beti izan da oso bertsoszalea. Bertso asko buruz zekizkiten.

Otañori buruz lan ugaria duzu. Nor da Otaño zuretzat?

Bertsolari handienetako bat izan da. Euskal Herria asko maite zuen eta bere lanak bazuen poesia kutsu bat, gainera. Horrez gain, askorentzat irakasle izan da. Ikerketa oso zaila izan zen Otañorena, baita Bilintxena ere, Madrilera jo behar izan bainuen beren inguruko informazioa biltzeko.

IXIAR ROZAS

12an, larunbata,
ARRUTAN,
 10etan:
ROCK
GAUA!
 BIKEN EGURRAK
 P.L.L.T.
 SU TA GAR
 PROMERIA!

æek eguna

1996ko urriaren 20an
DONAPALEUN

TXARANGAK * TRIKITILARIAK
 ERREBOTE PARTIDA: Billabona- Donapaleu.
 TXALAPARTAK * JOALDUNAK
 IRKUS ROBLESen ERAKUSKETA
 "Linboetatik guri so" ANTZERKIA
 BERTSOLARIAK * KOLDO AMEZTOI
 ETXE MOZKINEN ETA OFIZIALEEN AZOKA
 VIKONDOA aizkolaria * HAURREN XOKOA
 GAITEROAK * ZIGANTEAK * HERRIKO DANTZAK
 MICHEL DUCAU eta CAROLINA PHILIPPS
 KILIKA TALDEA * HERRI BAZKARIA
 HITZA HITZ EDO EMAZTEA HITS TALDEA
 ROGER IDIART * GUK * PATXI SAIZ
 HERRI KIROLAK * XABALTX eta H2O
 BORDAGARAI AITA-ALABAK
 MAGALI ZUBILLAGA * XALBADOR eta IHIDOY
 ENAUT ETXAMENDI * AIRE AHIZPAK
 ERRAMUN MARTIKORENA
 ANJE DUHALDE taldearekin
 TXAKUN * OTSONDO 602 * MICHEL ETXEKOPAR
 JEAN MICHEL BEDEXAGAR eta MIKEL URBELTZ
 NAFARROAKO JOTEROAK
 NIKO ETXART eta HAPA HAPA
 TAPIA ETA LETURIA BAND

laguntzailea:

ARGIA

Euskerak gure baitan

ZATOZ DONAPALEURA!

Literatur jokaldi interesgarrienak

LITERATURAREN magalean aterbetzeko egokia zirudien asteak, bereziki asteburuak. Lehenik eta behin, entziklopedietara eta, inportanteena, liburudendetako erakusleiohetara zein idazlek egin behar zuen jauzi erabakitzea zen. Wislawa Szymborska poeta poloniarak munduak bera badela ezagutzea lortu du. Entziklopedietarako sarbidea erdie-tsi du; liburudendetako top ten-era ez dut uste iritsiko denik, «etorkizunez betetako armak» ez baitu harreman onegirik merkatuarekin.

Baina ez zen Eskandinaviako erabaki jainkotzaileagatik bakarrik orrialdeen magian ezkutatzeko sasoi aproposa. Beste bi jarduera oso esanguratsutan murgildua zen literatura: Frankfurt-eko azoka eta Galeuzka. Fidel Castroren ihes egindako alabaren memoriak eta Walt Disney-k erositako marrazo jurasiko ikaragarri bati buruzko eleberria ziren milaka stand eta libururen arteko zurrumu-

rru nagusietako bi. Euskal Editoreen Gremioak ere bidalia zuen ordezkaritza. Eta presente zen, noski, gure enbaxadore nagusiaren obra, IMPAC nazioarteko sarirako hautagai egin berri dutena. Saiatu beharko litzateke Atxaga beste hiruzpalau liburu azkar samar idazten, Sue-diako kinielatan sartzen hasteko; ea behingoz katalanei aurreratzen gatzaizkien Pere Gimferrer aho bete hortz utziz.

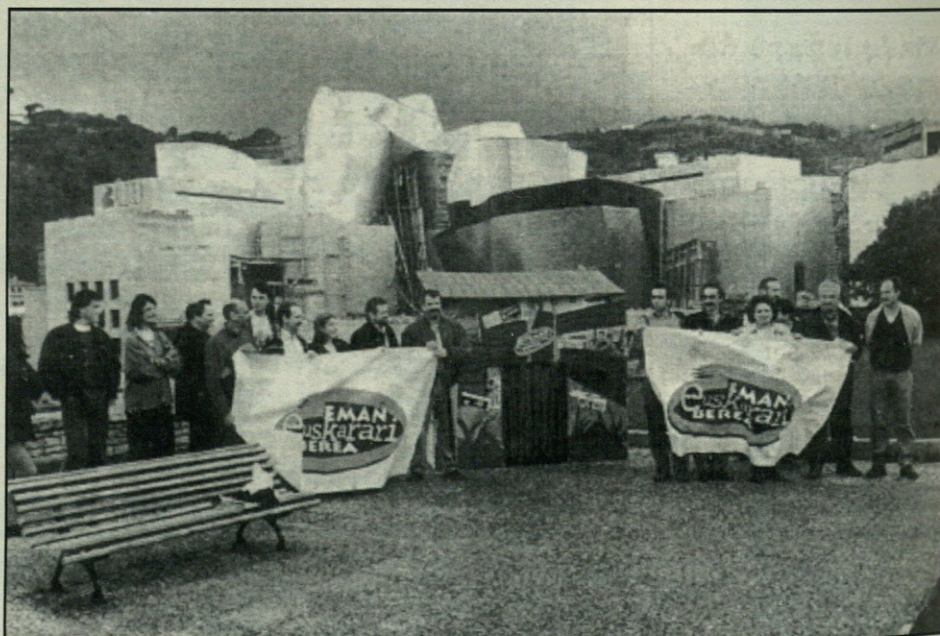
Andorran bildu ziren, bestalde, Galeuzcako kideak elkarren kezken eta lanen berri izateko. Horretarako edo... Ez dakit hala behar duen, baina Galeuzca urtean behin izaten den fenomeno da. Alegia, komunikabideek gogoratzen digutela urtean behin biltzar babiloniar-gutxitua egiten dutela idazleek, baina horretaz gain deus askorik ez. Idazleen kontu hutsa ote...

Betea genuen, beraz, literaturaren hitutasun santua: saria, azoka eta idazleen topagunea.

TROPO eta metaforatan nabigatzeko pronto nintzen, hortaz. Elgoibarrera joateko deia egina zuten ikastolek, baina gorputza bustitzeko baino arima hezetzeko egokiagoa egiten zitzaidan week-end-a. Ligako jardunaldirik ez egoteak ere laguntzen zuen kirol-inauteritik literatur-garizumara jotzeko. Okurritu zitzaidan, okurritu zitzaidanez, etxean geratzea ditzosozko asteburuan!

Diru publikoa
baliatuz lau energumenok
telebistarekin egiten
dutena izenik gabekoa da;
Giza Eskubideen
Auzitegira jotzeko
aholkatuko nieke

Euskal kulturako hainbat esparruren ordezkariak elkartu ziren larunbatean Guggenheim museoaren aurrean «Eman euskarari berea» lelopean. Euskararen egoera gizarte osoan jakinarazteko EKB garatzen ari den kanpainaren barne izan zen ekitaldia. Euskal kulturaren egoera isladatzen zuen etxola baten inguruan bildu zirenek Koldo Izagirrerren hitzak erabiliz euskara «Hirugarren Munduko herria» dela salatu zuten. (Arg.: Josu Etxebarrioste).

Larunbat arratsaldeko laurak aldera hasita, euskarazko telebista bakarrak, gure zergen lepotik bizi den horrek, kirol emankizunari hasiera eman zion. Eibar-Logroñes norgehiagoka zuzenean eskaini zuten, osorik; ondoren Ligako orain arteko gertakizunik nabarmenena enegarrenez ikusi ahal ziren eta, azkenik, Reala eta Osasunaren arteko lehia. Jardunaldirik gabeko asteburua. Postreik nahi izanez gero, segidan «Bo-xeo izarrak» ikus zitekeen, gauerdia arteko programazio dementziala osatuz.

Zoparik ez duzuela atsegin... bi platerkada. Igande eguerdian rugby partidua eman eta gero, arratsaldez frontoira joan zen ETB. Gaueko bederatzia arte. Gero, badaezpada, bezperan harrapatu ez zituzten eskirolei Eibar eta Realaren partidu ezin interesgarriagoen laburpena eskaini zitzaion. Indiana Jones-en filmea futbol pixka bat irentsi gabe inor ikusten has ez zedin. Telebistak ere, beraz, telebista ez ikustera gonbidatzen zuen; irakurtzea, zinema edo antzeko jardueraren batera bultzatuz euskaldunak. Kultura ez duela sustatzen esan dezazuen gero!

SERIOTAN. Legeaz dudak ezagutzak esaten dit ez dela delitutzat hartzen komentatu berri dudak gertakaria -izenak aldatuz, astero errepikatzen dena-. Nolanahi ere, herritarrei aholkatuko nieke Giza Eskubideen Auzitegira jotzeko. Lehenbailehen. Zentzuzkoaren muge-tatik pasa eta torturarenetik bertan dabilta. Diru publikoa baliatuz lau energumenok telebistarekin egiten dutena izenik gabekoa da «Estilo Liburua»k ez, alegia-. Eta bada garaia ETBko ardura-dunei norbaitek ENG bat eman diezaien, eta hamar bat urtez Gobiko basamortua bidali, ziklo atmosferikoen jarraipen zehatza egin dezaten. Krudelkeriarik gabe, ordea; herrimina eroangarri egiteko astero bidaliko litzaieke bideo-zinta bat, Ligako jardunaldiarena, asteko jokaldi onenekin. Eta utziko genieke liburu bat eramaten. Kultura beste era batera susta dezaten orrialde honetan sartu behar ez ditzadan.

MIKEL ELORZA

UHAITZANDIKO URAZ BUSTI

Zein modernitate?

MODERNITATEAREN izenean gazteria manipulatuta nahi duenik badago gure gizarte jada hiper-moderno edo post-modernoan. Aurrera joan, bai naski. Baina norantz? Hori da kokxa! Munduko egoera pixka bat aztertzen duenak laster ikus dezake gaurko haize nagusiaren norabidea: neo-liberalismoaren ildotik aske dario kapitala, merkatuko legearen izenean. Baina merkatuak ez bide du legerik, emaiten dizkiogunak ezik. Kontsumitzaileok omen gara errege. Baina dagoeneko badakigu: bilutsik dago errege hau, atzetik adarka duela behi haragijalea, eta beste zikinkeria frango hitzemaiten digu biharko janariaren prestatzen ari den industriak.

Modernitatea gaindituta dago edo gutienez kontzeptu nahasia da. Horren izenean edozer irentsarazi nahi digute.

Behatu behar dugu nor dagoen horren atzetik eta norantz garamatzan. Aski nabaria da dolarraren diktadura. Kulturako sail hau ez da beste gai horren ikertzeko toki egokiena iduriz: hain zuzen, ez noa ekonomiako ikasgai baten emaitera. Baina gauza guziak elgarri lotuak daude: uztarturik dabilta dolar jauna eta denetan sartzen ari zaigun amerikar azpi-kultura, «hamburger» famatua barne. Eta dolarra baldin bada orkestra burua, soinu-lariak denetan baditu munduan zehar eta horientzat ez dago mugarik, dirua lasai inbertitzen dute esklabotzatik hurbil lan egin behar duen heren munduan.

JEAN LOUIS DAVANT

KONTRAERRAN bat hilkorra badu neo-liberalismo horrek: hemengo gazteria nahi du kontsumorako, ez ordea laneko. Beraz argi da ondorioa: Frantziako estatuan, 90az geroztik, 30 urtez pekoen errenta urtero %15ez jaitsi da! Eta goatzan azken ondorioetaraino: neo-liberalismoaren lore goihena ez ote dira droga eta pedofilia, planetaren bazter batetik bestera industrialki antolatuta? Hori ere modernitatea da!

Atzera egiterik ez dago naski. Baina ihoiz Dallasko heroi izanen ez garen jende soilek ikusi behar dugu zein modernitate mota zaigun egoki. Ezen sasi-marxistek eta egiazko kapitalistek, hots materialismo arruntaren profeta guziek sinetsarazi nahi liguketenaren aitzi, ez du ekonomiak egiten gizona: alderantziz, gizonak egiten du ekonomia, teknologiari esker. Eta gizakiak naturari (biologiari) zor ez dion guzia kulturatik dauka. Beraz kultura oinarritzen da gure borroka humanista.

SOZIALISMOAK huts egin zuenaren ardiesten eta lortzen ari da kapitalismoa: mundua batutzen du, baina baldintza txarrenetan guretzat eta gehienik hemengo gazterientzat. Internazionalismo berri bat pentsatu beharra da, sozial asmo berri batekin. Hori da nik uste guk, humano soilek behar dugun modernitatea, dogtamismo guzietatik at, historiaren amaierarik amestu gabe!

TXUTXU - MUTXUKA

ZOHARDI DISKETXEA NIKO ETXARTEN ESKUTIK

Niko Etxart kantariak bere lanak ezezik beste musikarientzat ere ekoizteko disketxea sortu du. Zohardi izenarekin bataiatu duen produktorak Kilikas bere disketxean grabatutako «Gili-gilikatzen haüt» bere lanarekin hasi du ibilbidea. Urtean bi lan kaleratzeko asmoa du Etxartek. Bigarrena zein izango den erabakirik dago: Baigorriko Gaiteroen 20. urteurrena ospatzeko diskoa. Bertan kantatuko dutenen artean dira Aire ahizpak, Etxeberria ahizpak eta Erramun Martikorena.

NOR - NORI - NOR K

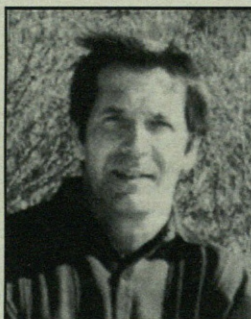
DARIO URZAI

bilbotarra New Yorketik itzuli eta bere koadroak zintzilikatu ditu Bilboko Windsor Kulturgintza galerian. Hilabete honen bukaera arte espreski erakusketa honetarako egin dituen koadroak ikusteko aukera da. Bere lanetan erreferentziatzat «garaikidetasuna» hartzen duen bilbotar honen iritziz sormen falta ikaragarria dago gizartean. Ikusten ikasi behar dugula uste du Urzaik●

AITZOLI

omenaldia egingo diote tolosar herrikideek urriaren 17an, Espainiako Gerran tropa nazionalak hil zuten egun berean. Ehun urte dira aurtan bera jaio zela eta Tolosako Udalak hitzaldia prestatu du omenaldi gisa. Bertan izango dira Aitzol hizpide hartuta Jean Haritzelar euskaltzainburua, Martin Ugalde, Iratzeder, Xabier Altzibar eta Lourdes Otaegi●

MARTIN GOIKOETXEAK

bere bertsoen bilduma kaleratu du kasetean Estatu Batuetan. Gorritin orain 48 urte jaioakoa 30 urte daramatza Wyoming-en lanean. Gazte-gazterik bertsozaleatasuna erakutsi arren, EEBBetarako bidaiak alde batera utzi zuen txapelketetan taularatzea. Oraindik, urtean lau edo sei saiotan parte hartzen du, bera bezala Euskal Herriatik joandako beste zenbait bertsolarirekin batera●

TELEAK

■ ANTZERKI
JARDUNALDIA
GETXON

Urriaren 11n hasiko dira XIV. Getxoko Antzerki Jardunaldiak. Getxoko Kultur Etxeak antolatutik, Euskal Herri osoko taldeak bilduko dira bertan hilaren 20a bitarte. Euskarazko lanetan, haurrei zuzendurikoak izango dira nagusi. Tanttakaren «El florido Pensil»-ek irekiko du jaialdia eta urriaren 12an Antzezkizunaren eskutik «Euskal ipuinak» ikusteko parada egongo da. Egun berean, Koldo Amestoi «Urdinola» bere azken lana aurkeztuko du. Egun bat beranduego, Txoronpo, Pantxi eta Pantxo pailazoen «Hankazgoratzen» eskainiko dute. Hilaren 18an, Bederen 1-ek «Zu(t) gabe» aurkeztuko du eta jaialdiaren azken egunean, Zirko Ttipiaren eskutik «munduko malabaristenak» ikusterik izango da, baita Kiriki, Kika eta Rita pailazoen izen bereko ikuskizuna.

ZINEMA ETA

TELEBISTA
ESKOLA BILBON

Ikusentzuteko irakaskuntzan kontuan hartzeko beste gune bat izango da datorren hilaren 14tik aurrera. Bilbon Joseba Macias kazetariak zuzenduta Ikuska Eskola sortu da: zinema eta telebista eskola. Ikastaroak ematen izango dira, besteak beste: Julio Medem, Juanma Bajo Ulloa, Imanol Uribe, Daniel Kalparsoro, Karra Elejalde eta Patxi Biskert. Irakasle taldea osatuko dute Lolo Rico telebista errealizatzailea, eta gidoilarien artean, Eduardo Bajo Ulloa eta Javier Maquak esaterako.

Agenteak lortzea da atzerrian musika jotzeko malda gogorrena eta diru galera, hango harrera

Gustuko bidean bihurgunerik ez

tuztenean, Serrano agentzia izan da tartean. Bertako arduraduna den Jose Angel Serranok egin izan ditu atzerrian jotzeko bideak. Biraren behar guztiak hemendik antolatzea ezinezkoa denez, atzerrian ezagutzen dituzten profesionalengana jotzen dute. «Atzerriko agenteak kontzertuetarako egokiak diren aretoak ezagutzen ditut, bertako komunikabideen agenda zabala du, publizitatea bideratzeko modua, non ostatu hartu...», dio Serranok.

Lagunen bidez

PROFESIONALAK kontratatu beharrean, atzerriko hartuemana bertako lagun bidez lotzea da beste aukera. Negu Gorriak eta baita Esan Ozenkiren bidez atera diren gainerako taldeek hautatutako modua da. «Beste musika taldeetako kideak dira gehienetan; ez da horretaz bizi den jendea, baina bai musika eta giro hori ezagutzen duena eta aurretik horrelakoetan ere ibili izan da», esan digu Kaki Arkarazok, Negu Gorriak-eko kideak.

Modu horretan ateratzeak, aurrez ahalegin han-

Euskal Herrian euren izenak hizki handiz idatzi eta ohiuka ahoskatzen diren talde zenbait, pardela bizkarrean doaz kanpora, «dirua galtzeko prest» askotan. Lokal okupatueta, antzoki txiki edo kultur guneetan, eta Euskal Etxeetan dute ostatu; kontzertu zenbaitetan 200 entzuleren txalo apalak entzunda itzultzeko. Gustuko lekuan aldaparik ez, dio esaerak.

EUSKAL Herriko musika taldeak gure lurraldetik kanpo ibiltzea albiste da; malkartsua baita atzerriko bidea.

Harremanak lortzea dute igo beharreko lehenengo malda. Musika motaren arabera, antolatzeko moduetan le-

hendabiziko ezberdintasunak ageri dira.

Oskorrik eta Rupert Ordorikak mugak gainditu di-

Negu Gorriak taldekoek «Ideia zabaldu» 1995ean egindako biran.

diagoa eskatzen du. «Euren birien inguruetatik noiz ibiliko garen jakinarazten diegu. Ondoren, kontzertua emango den lekua eta data zehazten dira eta propaganda guk bideratu behar izaten dugu. Etengabeko hartuemanak izan obi da», nabarmendu du Arkarazok.

Furgetako atea itxi dira. Ordu luzeko bidaiaren ostean iritsi dira kontzertua eman beharreko hirira, eta ohartu dira baita ere Europan egoera zeharo aldatzen dela hiri batetik bestera. Hemengo talde gehienak hiri beretsuetan mugitzen dira, bai hartuemanak antzekoak direlako, bai musika mugimendua duten hiriak direlako ere. Kontzertuetarako aretoak dira ezberdintasuna dakartenak.

Esan Ozenkiren bidez doazen taldeak zirkuitu alternatiboa du helmuga. «Okupatutako lokalak dira orohar edo musika mota bonetarako prestatutakoak.

Lokal txikiak gehienetan, baina antolakuntzan aitzakiarik gabekoak. Hauek zenbait oso ezagunak dira bertakoentzat eta entzule ugari hurbiltzen da horregatik», argitu du Arkarazok. Bestela mugitzen direnak, antzoki txiki eta kultur etxeetan jotzen dute gehiago.

Portugal rockak ez duena

HIRIAK, ordea, ez dira aldatzen kontzertu moten arabera. Portugal izango da salbuespen bakanetakoa. Folk musikarentzat lekurik badago hemen, Bragan zein Evoran. Gainerakoan, Italia, Frantzia, Alemania eta Suitza dira herrialderik bisitatuek. Serranoren aburuz, «ezin da folk edo pop zir-

kuitutaz hitz egin, kultur mugimenduko zirkuituetaz baizik».

Behin han, Euskal Herrian duten izena ahaztu eta atzerriko anonimotasunera igarotzen dira taldeak. «Baliabideak ez dira beti egokiek izaten ez delako jende prestatua. Atzetik multinazional bat edo disketxe bat ez badago zalaparta askoz ere apalagoa izaten da. Irratietan, aldizkari berezietan, egunkarietan tarterik ez baduzu... Iragarpen onik gabe ez dago ikus entzulerik», dio Aitor Gorosabelek, Su Ta Garreko kantariak.

Hari berean mintzatu da Eneko Abrego, desagertutako Bap taldeko abeslaria: «Nork antolatzen duen eta nola antolatzen denaren

arabera, entzule kopurua erabat alda daiteke. Oso ongi antolatzen dituztenean lortzen da 1.000 pertsona biltzea».

Gehiago dira ordea entzule zenbaki horren azpitik gelditzen diren euskal taldeen atzerriko kontzertuak. «Basilian zazpi pertsona izan genituen publikoan. Normalean 50-100 pertsona biltzen dira, noizbait 200 izatera iritsi baldin badira ere. Oso arraroa da hortik gora biltzea», dio Gorosabelek.

Diru kontuak konpondu beharra iristen da orduan; zenbaitetan galeran ateratzen direlarik. «Kanpora ateratzerakoan dirua galdu ere egiten da batzuetan. Diru kopurua zehazterakoan jaitxi egiten dugu normalean. Sarreretatik jasotzen dena guretzat izaten da askotan. Hala ere, kamisetak eta diskoak salgai jarri behar izaten ditugu, azaldu du Gorosabelek. Alderantzizko ezustetik ere izaten da: «Gure lehenbiziko aldian dirua galduko genuelakoan geunden. Gastu guztientzako adina atera genuen, uste genuena baino gehiago», dio Eneko Abregok.

Taldeak izen apalagoa duenean eta batez ere atzerriara ateratzen den lehenengo aldia duenean, aldrebestu egiten da lana; atez-ate ibili behar taldea aurkeztuz. «Horrelakoetan ez dute dirurik eskaintzen eta taldeak bere kabuz ordaindu behar izaten dituzte gastuak. Dirua galtzeko prest egon behar da», erantsi du Arkarazok.

Eta zailtasunak ez dira hor amaitu; euskaraz kantatzea erantsitako arazoa baita. «Askoz errazagoa da kan-

«Ezin da folk edo pop zirkuitutaz hitz egin, kultur mugimendukoaz baizik».

JOSE ANGEL SERRANO

«Basilian zazpi entzule izan genituen. Arraroa izaten da oso 200 pertsona baino gehiago biltzea»

AITOR GOROSABEL

pora ateratzea ingelesez edo gaztelaraz kantatzen bada euskaraz egiten bada baino, argitu du Serranok.

Neurri bereko trabak dira Espainiara, Frantziara zein beste edozein estatura irten behar denean. «Orduan nabaritzen da zein diren Euskal Herriaren benetako mugak. Ebrotik begoaldera edo Baionatik iparraldera ateratzeak zailtasun berdinak ditu, kontua ateratzea da, gaineratu du Serranok.

Euskal Etxeekin Ameriketara

ATZERRIRA ateratzeko beste modu posible bat Euskal Etxeetako bidea jarraitzea da. Hauetan, gehienetan handik jasotako deien bidez egin izan da. Ibilbidea nabarmenki aldatzen da orduan eta baita musika bera ere. Europan Parisekoa da garrantzitsuenena. Baina lekurik indartsuena Euskal

Beste dimentsio batean dauden aretoak

EUROPAKO musika aretoak ondo ezagunak dituzte Negu Gorriakekoek. Egokienak Frantzian, Suitzan eta Alemanian euren esanetan. «Hemengoekin alderatuz beste dimentsio batean daude. Areto oso konplexuak dira: Suitzan, Zurichetara adibidez: kontzertuetarako ezezik, margoa, antzerkia egiteko, jatetxea... Ekitaldi asko antolatzen dituzte egunean zehar. Jendearentzat leku oso ezaguna denez eta guztia oso programaturik dutenez, arrakastatsu dira».

Italian aretoak elkarren artean istilu bizian izateaz gain, mugimendu alternatiboek ere sumatu dute Italiako barne krisia: «Zer eskainia badago baina dirurik ez. Jendea ez dago sarrerak ordaintzeko prest. 500 pezeta oso garesti iruditzen zaie».

Italian areto okupatu ugari dago, iparraldean bereziki: Genovan, Milan Inguruan. «Erroman leku ezberdinetan aritu gara, Fidenzen 'CPA' oso leku polita dago; Milanen 'Leon Cabado' eta 'Pedro' izenekoa Padovan...»

Suitzan, Genevan Lussinen aritu izan dira Negu Gorriakekoak eta Zurichen «Fabrika gorrian»: «oso leku garrantzitsua».

Alemanian, Munichen bi leku bereizi dituzte: «Backstage» aretoa eta aireportu zaharra. Horiekin, «Colonia oso leku ona da jotzeko, publiko eta antolatzaile ugari dagoelarik». Berlinean, berriz, unibertsitatea eta bizpahiru leku gehiago.

Belgikan Lieja ia leku bakarra da eta Frantziari dagokionez «izugarritzko baldintza onak daude».

Etheen kontuetan Amerika da.

Eusko Jaurlaritzak Amerikako Euskal Etxeetara jotzera joateko dirulaguntzak banatzen zituenean hasi ziren Tapia eta Leturia euskal diasporari begira kontzertuak ematen. «Sarritan izan gara han. Estatu Batuetan, Kanadan, Hego Amerikan... Han ezagutu genuen jendearen bidez joan izan gara ondoren», azaldu du Joseba Tapiak.

Eurek jorratu duten beste arloa azokena dela erantsi

du Tapiak: «Londresen, Finlandian, Bruselan, Alemanian eta Holandan mugitu gara batez ere. Leku garrantzitsuak dira, mundu osoan jendea izaten delako bertan eta ezagutzera emateko leibo aproposa izaten delako. Horrelakoe-tan, disketxetara jotzen dute askotan zure berri edukitzeko».

Vancouverren izan ziren azkenekoz Tapia eta Leturia Mixel Ducauren laguntzaz. «Vancouverren izan garenean, eta aurretik ere Co-

loniako Irrati Telebistak antolatutako jaialdian, diru gutxi jaso arren, munduko tekniko, ekipo eta azpiegitura hoberenak eramanen dituzte», dio Tapiak.

Atzerrira irten nahi duenarentzat, diruaz gain, buroian hartzeko kontuak dira guztiak, behar bezala atera, leku egokitan jo eta mugaz gaindiko hartu-emanari heutsi nahi izanez gero behintzat.

**MAITE ARTOLA
JON ABRIL**

BARAKALDO

- ✓ Liburugintzako azken berriak eta euskal diskorik hoberenak
- ✓ Urriaren 8tik 13ra
- ✓ % 10eko beherapena

BIZI IRAKURRIZ

EUSKADIKO LIBURU AZOKEN BATZORDEA

Gero eta laburmetraia egile gehiago eta 11 milioi pezetako dirulaguntza guztientzat

Luzerako jauzia iritsi artean musutruk eginiko laburrak

Laburmetraiak areto komertzialen zirkuitotik at geratzen diren arren, gero eta gehiago ekoizten dira Hego Euskal Herrian. Diru laguntzak urri baina honek ez du egile gehienek amets gozoa mikazten: luzemetrairako jauzia.

Urriaren 11n Urnietako Sarobe zinema eskolako hiru laburmetraia estreinatuko dira.

LABURMETRAIEKIN ematen dituzte egile hauek lehen pausoak eta hasieran behintzat formatoarena berdina zaie. Gehienak, merkeagoa denez, hasi bideoan eta ondoren ausartzen dira zinean frogatzen.

Ausardia baino, dirua da erabakiorra: 35 milimetrotan

ekoiztu ahal izateko adibidez milioi t'erdi pezeta (60.000 libera inguru) behar da. Baina oraingoz, Eusko Jaurlaritzak Euskal Mediaren bitartez, batz bestea 11 milioi banatzen ditu guztira ekoizpen hauetarako urtero. Iaz 12 milioi izan ziren.

Solo Spott produktorearen bidez Irene Arzuagaren «Luis Soto»; Ikus Mediak produzituta, Julio Rasadaren «El juego del dentista»; Ibarretxe & Companyk Jose Antonio Vitoriaren «La buena madre»; Jose Maria Tuduriren «Bataillon Gernika» eta Cristobal

Balentziaga Fundazioak produzitu eta Mikel Ibarondok zuzendutako filmek eskuratu zuten Euskal Mediaren dirulaguntza. 1996an 10 milioi pezeta bideratu dira eta 25 izan dira eskera gerturatutakoak.

Dirulaguntza jasotzeko

formatoak 16 edo 35 milimetrotan joan behar duenez, Madrilera jotzen du askok. Urtero bi dira Kultura Ministerioak ematen dituen laguntzak, eta hauetarako ekoizpen etxe baten babesa ere beharrezkoa da. Gauzak horrela, egile berriei produktoren modukoak sortzea besterik ez zaie geratzen.

Bilboko Nazioarteko Laburmetrai Lehiaketa elkar-gune bilakatzen da urtean behin egile hauentzat. Aurreko edizioan Hego Euskal Herriko 14 aurkeztu eta bostek hartu zuten lehiaketan parte; haatik, datorren hilaren 25etik 30era egingo den 38. edizioan, 12 besterik ez dira izango partaideak.

Gasteizen eta Ondarruan orain

AURTENGO edizioan parte hartzerik izango ez duten bi laburmetraia ekoizten ari dira egunotan: Gasteizen eta Ondarruan. «Por un infante difunto» irailaren bukaeran hasi ziren filmatzen Gasteizen; Ondarrua berriz, «Anabasa eremua» filmearen eszenatoki izan da berriki. Eta urriaren 11n, Urrietako Sarobe eskolan, hiru laburmetraia aurkeztu dira: «Errezak eta erretzen laga», «Panoli» eta «El espíritu».

Ramon Agirre eta Ane Gararain dira Iñaki Zabala elgoibartarrak idatzitako «Errezak eta erretzen laga» ren protagonistak. «Famili osoak Adarra mendi magalean egindako hamaitakote batekin hasten da», dio Zabalak.

Sarobeko zinema eskolako produkzioa osatzen duten guztiak 16 milimetrotan daude grabatuak. Laguntza, kasu honetan, eskolak eman die eta lan guztia taldean egin dute. «Gustura gelditu

«Anabasa eremua» Ondarruko kaleetan

JOSU Eizagirre Ondarruan dabil egunotan «Anabasa eremua» laburmetraia gidatzen, berak gidoia idatzi eta zuzendari duen lana. Holokausto nuklear baten ondoren geldituko litza-tekeen bizitza du kontatzekeo. «Biztanleak bitan banaturik gelditzen dira. Behartsuak eta mutanteak, boterea bere esku dutenak».

Alex de la Iglesiari antza hartzerik ba ote dagoen galdetuta, «agian bai, baina nik ez dut humorea erabili. Errealitate bat sortu dut. Hala ere, ez dut mezurik bat zabaldu nahi», esan digu Josu Eizagirrek.

Zientzia fikzioaren jeneroa oso gustukoa du

zuzendari gazteak, «jakina ezin dugu betiko zientzia fikzio ikusgarri hori egin baina zientzia fikzioaren beste aldea isladatu nahi nuen. Jantziak lortzeko etxetz, etxe jo dugu; nahiz eta mutanteen ezaugarriak gehiago zaindu ditugun».

Izan ere, oraindik ez dute diru laguntzarik lortu, Euskal Mediari eskatua dioten arren. «Geronek bildutako dirua dugu: jaietan txosnetan, kamisetekin lortutakoa... Dena den, laguntzak jasotzeko produktora osatu behar zenez, OLE izenekoa sortu dugu».

Guztira 25 bat aktore elkartu dira laburmetraian, musutruk; hauen

artean Txo antzerki taldeko Ana Elordi eta Fede Badiola aurkituko dituzu. «Beti horrela funtzionatu behar izaten dugu laburmetraietan gabiltzanok; elkarri lagundu beharrean gara», dio Eizagirrek. 25 aktore horiez gain, Ondarruko beste 100 extra ere arituko dira «Anabasa eremua»n.

Euskaraz egiten diren laburmetrai gutxienetakoa da «Anabasa eremua» eta hori aparteko arazoa den galdetu diogu: «Ez da oztoporik izango, ikustekoa delako bereziki eta elkarriketek ez dute garrantzi handirik; ahal dudana lehiaketa guztietara aurkezteko asmoa dut», azaldu du Josu Eizagirrek.

naiz emaitzarekin. Oso denbora gutxi izan genuen eta ondorioz aktoreen lana gutxi landu da. Ikusi beharko zenbaterainoko bedapena ematen zaion ondoren», adierazi du bere laburmetraia ETBn ikustea espero duen Iñaki Zabalak.

Esperanza Luffiego Sarobeko koordinatzailearen iritziz, «Eusko Jaurlaritzaren ardura da egile berrien lehenengo lanak bultzatzea; Euskal Mediaren baitan erabakiak hartuko dira epe laburrean, baina bala ere, ez da bidezkoa diru laguntzak erabakitzen dituzten batzordeko partaideak urtero berdinak izatea». Saro-

bekoa eskola pribatua denez ez du Kultura Saitetik diru laguntzarik jasotzen ahal eta horregatik aurten produktora bilakatuko da laguntzak lortu asmoz.

Taldean hobe

DIRU arazoa medio, bi talde osatu dira Gipuzkoan ekoizpenei aurre egiteko: Pie, Donostian eta Ekhaïne, Beasainen. Ekhainek Deabruak Teilatuetan taldeko bideo klipa egin berri du. Joserra Camacho bertako kidearen hitzetan, «oso zaila da ekoizpen bat aurrera atera ahal izatea. Urtean soilik bi dirulaguntza daude: Madrilgo Ministerioa eta

Euskal Mediarena, baina hauengandik jaso ahal izateko ekoizpen etxe baten babesa behar duzu». Horregatik sortu zen Ondarruan Ole Produktora ere; egun hauetan filmatu den «Anabasa eremua»ren atzean dagoena hain juxtu.

Tinieblas Gonzalez egile gazteiztarra, berriz, «Por un infante difunto» laburmetraiarekin dabil. Hautzaroko zindotasuna bapatean nola desagertzen den du hizpide, 35 milimetrotan eta txuri beltzean. «Filmea ekoizteko milloi t'erdi pezeta behar dudanez nire etxabea saldu behar izan dut». Edonola ere, Madrilatik emandako dirulaguntza jasotzea espero du Gonzalezek, gastuen %30a ordaintzeko besterik ez bada ere.

Araban, ezin Gasteizko Udalaren babeseko Zint es-

«Filmerako milloi t'erdi pezeta behar nuenez, etxabea saldu behar izan dut»
TINIEBLAS GONZALEZ

“Ez da bidezkoa dirulaguntzak erabakitzen dituzten batzordeko partaideak urtero berdinak izatea» SAROB

kola ahaztu. Urtero zinemari buruzko ikastaroak antolatzen dira. Donostiako Nazioarteko Zinemaldiak urtero antolatzen duen Euskal Zinemaren Maratoian, bestealde, arreta berezia eskaini zaie aurren azkenaldian filmatutako lanei: Pablo Malo donostiarraren «El Angel de Marmol»; Irene Arzuagaren «Luis Soto»; Jose Antonio Vitoriaren «La buena madre» eta Iñaki Elizalde nafarrak ekoiztutako «Agurra». Karte-

Dirulaguntzak eskuratzeko baldintzak

- ✓ Euskal Autonomi Elkarteko produktorak edo Euskal Produktore Elkartera baturik daudenak izatea; Nafarroako eta Iparraldeko laburmetraiek ere parte har dezaten.
- ✓ Laburmetraiek 1995eko abenduaren 1etik aurrerakoak behar dute; euskaraz zein beste hizkuntzetan.
- ✓ 16 edo 35 milimetroko formatoan.
- ✓ Ezin dute ordu erdi baino gehiagoko iraupena izan.
- ✓ Proiektuak originala behar du izan; bazterrean gelditzen dira adaptazioak.

- ✓ Laburmetraiaren interesa.
- ✓ Laburmetraiak euskaraz eginak badira, milioi erdi pezeta gehiagoko ordaina izango dute.
- ✓ Koprodukzioan egina bada, eta koprodukzio horretan Euskal Herri kanpoko produktora batek parte hartzen badu, Euskal Herrikoak gutxienez aurrekontuaren %30 bete beharko du. Euskal Mediak %30 horren erdiarekin lagunduko du gehienez ere.
- ✓ Oharra: hilabete amaieran jakingo da aurtengo dirulaguntzak norentzat diren.

leran egon da Ramon Barearen azken laburmetraia ere: «Muerto de amor».

Aipagarria da era berean, Donostiako Udal Patronatuak iaz martxan jarri zuen ekimena: Prinzipal Antzokian izenburu ezagunekin batera laburmetraiak es-

kaintzea. Karlos Plazak Patronatutik esan digunez, «*ur-tariletik aurrera laburmetraia gehiago pasako dira, baina oraingoz ez dugu esku artean hemengo ekoizpenik, iaz filme asko prestatu baziren ere, aurtengo uzta urriagoa etorri da*».

Oraingoz laburmetraiak areto komertzialetara eramateko ekimen bakarra haudenez, istorio bitxiz eta batez ere ilusioz beterik dauden zinta metro eta metroak bobinetan geratu beharko.

IXIAR ROZAS

Alzu! ren harpidedun izan nahi dut!

Izen abizenak.....

Helbidea.....

Tnoa..... P.K.....

Herria.....

Herrialdea.....

Bankua.....

Sukurtsal zk.....

Kontu zk.....

Urtebeteko harpidetza: Hego Euskal Herria eta Estatua: 6.500 pta. Ipar Euskal Herria eta atzerria: 11.500 pta.

Diputazio kalea, 3 - 1.
40009 Bilbo - Tel. (94) 423 15 52

Bidaiatu Alzu!rekin IBILTARlren eskutik!!!

Datorren udan ez dakit nora

Txekia edo Hungaria,

TXAPELBERTSOKETAN parte hartuz

ezagutu Eskozia,

burua hautsi ta fin ibili

ta goza ezazu Italia,

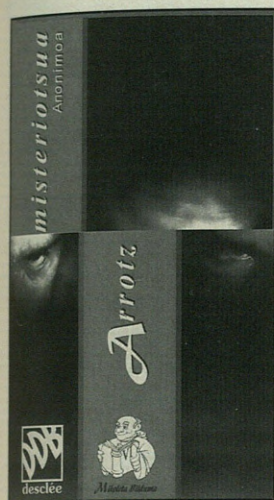
nik nire partez asmatzen badut

nahiago Eskandinavia.

BIDALI KUPOIA JA!

TXAPELBERTSOKETA asmatuz gero bi bidaiaren zozketan hartuko duzu parte.

LIBURUAK

«ARROTZ
MISTERIOTSUA»
ANONIMOA

MOLDAKETA: ALEX
ALDEKOA-OTALORA
DESCLEE, 77 or.

Descleek Mikoleta bildumaren baitan dakar eskuarte dugun liburua. Bildumaren izena Rafael de Mikoletarengandik datorkio; bera izan baitzen lehenengo euskal gramatika egilea. Bilbon jaioa, apaiza, 1653an «Modo de Aprender la lengua vicaina» idatzi zuen.

Arrotz misteriotsuaren inguruko gorabeherak irakurtzearekin batera euskara hobetzeko bidea ematen du liburua. Euskaltegiko 6. urratetik gorako ikasleentzat dago egokituta●

«NOSOTRAS QUE NOS
QUEREMOS TANTO»
MARCELA SERRANO
TXALAPARTA, 303 or.

«Gizonak hizkuntza bere egin zuenean, historiaren jabe egin zen; eta horrela gu isildu gintuen. Mende honetako emakumearen iraultza nagusia, ahotsa berreskuratzea da». Hitz horiek laburbildu dezakete liburu honen mamia. Txileko lau emakume laku baten inguruan elkartu dira norberaren esperientziak kontatzeko; ametsen truke ordaindu beharrekoa eta maitasuna dira gai nagusienetakoak.

Liburuari esker, emakume batek idatzitako Latinamerikako eleberrionenaren saria eskuratu zuen Marcela Serrano txiletarrak●

RITXI LIZARTZAREN BEGIETAN

Ume ipuin egokiak

Zortzi ipuinek osatzen dute ipuin liburu hau. Lehenik eta behin irudiaren garrantziaz jabetzen gara, aipatzen den animalia bakoitza (eta egoerak) umeek ulertzeko eta, batez ere, ipuinen ekarria ulertzeko oso baliagarri baita, ia hitzak bezain garrantzitsua.

Estilo berezikoak dira, oso adierazgarriak eta era berean sinpleak. Protagonistak animaliak (ostruka, orkatzak, dromedarioa, jirafak, zaldia, lehoia, astoak...) eta gizakiak dira, edo euren arteko harremanak.

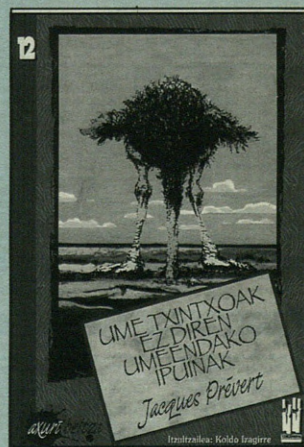
Oso modu errazean ematen zaizkigu harremanok, naturalak bailiran, eta ez da inolako ondorioirik; moralejarik ez, umearen esku dago ipuinaren esanahia baloratzea.

Beraz, itxuraz ipuin sinplek dira, batere esanahirik gabeak, agian bizitzan gertatzen diren sentimenduen isla: krudelkeria (gizakion gizakiokin, animaliekin...) bere hotsunean emateko idatziak; baita animalien logikari jarraiki ere eginak, idazlearen ustez animaliak izango duen ikuspuntutik; eta abar. Agian idazlea saiatzen da gizakion ez den ikuspuntu batetik animalia eta pertso-

nen arteko harremanak aztertzen. Eta askotan konturatzen gara gure ohituren gordinkeriaz.

Itzulpena dela kontutan harturik, izarrek aukeraturiko hiztegia eta joskerak bereizitzat jo litezke, askozaz gertuago baitaude Ipar Euskal Herriko euskalkietatik eta nafarretatik, eskuarki erabili izan ohi den gipuzkeraren abiapuntutik baino (horretar zerikusia izan dezake argitaletxearen filosofia). Bestalde, zoriandu egin behar da itzulpen egilea hainbat konturengatik: euskaraz ezagunak ez ziren ipuinok aukeratzeagatik umeen mundutik horren gertu dagoen estiloa —kasu honetan garrantzi handiagoa dauka estiloak, hitz guztiak umeentzat egokiak izatea baino— oso zaindua izateagatik, hitz joko atseginak eta jolaserako bidea ematen dutenak osatzeagatik...

Beraz, liburu egokia da umeen irudimeneri bidea zabaltzeko. Agian guraso bati baino gehiagori irudituko zaio amaiera falta zaiela, baina zer hobea amaiera hori —moralera, inondik ere— umeen esku uztea baino.

«UME TXINTXOAK EZ
DIREN UMEENDAKO
IPUINAK»
JACQUES PRÉVERT
ITZULPENA: KOLDO
IZAGIRRE
TXALAPARTA.

«MONTES DE NAVARRA»

MARCOS, JUAN MARI
ETA ANDONI FELIU
SUA, 271 or.

Nafarroako gailurrak eza-
gutzeko Sua argitaletxeak
prestatu duen biko liburu
sortaren lehenengoa da Fe-
liu anaiek idatzitakoa. Na-
farroako pirineoa eta mendi
inguruak izenburua ere
itsatsita du azalean.

Lau norabide dira nugu-
sienak: Erronkari eta Zarai-
tzu bailarak; Aezkoa-Luzai-
de-Erra bailarak; Mendi in-
guru pirenaikoak eta Men-
debaldeko Pirineoak: Baz-
tango bailara, Bortziri, eta
Malerreka eta Leitzaran.

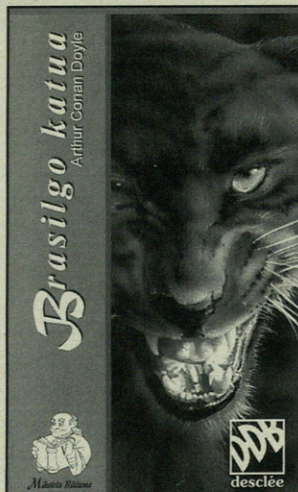
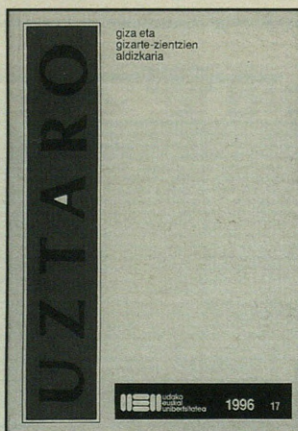
Kanping, babes-etxe eta
nekazal-etxeen gida zabala
ere badakarki liburuak ●

«UZTARO»

UDAKO EUSKAL

UNIBERTSITATEA, 186 or.
Giza eta gizarte-zientzien
aldizkariaren 17. aleak emak-
umeen osasuna du lehen
aztergai: ugalketa eta se-
xualitate-eredu ezberdinak.
Horrekin batera, emaku-
meen lana Nafarroako Erri-
beran eta emakumearen
arazo ekonomikoen analisi
teoriko orokorra egiten da
beste bi ataletan.

Beste gai hauek osatzen
dute aldizkaria: «Nortasuna,
memoria eta botere-jokuak»;
«Kartel politiko sobietarra»;
«Bernardo Atxaga eta Joseba
Sarrionandiaren metafore-
tan barrena bidaiatuz»;
«Ludopatiaren tratamendua»;
«Nazioen Europa, ala Euro-
pako Nazioa» eta «Informa-
zioaren iraultza» ●

«BRASILGO KATUA»

ARTHUR CONAN DOYLE
MOLDAKETA: JOSU
LARTATEGI
DESCLEE, 53 or.

Euskaltegiko bosgarren
urratsetik gorako ikasleen-
tzat egokiturik dago «Brasil-
go katua». Halaber, ertaine-
ko programazioan laugarren
mailatik gorako ikasleek
erabil dezakete.

Sir Arthur Conan Doyle-
ren beldurrezko bi ipuin
kontatzen dira liburuan.
Lehendabizikoarekin, Bra-
silgo katu beltz eta izugarri
batekin leku itxiren batean
atera ezinik geldituko zara,
bakar-bakarrik; bigarre-
nean, pasioa eta mendekua
nahastuko dira istorio ilun
batean ●

«DE BAT A BAT» UZTAILA-ABUZTUA EUSKAL HERRIKO BERRIAK, 46 or.

Euskal Herria ezagutzeko,
dio azalean eta asmo horre-
kin sortua da aldizkaria: Ka-
talanian Euskal Herria eza-
gututu. Katalanez idatzia da
guztia eta Euskal Herrian
zein Katalanian ditu erre-
dakzioak.

Ale honetan, «Els sanfer-
mines no son per explicar-
los»; «Vacances a la natura»
dossiera eta «Jazz pels qua-
tre costats» erreportaiak
ezezik, bi elkarrizketa argi-
taratu ditu aldizkariak: Lo-
quillori eginikoa, «La revo-
lució comença en un mateix»
izenburuarekin eta Joxepi
Miura «La descoberta de la
cultura rural». Horretaz gain
Euskal Herri osoko nekazal
etxeen mapa dakar ●

Montza
LIBURUDENDA

Okendo kalea, 4
Tel.: 42 82 89 Faxa: 42 12 56
20 004 DONOSTIA

TEXTU LIBURUAK
ERE BADITUGU

«EGUNA ETA GAUA»

IBAIZABAL, 43 or.

Eguna da eguzkiaren argiak dirdir egiten duelako. Baina eguzkiak ez du gauetz dirdirarik egiten eta ilun bihurtzen da. Azalpen horrekin gerturatu da oraingoan Ibaizabal haurrengana. Zergatik dira udan egunak luzeagoak? Zein animalia bizi dira gauetz bakarrik? Galdera horien erantzunak marrazki eta testu ulerterrazen babesean ageri dira. Guraso eta irakasleentzako oharrak ere badakartza.

«KING MAFRUNDI»

KING MAFRUNDI
ESAN OZENKI

«Mafrundi naiz» sarritan entzuten den esaldia da Iparraldeko kostaldean, katarroari mafrundi deitzen baitiote. Mafrundi abizen afrikarra ere bada. Bi esanahi

MIKEL ERRAZKINEN BELARRIZ

Gustu guztientzat eginikoa

Urrian gaude; diskoak merkaturatu kaleratu aurretik diskoak prestatzeko garaian. Eta ARGIAk urrian etenik egiten ez duenez, urtero urriko lehen astean Gipuzkoan ospatzen den Ikastolen festako diskoari kritika egitea egokitu zait.

Denetik dago: musika talde, txaranga, trikitilari, abesbatzak... Ez nekien Elgoibarren hainbeste talde ezagun zegoenik: Zabale anaiak, Zigor Gazkez, Ehun Kilo... Elgoibarko antolatzaileek aurtengorako Drindots jarri dute kantuan (munduko antolaketa onenarentzat txalo bero bat).

Ohiko haurren parte hartzearekin batera, luxuzko gonbidatuak izan dituzte: La Mo' Mau Brass taldea Negu Gorriakekin jo izan dutenak eta ETB 2ko programa batean parte hartzeagatik ezagunak; eta Ane Irazu dagoeneko desagertuta dagoen Les Mecaniciens

taldeko kantaria.

Harritu egin nau Koska taldearen kantuak. Notting Hillbillesen estiloko country amerikarra eskaintzen du; konponketa nahiko eskasak dituela alde batera utzita, nahiko kantu polita baita.

Hasieratik gustura entzun nuen baita ere Zabale Anaiak; ez ditut trikitilari gustukoena baino oso ondo egin dute taldean. Alberto Iriondo, Kilo-metroakeko kantuaren musika konposatzailea ez zait aparteko horietakoa iruditu baina berak pianoan soilik jotzen duen kantuak lasaitasun izugarria eskaintzen dio CDari. Albatros-ek New-age estiloko kantu bat dakar; gatz gutxikoa baina diskoari aldaketa emanez.

Zigor Gazkez betiko bere Dylan estiloan. Eta Ehun Kilo, Kokoteraino, Sexual Perbers... soilik gutxi batzuk ondo egin baina Euskal Herrian dauden

«ELGOIBARKO MUSIKA: KILOMETROAK 96»

hainbat eta hainbat rock, trash eta heavy musika eskainiz.

Antolatzaile taldeari txalo eman diot, kasettea eta CDa egiteagatik, diseinu polita eta grabaketa prozesuan izandako antolaketa txukunarengatik; neurri batean lekuko izan naiz.

Gustu guztientzako diskoa.

horiekin eta lehoiari ohia-nean dagokion «king» kategoriarekin, 1994an Jimmy Arabit, Itoiz taldeko baterijole ohiak, Iparraldean musikari afrikar batzuekin topo egin eta gero, buruan zeukan musika afrikarra euskaraz egitearen proiektu

zaharrari ekin zion.

1995ean eman zituzten lehenengo kontzertuak, maketa bat kaleratu zuten ondoren eta hau dugu euren lehenengo diskoa; taldearen izen bera daramana eta hamar kantuz osatutako datorrena.

Argitarapen honen edizioko laguntzaile:

En la edición de esta publicación colabora:

fundazioa
fundación

Guatemala «Elkartasunaren bideak» saioan aztertuko duten herrialdetako bat da.

Dirulaguntzen ibilbidean

Helburua, jendeak herrialde azpigaratuentzako dirulaguntzak emateko orduan duen mesfidantza haustea zen. Horretarako iragarki bat baino zerbait sakonagoa egin behar eta, Euskal Telebistan «Elkartasunaren bideak» erreportai bilduma osatu dute. Euskal Herrian eman ohi diren dirulaguntzen ibilbidea jarraituz hamahiru erreportaiok Ertamerika eta Hegoamerikaraino jo dute.

UNE honetan Euskal Telebistako lan talde bat Ekua-dorren da, eta datorren hilabetean beste bat joango da Santo Domingo aldera. Lan talde hauek, aurrez beste batzuk egin duten bezala, euskal herritarrek herrialde azpigaratuentzat ematen dituzten dirulaguntzen ibilbidea jarraituko dute. Orotara Ertamerika eta Hegoamerikako hamahiru herrialdetara jo dute «Elkartasunaren bi-

deak» saioko kideek.

Eusko Jaurlaritzaren ideia izan zen hasierakoa, Joseba Arredondo «Elkartasunaren bideak»-eko kazetariak eta erreportaien koordinatzaileak argitzen duenez, «Eusko Jaurlaritzakoen asmoa jendea kontzientziaztea zen. Oztoporik ez, baina bada balako mesfidantza bat berriz azpigaratuentzako dirua emateko orduan. Sensibilizazioa lortzeko ira-

garki bat baino zerbait sakonagoa egitea egokia litzatekela uste zuten. Hortik sortu zen asmoa, gero guri utzi zitzaigun eta basierako asmoari heldu eta guk landu genuen».

Dirulaguntzen norabidea hartu eta hainbat beharren inguruko gaiak jorratzeko aukera ikusi zuten: gosea, osasuna, egoera soziala -batez ere haur eta emakumeena-, aurrerapen tekno-

logikoak... Gabonak bitartean hamahiru erreportai eskainiko dituzte, eta behar bat azertu dute bakoitzean.

Jon Iñaki Asla, Irantzun Mentxaka, Aitor Zabaleta, Alberto Letona, Jabi Atutxa eta Maite Amundarain kazetariak dira «Elkartasunaren bideak»-eko erreportaiak arduratu direnak. Mikel Urretabizkaia koordinatu duen proiektuan hainbat errealtaterekin egin dute topo. Boliviako egoera izan da lazgarriena Joseba Arredondoren iritziz: «*Boliviako Andeetan bizi den egoera oso larria da, pobrezia handia dago arlo guztietan, bai osasuna, bai dirua, bai beziketa, eta baita emakumeen egoera soziala ere benetan latza da. Hori izan da nire ustez herririk mingarriena. Baina bertan ikusitako gogorrena, Chagas deituriko gaitzarena izan da. Labezomorro antzeko batek helduz gero hartzen da gaitza, eta urteetan bihotza eta besteak handituz doaz, azkenean bil arte. Ez du inongo sendabiderik, Bolivian %20a biltzen da gaixotasun bontekin».*

Arredondoren aipuan hainbat gauzetaz jabetzeko balio izan die lanak, «ez dugu mixiolarien ikuspuntutik azertu, baina bai laguntza zein beharrezkoa den konturatu gara. Bestalde hemen eman ohi den dirulaguntzaz gain, bementik zenbat jende joaten den konturatu gara. Ez da dirua ematea bakarrik, hara joatean bolondres ugari ikusi ditugu, biru hilabetetarako bada ere joan egiten dira eta abal izanez gero geratu egiten dira».

ARRITXU ZELAIA

Ixiar Oreja: «Erromeriak bezain beste 'Euskaraoke' ez nituzke egingo»

Haurrak ate joka dabilzki, ea «Euskaraokea»koak noiz joango diren beren herrira galdetuz. Lehen ere plazarik plaza aritua zen, baina orain «Euskaraokea»rekin, gauez ezagutzen zituen Euskal Herriko hainbat plaza, egun argitan dakusa Ixiar Orejak.

Zer moduzko belarria dute baurrek?

Baten bat badago ona duena, baina ez nuen uste belarri kontuan horrenbeste kostatuko zenik. Nire erara edo agian egokiago izan daiteken erara abestaraztea oso zaila egiten zait. Baina azken finean kantuan oso seguru ikusten ditut eta bere erara uzten diet.

Plazarekin duzun lotura

ez duzu eteten «Euskaraokea»rekin.

Desberdina da plaza bat edo bestea, telebistakoa arratsalde eta umeei delako. Erromeritakoa pertsonalagoa da gure musikarekin egiten saiatzen gara. «Euskaraokea» umeei zuzendua dago eta hain nirea ez den zerbait da.

Min egiten al du zuen abesti bat, baur batek

gaizki abesten duenean?

Ez dut uste. Helduekin izan balitz agian, horrelakoetan bere burua jendearen aurrean azaltzeagatik egiten duela iruditzen zaizu. Baina umeei jartzen duten intentzioa jarrita, nik ez dut uste musikari batek haur bat entzunda min hartu dezakeenik. Alderantziz, duten gogoa ikusita nik uste harro sentitzeko modukoa dela.

Musikarekin lotua izango ez balitz saioa aurkeztuko al zenuke?

Ez dakit. «Euskaraoke»ko aukera musika saioa izateagatik atera zaidala argi dago. Besteren bat egitekotan, zer saio mota den ikusi eta agian ez nuke ezetzik esango.

Publiko beldua edo baurren artean aukeratzen ausartuko al zinateke?

Oso desberdinak dira. Nik erromeriak oso gustura egiten ditut, denbora da testigu, zortzi urte baitaramatzagu horretan. Beste zortzi urte ere egingo nituzke trikiti-xan, gauzak okertuko ez balira behintzat. «Euskaraoke» bat zortzi urtetan egitea ordea, oso gogorra izan daiteke. Gauza desberdinak dira nik uste ezin dela konparatu. Erromeriak bezain beste euskaraoke ez nituzke egingo.

TXORI BATEK

ESAN DIGU

PPkoak Euskal Telebistari kontu eske

PPkoak hainbat kritika eta galdera zuzendu dizkie azkenaldion ETBko zuzendaritzari Euskal Legebiltzarrean.

Euskal Telebista Iparraldean jaso ahal izateko Euskalneten bitartez eginiko 68 milioi pezetako gastua izan zen agertu zuten kritiketako bat. Carlos Urkijo PPko legebiltzarkideak adierazi zuenaren arabera: «*Ez gara ETB Frantzia jasotzearen aurka, baina lehengo, zergak ordaintzen dituztenak zerbiltzatu behar dira. Ez dugu zertan frantzesen aisialdiaguk ordaindu*». Kritika honi erantzunez Euskal Telebistako buruek 1993an Eusko Legebiltzarrak hartutako erabakia bete besterik ez dutela egin adierazi zuen.

Talde parlamentari bera kexu agertu zen «Telebista» aldizkariaren kostua dela eta ez dela. Iñaki Zarrakoa Legebiltzarean emandako erantzunaren arabera ia hiru milioi pezeta kostatzen dela jakin ahal izan da. Baina oraindik ez da amaitu PPkoen etorrria, lan kontratazio batzuren inguruko galderak ere kaleratu baititu.

Erromeriak «Euskaraokea» baino pertsonalagoak direla deritzo.

ARRITXU ZELAIA

■ «Albaniako konkista» filmea larunbatean

1983an egin zen euskal filmaren tarte izango da larunbatean. Klara Badiola, Xabier Elorriaga eta Migel Arribas aktoreak Alfontso Ungria zinemagilearen agindutara aritu ziren filmean. Bertan XVI. mendean errege nafarrak egindako Albaniako Konkista kontatzen da. Era berean bertara joan ziren soldaduen sentimenduak isaltzen ditu. Filmea «Zine Oro» saioaren barne izango da, larunbatean gaueko 23:00etan

■ «Robin Hood»en abenturak telesailen

Larunbat gauean etxean eta esna denak «Robin Hood»en zazpigarren atala ikusi ahal izango du. Telesail honek Robin Hooden abenturak kontatzen dizkigu. Lagunekin batera, Robinek herritarrek sufritzen duen injusi-

tziari aurre egiten die eta agintari diktadoreen aurka borrokatzen du. Sean Connery aktore famatuaren semea ikusi ahal izango dugu larunbat honetako «Maylandeko ezpata» izeneko atalean. Urriaren 12an, gaueko 2:05ean.

■ **Neba-arreben gora-beherak «Bosteko familia»n**
«Bosteko familia» telesailak 24 urte eta 11 hilabete bitarteko

bost neba-arreben bizimodua kontatzen du. Gurasoak hil ondoren nagusia Charlie ordura arteko bizimoduaz aldentu eta anai-arreba txikien ardura hartuko du bere gain. Saioak hainbat goraipamen jaso ditu atzerriko kritikarien eskutik. Telesailean aritzen diren aktoretako batzuk aurrez «Blossom» eta «Parker Lewis» moduko saioetan ikusi izan ditugu. Astelehenetik ostiralera 15:45ean.

■ «Bertatik bertara»n solasean gauero

Gauero gertuko gaiak jorratzen dituzte «Bertatik Bertara» saioan Andoni Aizpuru eta bere lankideak. Aurtengoan zuzendari aldaketa izan dute, Estepan Aldamiz Etxeberria baita orain saioaren arduraduna. Xabier Euzkitze eta Jose Mari Gabiria izan ohi ditu solaskide tarteetan tarteetan eguraldi gizon eta kazetari ezagunak. Astelehenetik ostiralera gauero 23:00ak inguruan izan ohi da saioa, eta gauean ikusi ez duenak hurrengo egunean badu aukera, 12:25ean errepikapena eskaintzen baitute.

Z A P P I N G

Abian da Arrasate Telebistako programazioa «Mondrasport» eta bost saio berriekin

IRAILEAN programazio berria burutzeko lanean aritu ondoren, urriaren hasieran ekin zioten programazio berriari Arrasate Telebistakoek. Asteari hasiera iaz antenaratzen zuten saioarekin ematen diote oraingoan ere, «Mondrasport»ekin. Orain arte izan duen arrakastarekin jarraitzeko asmoz dira Itxaro Zubillaga eta Esti Loiti aurkezleak. Aurtengoan herriko kirolari-ohi bati buruzko erreportaia gehitu dute. Astelehenero 21:30ean du ordua «Mondrasport»-ek.

Astearte gauetan «Lotsabarik»en txanda izango da. Saio berri honetan Maier Uranga eta Nerea Barrutiak Euskal Herriko pertsonairen bat 'la-

rrugorritan' utziko dute.

«Kukaratxa motel» deritzo 9-14 urtekoentzako burutu duten lehiaketa berriak. Bi hirukotek hartuko dute parte ostegunero izango den lehiaketa honetan.

Asteburuari bidea egin aurrez, «Astebete» saioan egunerokotasunak eskaintzen dituen gaiak sakonean aztertuko dituzte. Erreportaiak, gonbidatuak, gai tirabiratsuen inguruan jasotako iritziak eta besteak izango dituzte ostiraletan 21:30ean.

Ezkontzak, afariak, moda, zilarrezko eta urrezko eztaiak, Arrasateko giroa... ete beste hainbat kontu jasoko dituzten saioa izango da hilean

behin: «Nonzeberri». ATBkoak aipaturiko ospakizunen batera gonbidatuz gero, grabaturiko irudiak oparitu dituzte. Hilean behin asteazketan izango da saio hau, beste batzurekin txandakatuko baita. Iaz ere arrasatearrek ikusi zezaketen «Gure Objektibotik» izango da txandakatuko denetariko bat. Ion Iaki Lasak gizarte edo politika gaiei buruzko mahainguruak zuzenduko ditu hainbat gonbidaturekin. Aipaturiko azken bi saioak ez direnean, herrian izan diren musika kontzertu, ekitaldi nahiz bestelakoak eskainiko dituzte Arrasate Telebistan.

Hiruhilabetero Arrasateko alkateari eginiko elkarriketara sakona pantailaratuko dute. Mikel Irizar kazetariaren eskutik pantailaratuko da «Alkatearekin berbetean» saioa.

Euskalerria irratia aurten «Ozenago eta bizkorrago»

Iruñerriko Euskalerria Irratiak bertako euskaldun guztien arteko zubi lana egiten jarraituko du beste urte batez. Kurtso berriari begira «Ozenago eta bizkorrago» lelopean arituko dira. Ozenago, antena berriarengatik eta bizkorrago, irratia barrutikan sendotu dutelako.

IRUÑERRIKO euskal irratiak aurtengo programazioari begira hainbat berrikuntza dakartza. Kike Diez de Ultzurrun esateriak esan digunez, «aintzat hartu nahi dugu orain artean aztertu gabe izan dugun adin tarte bat, gazteena alegia». Horregatik, egunero 9:00etatik 10:00etara gazteak eta gazteentzako eginiko saioak izango dituzte, esaterako: «Oraindik berde xamar», «Muxikaxa» eta «Gazte borrate».

Berrikuntza gehiago ere badituzte, «beste arlo bat bereziki kontutan hartu duguna, mahai-ingurua, tertulia eta eztabaidena izan da». Irratsaio mota hau asteazkeneko arratsaldeko 16:00etatik 17:00ak bitartean entzungai izango da «Gizartegintza» saioan. Bertan, bai gaurkotasunari lotuak dauden gaietaz, bai bestelakoetaz ere arituko dira gonbidatuak.

Oro har, Kikek dioenez, «programazioari eutsi dio-

Erreniega mendian jarritako antenari esker Iruñerri osora helduko da Euskalerria Irratiaren seinalea.(A: Joxe Lacalle).

gu, pixka bat errotuz, mamituz, sendotuz, dinamizatuz», horretaz gain kolaboratzaile kopurua ere gehitu dute, «berrietako berriemalen bitartez beltzen gara Nafarroa osora, lurraldetasunari begira horrek badu bere garrantzia».

Programazioa Iruñerri osoan entzungai izango da,

Erreniega mendian antena berria ipini baitute; baina hil honen bukaera aldera arte ez dute antena berriaren bitartez emitituko. Kikeren ustez, «antena berriarekin seinalea kalitatezkoa eta garbia izateaz gain, Iruñerri osora helduko da».

ITZIAR CARRASCO

B A G A K

«Norteko ferrokarrila» Euskadi Irratian

Zientzia eta teknologiaren inguruko irratsaioa estreinatu zen urriaren 3an Euskadi Irratian: «Norteko Ferrokarrila». Elhuyar kultur elkarteak produzitua da eta Pili Kaltzadak aurkezten du.

Saioaren helburua zientziaren dibulgazioa egitea da. Horretarako landuko dituzte natura, osasuna, teknologia, berrikuntzak eta astronomiaren inguruko gaiak.

«Norteko Ferrokarrila» saioak «Elhuyar Zientzia eta Teknika» aldizkariaren egitura izango du. Pili Kaltzadak aurkeztzen baldin badu ere, hamar laguneko lan taldea ari da.

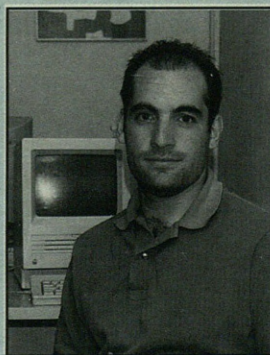
Ekainera arte ostegunero izango da saioa ordu erdiz arratsaldeko 20:30ean.

■ Bizkaia Irratia goizean goiz martxan

Goizeko 7:00etan entzun daiteko Bizkaia Irratiko Koldo Isusiren ahotsean «Aupa Bizkaia» irratsaioa. Irratsaio berean Itziar Zarrandonaren eskutik antenaratzen da «Txikirolak saioa. Kirolen berri entzun ondoren, 9:00-etan mezaren ordua izan ohi da. Begoña nahiz Ondarroatik eman ohi dute meza goizero.

Miren Ezkurra eta Mikel Astelarrak zuzentzen dute 9:30etako «Bihotzetik bihotzari» saioa. Ordu t'erdi beranduago «Jira Biran» magazinaren txanda izango da.

A U R P E G I A

**Joxe Mari Montero
(Durango Irratia)**

Goizero 9:00etatik 11:00etara Durango Irratia pizten duenak entzungo du. Leioako kanpusean kazetaritza ikasketak amaitu ondoren, irradi master bat burutu zuen. Komunikabideen

munduan han eta hemen ibili da: «Cantera regional» deituriko kirol-egunkarian, «El Mundo»-n kronika lokalak egiten aritu da, eta Durango Irratian gaur arte.

Gustukoena duena informazioa modu zuzen eta atsegin batean ematea da, besteak beste elkarriketak, tertuliak, magazinak eta iritziak tartekatuz.

Bere entzuleak kritiko eta irizpideduna izatea gustatuko litzaioke. «Entzuleak irratsaioan esaten dena kritikatu eta parte hartzea gura nuke, reality show bateko entzulea ez izatea, alegia».

Eskolan ongi hastea garrantzia handikoa da

ESKOLARA itzultzea nekoso da gehientsuenetan, eta asko izaten dira oporretatik bueltan adaptazio-arazoak dituzten umeak. Goiz jaiki beharra, berriro ere liburu artean murgiltzea eta abar ez da batere erraza gertatzen udako oporraldi luzeen ondotik, nahiz eta lagunekin berriro ere topo egitea pozgarria izan. Baina guztien artean okerrren ume txikiek pasatuko dute, beren eskolatzea aurreneko aldiz hasten duten haurtxoek.

Goi mailako zikloetako neska-mutilak pozik izango diren bitartean eskolako lagunak berriro ikusteagatik, eskolara aurreneko aldiz doazen ume txikiagoek adaptazio arazo txiki batzuk eduki ditzakete. Baina gurasoek ezinbestean jakin beharra daukate ume baten eskolatzea ez dela inprobisatzen den zerbait, eta umea bere bizimodu berrirako prestatu beharra dagoela, ikastolarako pausoa modurik onenean eta egokienean egin dadin.

Iraila etorri da, eta umea eskolara joateak aldaketak ekarriko ditu familia osoan (ordutegia aldatzen da, ohitura berriak, lagun berriak). Etxeko guztiek lagundu behar diote umeari, motibazioa eta eskolaren irudi positiboa eskainiz. Ostera, inolaz ere ez mehatxatu eskolarekin, eta ondoko esaldiaren antzekoak ez aipatu sekula: *«Ikusiko duzu, bai, eskolara joaten zarenean...»*. Alderantziz, eskola leku atsegina bezala aurkeztu behar zaio umeari: ondo pasa, gauza atseginak ikasi eta lagun berriak egingo dituen lekua bezala, alegia.

Bukatu aurretik, azken aholku bat eman nahi nizuke. Azken orduko presak eta estuasunak saihestu ahal bada, ikasle berriaren adaptazio-arazoak gehitu ez daitezten. Ordutegi berrira poliki-poliki ohitzen joatea ere komenigarria da oso, umea egunero zertxobait lehenago esnatuz ■

JABIER AGIRRE

Goi mailako zikloetako neska-mutilak pozik izango diren bitartean eskolako lagunak berriro ikusteagatik, eskolara aurreneko aldiz doazen ume txikiagoek adaptazio arazo batzuk eduki ditzakete

L A N D A R E A K

Adimen urrikoak, logikoa

EGUNETIK egunera, landareek era guztietako sorpresak emateko gai dira jabetzeko aukera paregabea ematen didate. Aukera berak, gehienetan, gizakiaren ezjakintasunaren harrotasuna zuzenki proportzionala dela baieztatzen dit.

Aurreko batean, lagunartean psikologia ikasle bat eta biok, garai batean erlijioaz bezala, egungo gizakiak psikologiaz duen premiaz ari ginen kontu kontari. Ni gai hauetaz eszeptiko samarra izaki, landareen adibideak medio, hauen *psikologiaren* premiarik gabeko adimen galanta azaltzen saiatu nintzen.

Ustekabea, gizaki oromenperatzailearen ohiko bilakatu diren esal-

diak eta esanak entzuten hasi nintzen. *«Landareek non dute adimena?», «nola komunikatzen dira landareak?», «arrazonamendurik gabeko adimena ez da posible»* eta abar entzun nituen. Eta entzun ahala sutu.

Gizaki azkarrok, burmuina edo garunaren tamainarekin eta inguruko izakiekin gizakion erara komunikatzeko gaitasunarekin soilik lotzen dugu adimenaren kontzeptua.

Sagarrondo batek urtebeteko arrerapenarekin sagarrak emango duen edo ez hartzen duen erabakia zer da, bada, adimena ez bada? Ederki asko bizi den pikondoak, bera ondo bizi den artean bere espezieak ondorengorik behar ez duela eta, ehun urtetan

sekula fruiturik ez emateko erabakia zer da?

Egun, gerezi bat guk jateko egina dagoela besterik ez zaigu bururatzten. Gereziondoak, ordea, barruan darman hazitik beste gereziondo bat sortzeko eman du gerezi alea. Erabat ergeltzen ari al gara, edo? Logikoa? ■

JAKOBA ERREKONDO

Granitoa eta igoera arriskutsuak Aiako Harrien joan-itzulian

Aiako Harriak granitikoak dira eta garaiera txikia izan arren (836 metro), ibilaldia ez da erraza. Gailurretara igotzeko zailtasun apur bat duten igoerekin egingo dugu topo. Lau ordu inguruko ibilaldia da osatu beharrekoa. Aiako Harrietako joan-itzulia egiteko Elurretetik abiatuko gara. Kantauri itsasoa nahiz inguruko mendiak ikusteko behatoki bikaina da.

AIAKO Harriak Gipuzkoako Oiartzunen gainaldean daude. Txangoari ekiten, Ingelesaren Gaztelura doan erre-pidea hartu behar dugu Oiartzunen, Elurretxe delakora iritsi arte.

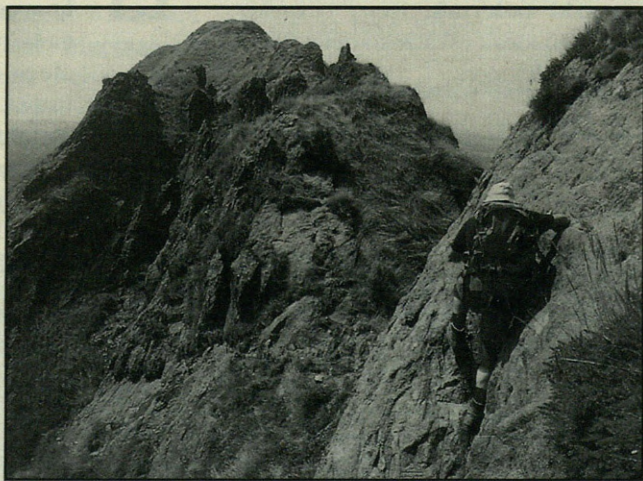
Elurretxen, hegoalderantz egiten duen bidea hartuko dugu basoan barena, eta 786 metroko lepo batera iritsiko gara. Lepo honetatik, Hendaia eta Hondarribiko badia ezin hobe ikusiko ditugu egun garbietan. Iturri bat ere badago bertan, Junkalen Haitzuloa izeneko arroka baten babesean. Aurrera jarraituz, laster helduko gara Iru-mugarrieta gainera (810 metro), Aiako Harrietako hiru gailur nagusietako lehena. Arditurriko lepora jaitsi

ondoren, Txurumurru ezagunera iritsiko gara 15 minutuko tartean.

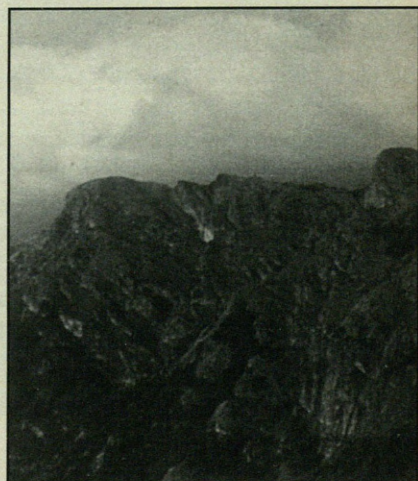
Lehenengo zailtasunak Txurumuren igoeran topatuko ditugu, amil-degi ikusgarriez inguraturik dagoen gailur honetara iristeko eskalatu beharra izango baitugu. Jaitsieran arreta berezia jarri behar da, eskuak, hankak eta burua bera erabili behar ditugulako.

Txurumurruko jaitsieraren azken bost metroak guztiz bertikalak dira eta helduleku batzuk izango ditugun arren, hasi-berriek soka erabiltzea komenigarria da egia esan. Izan ere, agian berez izango ez dugun segurtasuna eskainiko baitugu sokak.

Jaitsiera amaitu ondoren, Erroilbidetako gailurrerantz joko dugu, Aiako

Goiko argazkian, Aiako Harrien ikuspegi orokorra. Erdiko argazkian, oster, Txurumurrura bidean igaro beharreko gune bat. Eskalatu beharrean aurkituko da mendizalea hemen. Azpian, Aiako Harrietatik Hondarribiako eta Hendaiaiko badia inguruko ikuspegia.

Harrietako gailur garaiena (836 metro). Erroilbidetik, inguruko mendien ikuspegi zoragarria izango dugu: Bianditz, Mendaia, Adarra...

Erroilbidetik, Aritxulegiko mendate-rantz jaitsi behar da hasiera batean es-tua eta harritsua den bide batetik ba-rrena. Orduerdi inguruan Aritxulegitik datorren bidearekin egingo dugu bat, eta Elurretara abiatuko gara berriro. Galtzeko arriskurik ez dago, bidean hainbat seinale aurkituko ditugulako. Buru-gainean, ordu pare bat lehenago gaitutako erpin harritsu berak izan-go ditugu.

Ibilbidea lau edo bost ordutan osa daiteke; baina gailurretara ematen du-ten bide harritsuetan arreta berezia jarri behar denez, hobe da ordulariaren orratzei gehiegi ez begiratzea ■

ANDONI URBISTONDO
MIKEL EGAÑA

ANTZERKIA

11

● Gasteizko Nazioarteko Antzerki Jaialdiak aurrera darrai. **Atalaya taldeak «Elektra»** obra antzeztuko du gaur 20:30ean Principal Antzokian. Hilaren 16an, oster, leku eta ordu berean, **Sobradun taldeak «30 millones de gilipollas»**. Beñat Etxepare antzokian, aldiz, **El Teatro Fronterizok «Marsal marsal»** taularatuko du bihar 20:30ean. Azkenik, etzi 18:00etan, **Fantasia en Negro taldearen «La aventura peligrosa de una vocal presuntuosa»** ikusi ahaliko dute gaztetxoek Principalen.

● Lasarte-Oriako Kultur Etxean, 20:00etan, **Ur Teatrok «Romeo y Julieta»** antzezlana taularatuko du. Sarreara: 500 pezeta (20 libera).

12

● Goaz antzerki taldeak «Larrialdiak» lana aurkeztuko du gaur Aginagan arratsaldeko 17:30ean.

ERAKUSKETAK

11

● Gaur eta bihar, **Mikel Laboaren argazki, kartel, disko eta materialen erakusketa** izango dugu ikusgai Doneztebeko Casino aretoan.

● Hilaren 8az geroztik, **«Lizardi eta Aitzol»** erakusketa dugu ikusgai To-

Arabako Trikitixa Elkartek antolatuta, **Arabako III. Trikitilari Eguna** burutuko da urriaren 12an, **larunbatekin, Agurainen**. Besteak beste, eskola hauetako trikitilariak

Urriaren 13an, igandearekin, Nafarroa Oinez festa handia burutuko da Etxarri-Aranatzan.

Animazioa sobera izango da egun osoan. Eta jakina, guztien nahiak asetzeko moduko ekitaldiak prestatu dituzte antolatzaileek: bertsolariak, dantzariak, trikitilariak, kalejirak, herri kirolak, pailazoak... Baina, batik bat, musika-emanaldien aukera zabala azpimarratu behar: Os Diplomáticos, Gozategi, Anje Duhalde, King Mafrundi, Zebda, Maixa ta Itziar, Oskorri, Joxe Ripiau, Bittor Aiape, Aire Ahizpak... Hau guztia zazpi jai-eremutan banaturik. Euskarari eta Etxarri-Aranazko ikastolari

bultzadatxoa eman nahi izanez gero, eta bide batez jai-egun ederra pasa, badakizue nora jo.

losako Leidor zinema-aretoan. Lizardi eta Aitzolen 100. urteurrena dela-eta antolatutako erakusketa 19ra bitarte egonen da zabalik.

IKASTAROK

11

● Erreterian hainbat ikastaro antolatu dituzte 1996-97 ikasturterako: **egurrean eta metalean egingdako pintura, karikatura, tailerrak, argazkilaritza, taila, zeramika eta marrazki tailerrak.** Izena emateko edota argibideak eskatzeko deitu (943) 51 81 84 telefonora.

16

● **Nafarroako Antzerki Eskolak** hainbat ikastaro prestatu ditu. Gaurtik au-

Asteazkena

hartuko dute parte egunean zehar izango diren ekitaldietan: Gasteizko Trikitixa Eskola, Agurain, Dulantzi, Izarra, Areeta, Arrasate... Egurdiako 12:00etan, trikitilarien kontzentrazioa egingo da herriko plazan. 12:30ean, aldiz, kalejira Agurainen. Ordu berean, trikitilari eskoletako ikasle txikiak izango ditugu eszenatokian. 14:30ean partehartzaile ororentzat bazkaria. 17:30ean aldiz, eskoletako ikasleek emandako trikitixa jaialdia egingo da plazan. Jaialdia amaitu bezain pronto, eskola bakoitzak oroigarria jasoko du. Egun honen helburua Araban euskal kultura hedatzea da, kasu honetan trikitixaren bitartez.

rrera, **Jolas Dramatikoko Ikastaroa** eskainiko dute haurrentzat. Urriaren 21ean hasi eta apirilaren 28ra bitarte, berriz, **Antzerki Munduko Tekniken Hastapenak** kurtsoa burutuko da euskaraz. Biharamunean, kurtso bera baina gaztekeraz hasiko da. Azkenik, hilaren 22tik urtarrilaren 14ra bitarte, **ahotsa lantzen** irakatsiko dute.

JAIALDIAK

13

● **Arrangoitzen Mutxikoaren Eguna** burutuko da gaur. Goizeko 10:00etan meza izango da elizan. 11:00etan, oster, **omenaldia** egingo diote **Betti Beteluri hilerrian**. Ondoren, mutxikoak izango ditugu enparantzan. 13:00etarako bazkaria prestatu dute antolatzaileek, eta dantza ikusgarria arratsaldeko 16:30erako.

JARDUNALDIAK

14

● **«Liburuaren Astea»** burutuko da gaurtik hilaren 20ra bitartean Billabona-ko Gurea erakusgelan. Aste guztian zabalik egongo den **erakusketaz** gain, bi hitzaldi izango ditugu tartean. Bihar, arratsaldeko 20:30ean, **«Zergatik irakurri?»** gaiari buruz jardungo du Victor Moreno pedagogoak. Hilaren 17an, berriz, ordu berean, Patxi Zubizarreta idazleak **«Liburu aurrean»** gaia landuko du.

17

Osteguna

● Gaur, bihar eta etzi, Ortzadar taldeak antolatuta, **XIII. Folklore eta Kultura Tradizionalaren Jardu-**

naldiak burutuko dira Iruñean. Aurretik herri-antzezpenak izango dira aztergai: pastoralak, toberak, astolasterak, maskaradak, inauteri-antzezpenak, malabaristak... Informazio gehiago (948) 22 31 07 telefono zenbakian.

LEHIAKETAK

11

Ostirala

● **Euskadiko XIV. Euskal Antzerki Topaketak direla eta, Kartel Lehiaketa**

antolatu du Azpeitiko Udalak. Kartelak 450 x 680 milimetroko neurria izan behar du eta ondoko esaldia: «Euskadiko XIV. Euskal Antzerki Topaketak / 1996ko abenduaren 1etik 2tera-Azpeitia». Lanak Udaleko Kultur Sailean aurkeztu behar dira, eta **gaurkoa da horretarako azken eguna.**

14

Astelehena

● **VIII. Komiki Lehiaketa** antolatu dute Errenterian. **16 eta 30 urte bitartekoek**

har dezakete parte. Pertsonaiak jatorrizkoak izango dira, eta testuak euskarazkoak zein gaztelarazkoak. 18 x 25 zentimetroko formatuan aurkeztu behar da lana. **Marrazkiek zuri-beltzekoak izan behar dute.** Udaletxera eraman behar dira lanak, kartazal batean lana eta beste batean datu pertsonalak ipiniz. Gaurkoa da komikiak aurkezteko azken eguna.

Donostiako Udazkenean Folk'96 hasiko da datorren urriaren 17an.

Jaialdiaren hamabigarren edizioko egitaraua ondokoa da. Hilaren 17an Mazedoniako Kocani, Gipsy Brass Band taldearen emanaldiaz gozatu ahalko dugu Donostiako Lugaritz Kultur Etxean. Biharamunean, leku berean, Marokoko Taktuka Yabylia taldeak jardungo du. Egun berean, Kocani, Gipsy Brass Band izango dugu entzungai Zornotzan. Hilaren 19an ere bi kontzertu izango dira entzungai: Txomin eta Urbil Artola Lugaritzen, eta Hungariako Marta Sebestyen & Muzsikas Andoinen. Azkenik, 20an ere bi aukera izango

ditugu: Marta Sebestyen & Muzsikas Lugaritzen eta Taktuka Yabylia Iruñen. Kantaldiak 20:00etan hasiko dira.

M U S I K A

11

Ostirala

● **Su Ta Gar** talde eibartarra **Zestoako Gaztetxean**

izango dugu gaueko 22:30ean. Rock gogorra entzun nahi duenak badaki nora jo.

● **Dut eta Wemean taldeek makina bat kontzertu** emango dituzte **asteon.** Gaur Bilboko Kafe Antzokian izango ditugu, bihar Gasteizko Gaztetxean, etzi Iruñekoan, hilaren 15ean Andoaingoan eta 16an Altsasukoan.

● **Barakaldo Antzokian** musika eskoziarraz gozatu ahalko dugu gaur, **Alasdair Fraser & Skyedance** izango baitugu entzungai 20:30ean.

12

Larunbata

● **Jabier Muguruzaren** doinu ederrak entzun ahalko ditugu gaur Hondarribiko Santiago Kalean. Emanaldia gaueko 21:30ean hasiko da.

● AEK Eguna dela-eta, rock kontzertu ederra prestatu dute gaur gaueko 22:00etarako Arrutan. Taldeak: **Kapten Egurak, Pi LT eta Su Ta Gar.** Ondoren erromeria izango da.

17

Osteguna

● **Bilboko Kafe Antzokian,** gaueko 22:00etan hasita, **Furunda** taldearen erromeria akustikoa entzuteko tenorea izango dugu.

SOLASALDIAK

11

Ostirala

● Hiru hitzaldi eskainiko dituzte asteon Lasarte-Oriako Kultur Etxean. **«Hirugarren Munduarekin**

elkartasuna» gaia aztertuko dute gaur 19:30ean. Hilaren 15ean, aldiz, **«Banku-zerbitzuak»** gaiaz jardungo dute 19:00etan. 17an, 16:30ean, **«Osasun hezkuntza»**ri buruz arituko dira.

16

Asteazkena

● **Jon Sarasuak eta Amaia Anterok** mintzaldia emango dute gaur Bilboko Kafe Antzokian 20:00etan.

● **«Maiekin. Bizinahiaren esperientzia bila»** izenburupean eskainiko duten hitzaldia diapositibez lagunduko dute.

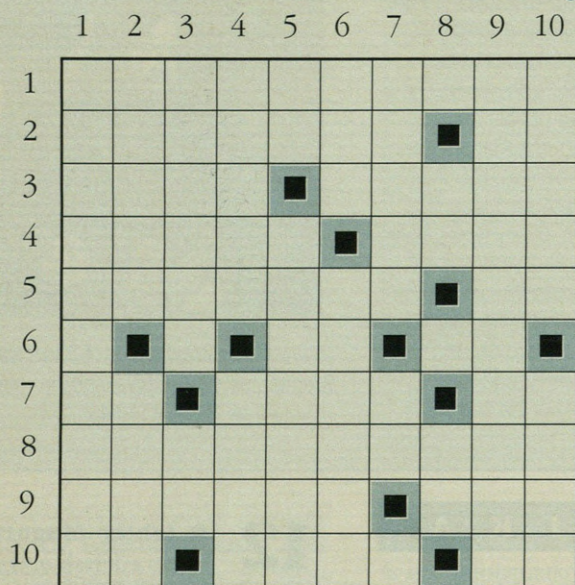

Franko-Iberiar eta Latinoamerikar XVI. Antzerki Jaialdia urriaren 15etik 19ra.

15ean, Zotal Teatreren «Zigurat» Miarritzen; Baionan Teatro de los Andesen «Ubu en Bolivia». 16an,

Miarritzen Lavi e Bel taldearen «Paradisi»; Luzmila Carpioren errezitaldia, eta Vicente Pradal eta Carmen Linaresen «Le cantique spirituel» Baionan. 17an, aldiz, Theatre du Paveren «Elsa Schneider» Miarritzen; De La Guardaren «Periodo Villa Villa» Baionan; Theatre des Chimeresen «La secrete obscenite de tous les jours» Bokalen. 18an, Miarritzen Theatre de L'ephemereren «La guitare»; De La Guarda berriro Baionan eta Theatre des Chimeres Bokalen. 19an, Miarritzen La Fanfarriaren «Los sueños de dios»; Judith Productionen «El Macbeth» Baionan; Theatre des Chimeres Bokalen.

Gurutzegrama

EZKER ESKUIN: 1.- Libertatea. 2.- Lauko multzo. Alkoholen bukaeran. 3.- Daude. Txori mota. 4.- Emea gurasoekiko. Begirune. 5.- Animaliak nahiz hegaztiak edukitzeko kaxak. Nafarroako ibilgailuetan. 6.- Uranioa. Lehenengoa. Zakur. Idi, hitz elkarketan. 7.- Naizen hau. Betekadak. Zamorako ibilgailuetan. 8.- Bizkaiko udalerria. 9.- Zaku txiki. Eguzki. 10.- Non atzizkia. Garrak. osmioa.

GOITIK BEHERA: 1.- Aldaketa. 2.- Arloa. Asiako estatua. 3.- Adorea. Nor, pluralean. 4.- Kitto! ... Dei, erakunde katolikoa. 5.- Har ezak! Alokeran utzi. 6.- Sarrera. Espainiako estatuko autonomia elkarte. 7.- Pluralean, izakera. Errepikatuz, gorotza. Potasioa. 8.- Bokala. Aurrizki latino. Bat. Musika nota. 9.- Norendako. 10.- Bizia. Edari alkoholadun.

Kate hitzak

Letra kopuru desberdineko hitzak ageri zaizkizu ondoan. Helburua zera da, eskuineko taula osatzea, puzzlea bailitzan. Pasa ezazu hitz bakoitza dagokion lekura, kontuan harturik hitzok ezker eskuin eta goitik behera joan daitezkeela.

8 letra

Alemania
Garapena
Maratila
Txahalak

7 letra

Bipildu
Debekua
Esaldia
Sarrera

4 letra

Adin
Aizu
Aran
Arau
Azal
babo
Bahu
Besos
Bipi
Giza
Igel
Ilar
Jada
Jana
Kaia
Lana
Laru
nano
Olak
Opil
Ozen
Saia
Ukan
Zura

2 letra

Aa
Ab
Gr
In
Pe
Ri
Un
XI

3 letra

Dio
Ere
LAB
Pil

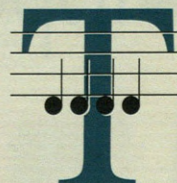
ERANTZUN zenbakidunak bete ondoan, pasa ezazu letra bakoitza dagokion goiko taulako laukira eta grabatuan ageri den herriaren izena, Bizkaiko herri baten izena ageriko zaizu.

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

	Arabarrak		Goxo		Klarionak		Legiak
	Mahaletan paratzeko oihala		Gizaki txiki		Etena		
Beso atala	Italiako hiria	Zoko					
Okzitaniko hizkuntza	Azkenekoa	Gironako ibaia				2	
Bokala	Gipuzkoa-ko herria				Nauka		
Altuera desberdinen artekoa	Toka, du			5	Gizon izena		
			Jantzi mota				
			Ez eme				
Zango atal		Gizon izena			Potasioa		
...egina, horditunik		Zezen zikiratu			Sakan		
		Izpia					Junta-gailu bat
		Zoro					
500	Ala		Ene				
Fl. intsektu mota	Kontso bikoitza		Errep., gorotza				
			Argi, hitz elkarketan				
			Sufrea				3
		4					
Garai		Burua					

Hieroglifikoa

Zer ordutan iritsiko zarete?

Aurrekoastekosoluzioak

DEBA

Gurutzegrama

	E	L	O	D	
	A	R	A	U	D
D	O	A	R	R	A
L	O	T	S	A	G
N	A	I	R	O	B
D	O	N	E	Z	A
S	O	A	P	R	A
O	T	I	L	E	R
I	L	E	N	O	A
A	R	O	T	Z	A
I	A	U	K	A	N

EZKER ESKUIN: 1. Pentagonoa. 2. Iraupena.

Z. 3. Taupa. Azak. 4. Zikito. Kea. 5. Ak. N.

Ehaki. 6. Dukat. Ag. N. 7. Une. Astame. 8. Ri.

Oi. Ura. 9. Azalgorria. 10. Kalao. Aizu.

GOTIK BEHERA: 1. Pitzadurak. 2. Eraikuntza.

3. Nauk. KE. Al. 4. Tupina. Ola. 5. Apar. Talgo.

6. Ge. Oe'S. O. 7. Ona. Batura. 8. Nazkagarri.

9. O. AEK. Maiz. 10. Azkaine. Au.

Kate hitzak

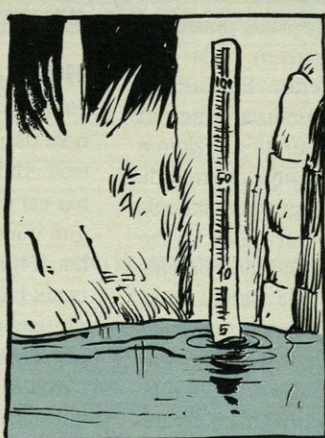
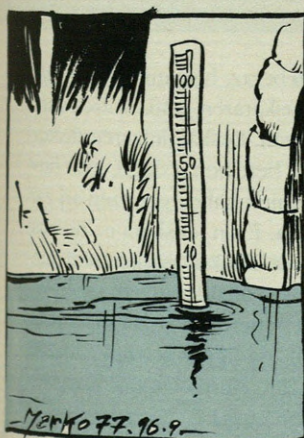
Hieroglifikoa:

LIZARRA

E	L	A	I	A	L	E	A
I	Z	A	R	L	A	R	T
B	I	B	O	T	E	A	E
A	N	Z	O	R	R	O	T
I	E	T	N	A	R	U	I
A	R	E	A	A	R	T	O
I	A	G	I	H	I	A	O
G	A	B	I	R	A	I	A
E	R	I	D	I	A	L	I
L	I	L	I	O	D	A	T
N	I	R	E	L	E	Z	O

ERROBIKO PIRAJAKO

Komikia

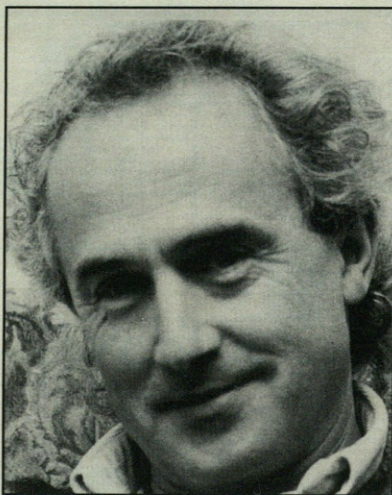
Hispanitatea eta Euskararen mintzoa

HISPANITATEAREN eguna inperio zahar-anker baten oihartzun sumingarria da edonorentzat. Bere burua gutxieneko etika eta demokrazi-zentzuan garatu nahi duenarentzat, arbuigarria bezain gorrotagarria. Hispanitatea espainolotasunaren *izpiritu-ardatza* da sortzez eta bilakaeraz.

Inperioak orain Estatu-nazioaren itxurapean jarraitzen du euskaldunontzat. Estatu-nazio hori, nahiz iparraldekoa nahiz hegoaldekoa, Euskal Herriaren itomena eta ukamena denez, bere *izpirituaren* ospakizun hau eraman-ezina egiten zaigu euskaldunoi.

Hispanitatearen eguna aukeratu dugu euskararen aldeko manifestazioa antolatzeko. Behar bada, baten bati, ez zaio egun egokia irudituko antolakuntza horretarako, baina gure usterako arrazoi sustraituak daude hautu hori egiteko. Euskaltasuna ez ote dago bada hispanitatearekin aurrez-aurreko hil ala biziko gatazkan? Ez ote da bada gure hizkuntz eta kultura nortasunaren ukapen zuzena? Zer ote da bada, hori ez bada, egun hori guretzat?

GURE iritziz behintzat, espainolotasunaren logika (zentzu zabalean hartuta; bai egitura mailakoa, bai giza-iharduera ororen alorrekoa) du euskararen eta Euskal Herriaren etsairik amorratuena eta gogorrenak. Euskal Herriaren aurkako logika hori ez da hizkuntzaren alorrera mugatzen; ez da logika linguistikoa eta ideologikoa. Baina, jakina, euskararen nondik norakoa joera orokor horren baitan erabakitzen da. Hizkuntzaren erabakigunea, hortaz, ez da hizkuntzaren baitako kontua, orokorra baizik. Eta euskal kulturaren eraikun-

JOXE MANUEL ODRIOLAZA

EHEko kidea

tzarekin orpoz-orpo loturik dago.

Ez gaude ados zenbait euskaltzaleren buru-bihotzetan nagusitzen ari den euskara-kontzeptuarekin. Edo bestela esateko: funtsik gabeko planteamendua edo kulturalismoaren alderdirik makurrena nagusituko zaigu hizkuntz gatazkaren dimentsio soziala murrizten duen ikusmoldea ezartzen bada euskalgintzaren ihardueran. Euskararen aldeko estrategia kulturalista honek ez du aintzat hartzen hizkuntz gatazkaren dimentsio erreala, eta gainerako mundu material eta sinboliko guztia estrategia honetatik aldentu behar omen da batasunaren onerako. (Diogun, bidenabar, auzi hau ezin dela kideu indar politikoeziko autonomia-arazoarekin). Baina zertan datza batasun hori? Zertan datza hizkuntz-kulturazko autonomia-izaera? Zerk determinatzen du au-

tonomia horren izaera? Akaso euskaltzalearen borondateak? Agian kulturagileen asmo eta gogoek? Erantzuna ezezkoa da. Eta arrazoi sinplea da: euskararen dimentsio soziopolitikoak eta ideologiko-kulturalak determinatzen du delako autonomia horren zer-nolakoa. Eta zer-nolako horixe da aztertu eta ikertu nahi ez dena, azalke-riazko irizpideak zentzuzko jantiz hornitu nahi diren bitartean.

EUSKARAREN aldeko borroka eta iharduna ez dago kontraesan ideologiko eta kulturalen eremutik at. Aitzitik, hortxe bertan du bere-berezko oinarria eta zergatia. Euskararen gizartekotzea, azken batean, hiztun ororen euskarazko sozializazioan hezur-mamitzen da. Eta, oker ez bagaude, ez dago eduki kulturalik eta ideologikorik gabeko sozializazio-prozesurik. Euskarazko sozializazioa hizkuntza horren aldeko jarrera eta baloreen baitan, hots, balio kultural eta ideologikoen logikapean burutuko da, edo gainerakoan ezagutza-prozesu akademiko eta formalaren hariko ahalegin alferra izango da. Eta gaur gaurkoz joera haxe da erabat nagusitzen ari dena.

HORRA, beraz, hispanitatearen *izpiritua* eta euskararen patua aurrez aurre nola dabilzan. Euskalgintzaren diskurtsoa edukiz bete behar dugu, hain hustua eta mamirik gabea geratzen ari zaigun mintzoa. Ezen, euskara ez du euskarak gizartekotuko, euskararen mintzoak baizik. Xalbador zenak biziki ondo uztartu zituen herria eta hizkuntza, eta horixe da aldarrikatzen duguna Urriaren 12an. Herria eta hizkuntza Estatu-nazioen aurka.

ARGIA

Harpidedunen
Elkartea

ESKaintza Berezia Harpidedunentzat

Akelarre
Gaiara zuzenean.

Anje Duhalde
Balezallan.

Eltzegor
Herrialde Berdean.

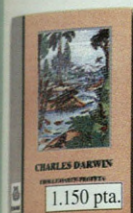
Txirim Mirri eta Txiribiton
Pailazo.

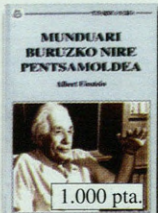
Drindots
Made in plazan

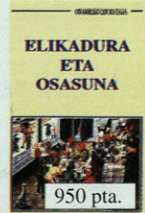
Egan
Mela eginez

Charles Darwin
Eboluzioaren Profeta
Iñaki Azkune Mendia

Albert Einstein
Munduari buruzko
nire pentsamoldea

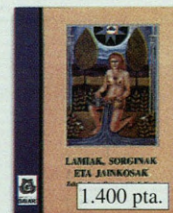
Elikadura eta osasuna
Gaiak.

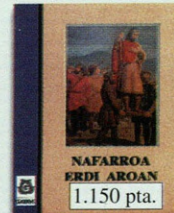
Gazteak eta sexualitatea
Gaiak.

Euskal historiaren 15
gertaera nagusi
Gaiak.

Lamiak, sorginak eta jainkosak
Julio Caro Baroja

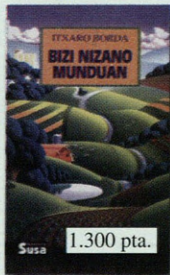
Nafarroa erdi aroan
Béatrice Leroy

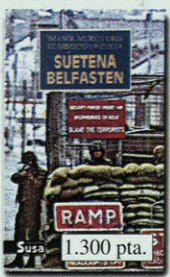
Jon Alonso
Katebegi galdua

Harkaitz Cano
Beluna Jazz

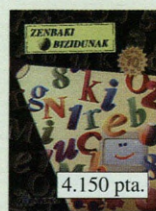

Itxaro Borda
Bizizano munduan

Imanol Murua eta Humberto Unzueta
Suetena Belfasten

B E R R I A K

Zerbaki bizidunak
Didaktiker.

Euskal Gramatika osoa
Didaktiker.

Benetan Euskaraz 1. maila
Didaktiker.

Juan Luis Zabala
Galdutza

Mikel Ibarguren
Hemen gauak lau ertz ditu

Sorginak eta Euskal Herria
Gaiak.

✓ Klean baino askoz merkeago

✓ Bidalketa gasturik gabe

Hanetaz gain, GAIK eta SUSA argitaletxeen, IZ disketxearen eta DIDAKTIKER-en katalogoetako titulu ugari ditugu. Eskatutako zerrenda eta berehala eskuratuko duzu.

ESKARI ORRIA

Izenburua	Prezioa	Aleak	Guztira

Kobratu beharreko kopurua

☐ Transferentzia: Euskadiko Kutxa 3035 - 0036 - 19 - 0360030651 Ondorengo datuekin batera ingresoaren agiriaren kopia bidali behar da.

IZEN - DEITURAK

KALEA

TRNOA

HERRIALDEA

HERRIA

HARPIDETZA ZBKIA.

ZBKIA.

SOLAIRUA

ESKUA

POSTA KODEA

☐ KONTUTIK

TITULARRAREN IZEN ABIZENAK

BANKU EDO AURREZKI KUTXA

KONTU KORRONTEA/LIBRETA

SUKURTSAK HELBIDEA

SINADURA

HARPIDETZA ZBKIA.

Entitatea

Sukurtsala

K.D.

Kontu zenbakia

SINADURA

IZ DISKETXEA

Paseo de los arbustos 2 - 6.

20009 DONOSTIA

Tel: 21 90 63 / 21 75 43

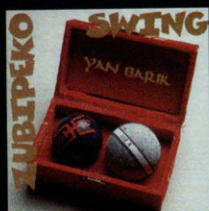
Faxa: 21 93 22

TXIRRI, MIRRI ETA
TXIRIBITON
"Pailazo"

JOSE I. ANSORENA
"Haize Hegoa"

ZUBIPEKO SWING
"Yan Barik"

BITTOR AIAPE
"Gaztea naiz, eta zer!"

AMAIA ZUBIRIA
"Amonaren mengantza"

SAN IGNACIO KORUA
"Eguberri Kantak"

BERRIAK

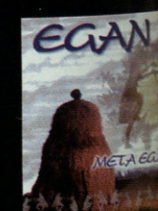
TXAKUN & LAU BEH
"Merke & Ona"

made in plaza
DRINDOTS
"Made in Plaza"

ZIGOR GAZKEZ

EGAN
"Meta eginez"

betrea Disketxea Disketxea Disketxea Disketxea

Sakanako altxorrak

PUBLIZITATE
ARDURADUNA:
ARGIAKO TALDE
KOMERTZIALA

ARGAZKIAK:
ALBERTO ELOGSEGI

ERREDAKZIOA:
MIKEL EZKURDIA

DISEINU ETA MAKETAZIOA:
ANTZA SAL

INPRIMATEGIA ETA FOTOMEKANIKA
ANTZA SAL

Burdinetik porlanerako bidea egin du Olaztik ● Intxaurrondopean eta

trenbidearen alboan Altsasu ● Jentilak Urdiainen, Jauntxoak

Iturmendin eta burdinolak Bakaikun ● Lau bideren gurutze, Sakanaren

bihotza da Etxarri Aranatz ● Arbizu, Lakuntza, Arruazu: errautsetatik

berreraikiak ● Aralarko San Migele eta Beriain artean Uharte ●

Urbasa-Andia eta Aralar, ondarez beteriko Errege Mendiak ●

Irañetatik Aizkorbera hamalau herri ttiki ditu Arakilek

Sakana: igarobide eta liskar eremu

Sakana, izenak berak oraindik eztabaidarako eta haserrerako bide ematen du aurreko mendetan haraneko herri desberdinen elkarrekin beste izen batzutat jabetu zirelako, hala nola Burunda, Barranka, Aranaz eta Arakil, besteak beste. Azken hamarkadetan haranaren osotasuna izendatzeko Sakanaren hautua egin zen baina antza, ez da guztien gustoko. Hori bai, izen berriak badu bere arrazoiak, bailara guztia hitz batez izendatzeko ideari erantzunez egin zen aukera, beti ere behar berriek horretara bultzaten zuten bitartean (haran osoa zerbitzuen Mankomunitatea...). Labur esanda, esparru geografiko osoa izendatzeko aukeratu zen Sakana, ez da izenaren aurrekari historikorik topatu behar lehen aipatu diren izenak herri batzuen multzoak baino ez zituztelako biltzen.

Euskal Herriaren luze-zabalera irregularrean erdigunerik zehaztekotan Sakanarekin egingo dugu topo, Gasteiz-Donostia-Iruñea nahiz Bilbo-Maule-Tutera hirukien bihotzean, Araba eta Gipuzkoarekin muga egiten duela. Aralar eta Urbasa mendikateen arteko lautadak, mendebaldetik ekialdera Arakil ibaiaren zainak zeharkatuta, mendeen ilumpean galtzen ditu bere lehenengo biztanleen aztarnak han hemenka aurkitzen diren Aurrehistoriako hondare arkeologikoek erakusten digutenez.

Aralargo trikuarriak zutitu eta Andia Lezaundin bizi nahiz ehortzi zituztenek orain dela 75.000 urte zapal-

du zuten lurralde hau. Ondorengo belaunaldiek hainbat gizatalde ikusi zituzten bertan borrokan, bizitzen, merkataritzan, lapurretan, batzuk igarotan, beste batzuk geratuz, denek beren aztarna utziz.

Igarotakoen artean, azpimarratzekoa da erromatarrek utzi zuten hondarea. Astorga-Burdeos bidarriak puntatik puntara gurutzatzen zuen Sakana eta egungo Uharte Arakiletik gertu Arancelium hirigune erromatarra zegoen. Euskarak gorde du hobekien garai hartako eragina latinetik eratorritako hainbat eta hainbat hitz bereganatuz. Gainontzekoan, geratzen diren bidarri zati batzuekin Rafael Karasatorre historilariak balizko ibilbidea osatu du Sakanan zehar eta jakin badakigu nekazaritzaren garapenean eragin nabarmena izan zutela.

Aralar eta Urbasa babesa bilatu dute mota guztietako iheslari, lapur eta gudarik. Erromatarrek eta ondorengoko godo nahiz bisigodoek kexu azaltzen ziren Sakanakoak eraso eginda mendian estaliz atzemanezin bihurtzen zirelako. Ez zen baina ona mendiaren alde bakarra. XIII. mende hasieran Gaztelako Alfonso III Araba eta Gipuzkoa bereganatzen dituenean, Sakanako herrixkak behin eta berriro jasango dituzte erasoaldi, triskantza, lapurreta eta ikeritzak. Egoerari aurre egiteko Sancho El Fuerte nafar erregeak foru bereziak emango dizkie bertako biztanleei, herrixka sakabanatuak gune harresitue-

tan bilduko dira eta su dorreen bidez Iruñeara larrialditako mezua igortzeko modua antolatuko da. Hala eta guztiz ere, 1512an Albako Dukea Ziorditik barna sartu zen haranean ordura arteko herri nahiz harresi guztiak birrinduz.

Napoleonek 1812an Gazteizen Independentzi Gudaren bataila garrantzitsua galdu ondoren Sakanatik ihes egin zuen tartean harrapatzen zuena txikitua geratzen zelarik. 200.000 soldadu inguru igaro omen ziren hiru egunetan iheslari eta jarraitzaileak zenbatuta. Guda karlistetan esanahi berezia izan zuen lurralde honek; Bakaikuko Santa Marinar prestatutako fuertea, Uharte nahiz Etxarri Aranatzen burututako goi bilerak, Urbasako gora-beherak...

Trenbidearen eskutik iritsi zen Sakanara pasa den mendearen bigarren erdialdean industrializazioaren haizea. Altsasu-Madrid-Irun artean lotura garrantzitsua zen bitartean, ekialdean Plazaolak zekarren burni hotsa. Dagoneko burdinolen garaia joana zen eta berriro loturagune, igarobide izatetik zetorkion eskualdeari aberastasunaren iturria; trenbidea, porlana, zura eta nekazalgora ardatz zuela.

Kontua da horrenbeste guda, lapurreta, sute, izurrite, aldaketa eta birrinketen asko mugatu dutela hondararen iraupena, edo bestela ikusita, guzti hori gabe agian ondarrerik ere ez litzateke inoiz izanen.

Mikel Ezkurdia

Burdinetik porlanerako bidea egin du Olaztik

XIV. mendearen erdialdean Olazti Sakanako herririk handienentarikoa zen, izan ere bertara hurbildu ziren ondoko herrixketako biztanleak sarritan gertatzen ziren lapurreta nahiz txikizioetatik ihesi. Inguruko herri horietatik hiruen kokagunea baieztatuta dago: Orna, Angustina eta Arkinaga (gaur egun izen bera gorde duten parajeetan). Hala eta guztiz ere, dauden baseliza multzoa ikusita (San Adrian, San Juan, San Esteban, San Pablo San Sebastian), historialariek sumatzen dute herrixka gehiago desagertu zirela aipatutako garaian beren bizilekua Olaztira aldatuz. Garai berean harresiz babestutako herria eraikitzeke asmoa izan zen, nahiz eta gerora bertan behera geratu.

San Adrian aldean ikus daitezkeen burdinolen aztarna ugariak direla-eta (zehazki esanda Sanadrin munoko tontorrean), hori bera izan daiteke Olazti herriaren izenaren jatorria Rafael Karasatorreren ustez, baina beti ere kontuan izanda aipatutako mendia egungo herrigunetik nahiko urrun dela, hipotesi hutsean

geratzen da izenaren jatorria-rena.

Olazti zaharrak bost auzo edo kale zituen: Elizalde, Txakurkalde, Goiankalde, Intsustalde eta Larratxota. Hainbat urtetan kaleen izenak aldatuak egon ondoren, gaur egun izen berak gorde dituzten karrikak zeharkatu ditzakegu eta baita armari ikusgarriren batekin topo egin ere. Elizalde kalean. Gainontzekoan ez da eraikin ikusgarriarik geratzen, ez bada XVI. mendeko San Miguelen eliza (bertan dagoen garai bereko Kristo hilzorian) eta Erdi Aroko zubia.

Aurreko mendearen erdialdean trenbidea eraikitzearekin giro berria sumatzen zen arren, XX.ren hasieran Olaztiren izaera aldatuko duen gertakizuna emango da. 1905ean Cementos Portland ezartzen da herrian eta ehundaka etorkin iristen dira ogi bila Espainiako herri ezberdinetatik. Honen ondorioz biztanlegoa biderkatu

Olaztin dauden baseliza multzoa ikusirik, historialariek antzina herrixka ugari egon zirela uste dute. Argazkian San Esteban baseliza

eta herri industrialean bihurtzen da Olazti, nekazalgoak jarraitu arren.

Inguruko baliabide naturalak trenak eskaintako garraio ahalmenarekin uztartua enpresa berrien finkapena bideratu zuen (harrobiak eta Etxabarriren zerrategia) industrializazio prozesua azkartuz.

Bertakoez diotenez, aldaketa guzti honen haritik galdu ziren herriko hainbat ohi-

tura baita euskara bera. Ikastolak egindako hiru hamarkadako ibilbideaz gain, orain dela urte gutxi berreskuratu zen ihauteritako Zamaraundi eta Zamartxiki eta ordu ezkerotiz egun horretan herrian zehar ibiltzen dira herriko gazteak ardi larruz jantzita eta mozturorik gabe agertzen den guztiari zimaurrea sutautsarekin nahastuz egindako oreka jaurtitzen diote.

Elizalde kalean argazkian ageri den moduko armari ikusgarriren batekin egin dezakegu topo.

Intxaurrondopean eta trenbidearen alboan Altsasu

Altsasuarrek sekulako maitasuna izan diote betidanik herriko enparantzaz zegoen itxaurrondo zaharra, horrenbeste zein minduta sentitzen dira ondoko herrietakoak gai honekin adarra jotzen hasten direnean. Orain dela urte gutxi zahartzaroaren pasioz zuhaitzak bereak egin zituen arren, altsasuarrek bere egurrarekin lan bat egin zezan eskatu zioten Ulibarrena eskultoreari, orain enparantza ondoan ikusgai dagoena, intxaurrondo zaharrak utzi duen kimu berriaren alboan.

Aurrehistoriatik bazen inguru hauetan biztanlerik Koskobilo (Olazti), Atabo eta Oroben aurkitutako hilarri nahiz aztarnak erakusten duten bezala. Erromatarren garaian Sakana osoa zeharkatzen zuen Astorga-Bordele bidarria zela eta zibilizazio haren eragin sakona geratu da inguruetan, bai nekazaritzak ezagututako garapena bai euskalkietan utzitako arrastoa dira adibiderik garrantzitsuenak.

Ertaroko urte istilutsuetan hainbat herrixka zeuden gaur egun Altsasuko eremuak direnetan, hala nola Sarasua, Ulayar, Erkuden eta Zangitu. Beste askotan bezala, baselizek baino ez dute gorde garai hartako lekukotasuna. Lau daude Altsasun, bakoitzari aintzinako herrixka bat ez dagokion arren: Otadiako Kristo Saindua, Erkudengo Ama Birjina, San Juanen Baseliza eta San Pedoren Baseliza. Azken honen inguruko hariztira biltzen dira lagun talde nahiz sendi osoak bazkaltzera ekainaren 30eko erromeria

Altsasuarrek Ulibarrena eskultoreari argazkiko irudia intxaurrondo zaharraren egurrarekin egin zezan eskatu zioten.

ospatzeko. Udalak nahi adina ardo banantzen du zilarrrezko katilutan egunean zehar eta bazkalostean puro bana bildutako gizonezkoei. Amaitzeko, bai alkateak, bai

zinegotzi bakoitzak dantzakia atera behar dute herritar guztien aurrean.

XIII. mendearen hasieran Gaztelako Alfonso IIIk Araba eta Gipuzkoa menpean hartu

zituenetik behin eta berriro errepikatzen ziren lurralde hauetatik etorritakoak sortzen zituzten triskantza eta erasoaldiak. Aipatu bezala, arazo honi aurre egiteko Nafarroako erregeak foru bereziak eman zizkien Sakanako herri ezberdinei (Burundari 1208an).

Altsasuko elizak Erdi Aroan zehar Burundako artxibategia ere bazen, baina 1336an sute batek eraikina errautsetan utzi zuenez, hantxe galdu zen foru nahiz gainontzeko lehentasunen berri ematen zuten jatorrizko izkribuak. 1552an berreraiki zen elizaren burualdea, baina harrezkeroztik hainbat eranskin egin zaizkio 1964 arte, hori da estilo nahiz garai ezberdinetako ezaugarriak aurkitzearen arrazoia.

Domingo Espil aldudetarrak entzun omen zion soldadu bati Baionan 1793ko gerran frantsesek sekulako altxorra estali zutela Altsasun, baina aldudetarra bertaraino bitan etorri arren, ez berak ez inor ez du oraindik deus garbirik aurkitu.

Zumalakarregi buruzagi kardistak Altsasun lortu zuen bere lehenengo garrantzizko garaipen militarra. Urte batzuk beranduago (1846an) Basaluzeko Dorrea eraiki zen argi seinaleak igortzeko baina bizi laburra izan zuen, izan ere hamar urte beranduago ihadanik telegrafoak hobeki betetzen zuen komunikazio funtzioa. Garai honek XVIII. mendeko hainbat etxek (Alde Zaharrean daudenak) sendiko armarrak gorde dituzte.

Altsasuarrek sekulako maitasuna izan diote enparantzako intxaurrendori. Egun bertan dena intxaurrendori zahararen kimu berria da.

ALTSASUKO

MANDAZAINAK

Araba eta Gipuzkoa arteko kokagune estrategikoan dagoenez, XVIII eta XIX. mendeetan garrantzi handia izan zuten Altsasuk mandazainak, batzuk legezko lanbidea zuten bitartean beste batzuk kontrabandoan hobeki moldatzen baziren ere. Dena den, mende erdialdetik aurrera maldan behera joan zen diru iturri hau, 1861 hasi baitziren trenbidea ezartzeko lanak, gerora Altsasun etorkizuna erabat baldintzatuko duen egitasmoa.

San Pedroko baselizara sendi nahiz lagun talde handiak gerturatu dira bazkaltzera irailaren 30eko erromeria ospatzeko.

1864ean inauguratu zen trenbidea, eta honekin batera industri nahiz etorkin ugari hurbildu zen herrira, pixkanaka eskualde buru bihurtuz. Aurrerantzean langileria-rena gora-beherak garrantzi handia izango dute Altsasun, hasierako sindikatuak eta Primo de Rivera nahiz Espainiako Gerran ezagututako errepresioak dira erakusle batzuk.

1907an eman zioten Altsasuri Hiri Argiaren izendapena. Ordurako lanean ziharduten, besteak beste, Hijos de Prim lantegi ortopedikoa eta balnearioa, hainbat labe-garai, teiletegi mekanikoa, kupeldegia, Txarolen lantegia eta zerrategi batzuk.

TRENBIDEA ETA INDUSTRIA

Industria eta trenaren eskutik Altsasuk ezagutzen zuen gorakadaren altzoan kolore ezberdinetako sotan iritsi ziren; Kaputxinoak 1905ean, Bihotz Sakratuaren Anaien Apaiztegia 1926an eta Errukiaren Ama Birjina-rena monjak 1961ean.

Industriaren esku lan eskariak erakarrita, mende honetako 70eko hamarkadan etorkinen beste belau-naldi garrantzitsu bat iritsiko da herrira biztanlegoa gizen-du eta eskualde buru izaera sakonduz. Mende osoan bil-

1846an Basaluzeko Dorrea eraiki zen argi seinaleak igortzeko baina bizi laburra izan zuen, hamar urte beranduago telegrafoak hartu zion lekua

dutako etorkin kopurua garrantzitsua izan arren, Altsasuk beste herri batzuk ez bezala gorde ditu hainbat ohitura: momotxorren ihauteria eta San Pedroko erromeria, Santa Agedako abesbatzak, urteko kinto guztiak enparantzaz zortziko dantzatzeko aukera edota San Juan gauean lehioan adartxoak utziz neskeei maitasuna aitortzeko era, besteak beste.

ALSASUA DE MAQUINARIA, S.L.

«ALDEMAQ»

Makineria industria lantegia - Estanpazioa

MAKINERIA BERRIA BERTAKOA NAHIZ INPORTATUA
MAKINERIA ERABILIA ETA GARANTIAZ BERRERAIKIA
MAKINA ERAMANGARRI, LANABES ETA OSAGARRIAK

NAFARROA OSORA BANATZEN DITUGU:

- Zizailak / Tolestatzeko makinak
- Zentro mekanizatuak / Tornoak
- Prentsa eszentrikoak / Hidraulikoak
- Prentsa elikatzaileak
- Eskorga-jasogailuak
- Tornoak
- Zerrak
- Konpresoreak
- Aire bero sorgailua
- Torneaketa zentruak
- Mandrinatzeko makinak
- Fresatzeko makinak
- Artezteko makina
- Daratuluak

Makina eta osagarritan stock handia
Prentsatan berezituak, 20 eta 400 Tona bitarteko puntako markak:
ARISA - AITOR - BLANCH - GOITI - GRIMAR - SPIERTZ -
INNOCENTI besteak beste

Mantenimendu zerbitzu teknikoa
Salneurri eta salmenta baldintza egokiak
Zain gauzazu - Larunbatetan ere zabalik

Industrialdea, 1-2 • 15 Posta Kutxatila
Tel.: (948) 46 76 07 • Faxa: (948) 46 76 06
31800 ALSASUA (Nafarroa)

Jentilak Urdiainen, Jauntxoak Iturmendin eta burdinolak Bakaikun

Hiru herri hauek Burunda bailara osatzen zuten Altsasu, Olazti eta Ziordirekin batera XIX. mendearen erdialdera arte. Dena den, herri bakoitzak bere altxor berezia gordetzen du ohitura artean batzuetan, horma artean hainbatetan eta ahoz ahoko artxiboetan beste batzuetan.

Badago oraindik urdiaindarrei jentil deitzen dionik, kondairak dioenez herri horretan bizi izan omen ziren eta Euskal Herriko azken jentilak Jesukristo jaio zen arte. Jainkoaren semetzat dutenaren agerpenarekin, betirako alde egin zuten jentilak Urbanen barrena sartuz. Aipatutako pertsonai mitologikoen lekukotasun zehatzik ez da ageri, baina Urdiainen bai gordetzen dena ihauteriko ospakizun berezia da, bere sustraiak mendetan barrena galtzen dituen. Ohiturari jarraituz, mantajaunak Lantzeko Ziritopoten antzera kaleak zeharkatzen dituzten bitartean, mota guztietako trapu zaharrez apaindutako momuxarroak korrikan abiatzen dira kalean moztzorrik gabe ikusten dutena jotzera.

Errepidetik igarota ezer gutxi atzeman badaiteke ere, Urdiaingo herriguneko etxetzar nahiz baserriek edonoren ikusmina pizten dute. Kale antolaketa zehatzik gabe, han hemenka banantzen dira XVIII eta XIX. mendeko etxeak, hegala zabalekin, gehienak ate bikoitza

Lopez de Zubiriatarren etxe-jauregia nabarmetzen da Iturmendiko jauregien artean, 1808an eraikia eta gaur egun monjen konbentua da.

eta balkoi haundiak dituztela. XVI. mendekoa dugu bestalde, Asuncion eliza, Miguel Perezguinen 1600 inguruko erretaularekin. Garai beteko herrixken lekukotasuna gordez baseliz ugari daude Urdiainen (Trinidad, San Juan Bautista, Aitzibergero Amarena -Sarabe aldean- eta San Pedro). Azken hau bereziki aipagarria da, urdiaindarrek nahiz altsasuarrek erabiltzen dutela, hori bai, bakoitza atari desberdinetik sartzen da.

Azarnak ez da gaur arte gorde baina jakin badakigu Urdiaingo nekazal ogibide nagusia osatzeko bazirela

garai batean hirin errota, teilategia, adreilategia, burdin mehatzak (sakanako hainbat herritan bezala) eta beste kobre ola bat.

Iturmendiarrak izen handikotzat jo izan dira Sakanan eta trufa ugari egin ere horren lepora «Madril txiki» deituz. Zeredozer izango da artean XVIII. mendean, Iturmendiko Udalak aberastasun baldintza batzuk jarri baitzizkien (lur eremu, abere edo diru kopuru dexenteren jabe izatea) bertako emakumeekin ezkontzen ziren etorkinek herritartasuna lor zezaten. Antza, iturmendiarrak beldur ziren etorkinen ugal-

tzearekin ez ote zuten galduko baso, mehatz eta komunalen hustiaketatik ateratako atarramenduaren zati garrantzitsua.

Principe de Viana erakundeak hogeita bost etxe ditu babestuak herrian, gehienak XVIII. eta XIX. mendekoak, harrizko hormekin eta hainbatek armarri ikusgarri aurrekaldean dutela. Guztien artean Udaletxearen alboan dagoen Lopez de Zubiriatarren etxe-jauregia nabarmetzen da, 1808an eraikia eta gaur egun monjen konbentua da.

Desagertutako Aitzaga Ertaroko herrixkan baseliza erromanikoa aurkitzen da barneluzego bakarrarekin eta sarrera nagusiak estilo horren ezaugarriak isladatuz: zutabeburu apainduak nahiz puntu erdiko arkuak. Baselizaren gauzarik garrantzitsuenak garai bereko harrizko pondea zizelkatua da, baina hau ikusteko herriko elizara jo beharko da bertara eramanez baitzuten. Eliza hau XVI. mendekoa da, XVIII. ean eraberritua eta dorre barrokoarekin.

Garrantzi artistikorik ez izan arren, aipatzekoa da

Urbasaren goikaldean dagoen Santa Marina basilizaren inguruko gertaera. Urtero iturmendiar nahiz bakaikua-
rrek erromeria ospatzen duten toki berean karlistek kuartela nahiz behatokia antolatu zuten pasadan mendeko bi gudaldietan. Gertaera hauen aurretik baina, beraiekin zuzenki lotuta dagoen sarraski beten lekuko izan zen Iturmendiko Enegeren gurutza izeneko lekua. 1822an Lizarran izan zen karlisten alxamendu armatua babestera abiatu zen Sesmatik Sebastian Fernández «Dos Pelos» koronel arabarra baina Zabala eta Arreondo bidera atera zitzaizkion beren tropekin

XVI. mendekoa da argazkian ageri den Asuncion eliza. Miguel Perezguinen 1600 inguruko erretratu du barnean.

eta hainbat borroken ondoren Dikastillon atzeman zuten. Urbasa zeharkatu ondoren, 126 atxilotuak Ataun aldera zeramatzatela Iturmendiko aipatutako parajeen akatu zituzteztuz guztiak, Santamarinako arkaitz zulatua lekuko bakarra zutela.

Etxarrin eta Bakaikun ez bezala. Iturmendin maiatzaren lehenean aldeztu aurretik zuritutako enborra paratzen dute enparantzaren erdian hilabete osoan naturaren biziarazteko izaera, gaztetasuna edo maitasunaren ikur. Bakaikun herriko enparantzaren nahiz mendian jartzen dute enborra data berean eta Etxarri Aranatzaren mendian soilik. Esanahiari dagokionez, beste batzuk ere gehitzen zaizkio, artzaia dagoneko mendian direlaren seinale edo udaberriaren adierazle, besteak beste.

Hiru herrietan ekialdera dagoena dugu Bakaiku. Orain herrixka itxura duen etxe multzo honek iharduera ekonomiko-industrial trinkoa izan zuen pasa den mende osoan zehar. 1880an sute batek suntsitu zuen arte garrantzi handia izan zuen bertako asfalto lantegiak.

Oraindik zutik dirau errepide ertzean 1854an abiatan

Garai beteko herrixken lekukotasuna gordez baseliz ugari daude Urdiainen. Argazkian ageri dena Aitziberko Amaren baseliza da.

jarri zen burdinola. Dena den garai hartarako hasiak ziren Bizkaia aldean lehenengo labegaraiak lan egiten eta honen ondorioz laster geratu zen zaharkitua Bakaikukoa. Honetaz gain, XX mendearen lehenengo erdialdera arte herrian izan dira ehundegia, errota eta zurategia.

Sakanako gainontzeko herrien gisara, Bakaiku oso kaltetua izan zen Erdi Aroan Gipuzkoatik etorritako tropa nahiz lapurren erasoaldien ondorioz. Egoerari aurre egiteko Antso Handia erregeak emandako foru bereziak izan zituen. 1512an, Independentzi Gudan nahiz guda karlistek ikertza ugari utzi zituzten igaroan.

San Juan Bautistaren eliza XVI. mendekoa bada ere, erretratu barrokoa du. Etxeetako dagokinez, hogeitaz inguruk dute Príncipe de Viana erakundearen babes, hauetatik asko armariak dituzte aurrekaldeko horman.

Bakaikukoak omen dira jai nahiz erromeritan ardoa banatzeko erabiltzen diren Sakanako zilarrezko katilurik zaharrenak, XVII mendekoak alegia. Iturmendiarrek diote beraienak zaharrenak ez baina politenak direla. Kontua da antzeko katiluak daudela haraneko herri gehienetan eta edan, erruz edaten dela Udaletxeak banantzen duenean behintzat.

Alkatearen aginte makil bitxiak berdina dituzte bi herrietan, 85 zentimetrokoak, bale bizarrarekin egina eta zilarrezko gurutzetxoak goikaldean dutela.

Pertsonaia ezagunen atalean Juan Martin de Goikoe-txea y Galarza dugu nabarmenena. Bakaikun 1732ko azaroaren batean jaio zen., Lyon burutu zituen ikasketak eta Goya margolariaren laguna izan zen. Aragoiko marrazki eskola sortu zuen, gerora Real Academia de Bellas Artes de San Luis izango zena.

URDIAINGO UDALA

BARRENKALDE, 24

Tel.: (948) 56 29 93 Faxe: (948) 46 82 24

Lau bideren gurutze, Sakanaren bihotza da Etxarri Aranatz

Haran erdialdean, Andia-Gipuzkoa norabideak Sakana zeharkatzen duen puntu berean dago Etxarri, dakigunez, XIII. mendea baino lehenagotik. Bidegurutzean izanik, hortik etorri zaizkio gipuzkoar nahiz gaztelarren erasoaldiak, inguruko herrixkak babestu beharra, merkataritza garatzeko aukerak eta gertakizun historikoen lekukotasuna.

Etxarriko igerilekue-tatik abiatuta hiru-lau orduko mendi zeharaldi aparta egin daiteke markatutako Trikuharrien ibilbidea jarraituz. Txaigorri eta Hirumugeta aldean aurkitzen diren Aurrehistoriako trikuharriak ikusteaz gain, herria behatzeko ikuspuntu berezia eskaintzen dute

mendi tontorrek pagadi, arizti eta errekek zeharkatu ondoren.

Esan dugu badirela Etxarri herriari buruzko berriak XIII mendea baino lehen, baina garai hartako ezer ikusterik ez dago. Badago, 1300 baino lehenagoko errota zahar baten hondakinak ikusteko aukera: Hualde eta Kalamur-

txei kaleen ertzetik ibaira jaisten den bidezidorra jarraituz gero sasi artean izkutaturik aurkituko ditugu aipaturako errotaren aztarnak.

XIII. mendeko lehen urteetan Gaztelako Alfonso VIII.k Araraba eta Gipuzkoa bereganatu zituenetik asko zaildu zen bizitza Etxarri nahiz inguruko herrixketan.

Mugaren bestaldetik zetozen amaigabeko erasoaldi, txikizio, lapurreta eta abar luze batek etsituta, desagertzear egon zen herria hainbat neurri hartu ziren arte. 1312an babeserako hobia eta harresi sendoa eraiki zen herri inguruan eta herri barruan fuertea antolatu (egun monjen komentua dagoen tokian). Harresi honek gaurko udaletxearen aurrekaldeko telefono kabinaren parean zuen ate nagusia.

Herriaren garrantzia azpimarratuz, erregeak foru bereziak eman zizkion Etxarri (Sakanako gainontzeko herriei bezalaxe) eta Gortetan eserleku bat izan zuen.

Eraikuntza erraldoi guzti hartatik ez da ezer ikusgai edo zutik geratzen, izan ere 1512an Albako Dukea gaztelarra Nafarroa konkistatzeko sakanatik sartu zenean ahalegin berezia jarri zuen babes eraikuntza guztiak birrintzen balizko altxamendu berrietan erabilgarri izan ez zitezen. Gainera, gaztelarrek gogoan zuten Etxarri sutsuki egin zitzaizela aurre eta bertako semea zen Luis

Urtero ekainaren 16an San Adrianen basilizan ospatzen den erromerian, argazkian ageri den moduko zilarrezko katilueta ardoa barra-barra banatzen du Udalak.

Gaztelak Nafarroa menpean hartu aurreko
mendeetan inguruko herrixketako biztanleak
Etxarriko harresien babes bilatuz aldatu zuten
beren bizilekua.

Enetaulan diren irudien artean azpimarratzekoak dira XV. mendeoko gurutzean iltzatutako Kristoa eta Hirutasun Saindua

Lizarraga izeneko jauntxoak Frantziara ihes egin eta beste altxamendu baten saiakera egin zuela mugaren beste aldetik.

Dena den, Gaztelak Nafarroa menpean hartu aurreko mendeetan inguruko herrixketako biztanleak (San Gregorio, Konzepzio, Maiza eta beste hainbat) Etxarriko

harresien babes bilatuz aldatu zuten bizilekua. XIV. mende hasierako da ere Arañaz elkarte edo anaiartearen sorrera eta bertatik datorkio herriari Etxarri Aranatz izena. Karlos II. Nafarroako erregearen aginduz antolatu zen elkartearen parte hartzen zuten Etxarriekin batera Ergoienako hiru herriak eta

Arbizuk. Anaiartearen helburu nagusia lapurreta eta erasoaldietaz babestea bazen ere, pasa den mendera arte iraun zuen eta bere zutohiala oraindik gorderik dago Etxarri Aranatzko Udaletxean.

Erdi Aroko kontuekin jarraituz, urtero ekainaren 16an San Adrianen basilikan ospatzen den erromeriaren gora beherak ditugu, izan ere historilari batzuen esanetan Sakanan garai hartako jaien ezaugarriak hobekien gordetzen dituen jaia da: gosari eta bazkaria basilikaren inguruan, Udalak zilarrezko katilutan ardoa barra-barra banatzen du, bazkalostearen zortzikoa dantzatzen da eta ilunabarrean herrirantz abiatu ohi dira musikarekin.

Ezin ahaztu ordea Lizarragabengoa («Lixarrego») Etxarriko auzoaren berezitasunaren jatorria, garai honek abiatzen baita. Aurrean aipatu dugun Luis Lizarragak zuen Lizarragabengoaren jaurgoa beronen defentsa bermatzearren truke gaztelarrek Nafarroa konkistatu

zuten arte. Gaztelako erregeak zituen zorren ordainean Arriaran kapitain bizkaitarra eman zion egungo auzoaren jaurgoa, baina hau bizkaitarra izanik, ezin zuen jaurgo eskubidea Nafarroan bereganatu.

Harrezkeroztik eskuz esku ibili da Lizarragabengoaren jaurgoa zorren ordainean batzuetan, lehentasun arazoak zirela beste batzuetan, tartean hain famatuak

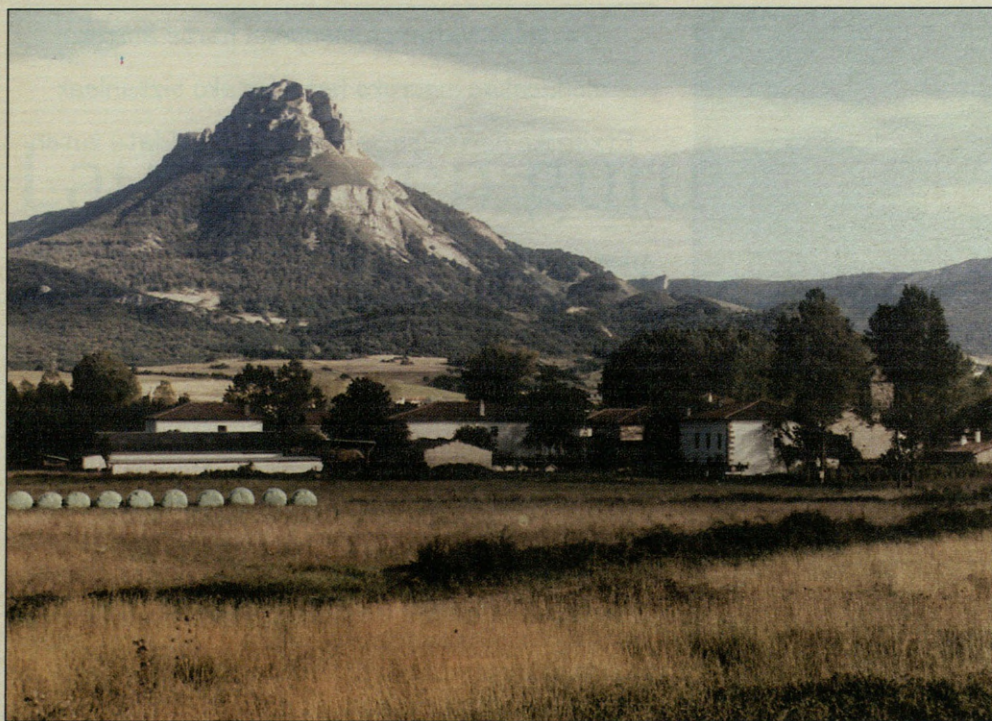
Arañaz anaiartearen zutohiala oraindik gorderik dago Etxarri Aranatzko udaletxean. Elkarte horrek eman dio izena herriari.

Sakanako Mankomunitatea
31830 LAKUNTZA (Nafarroa)

- ✓ IDAZKARITZA (948) 46 48 67 - FAXA: (948) 46 48 53
- ✓ URA HORNITZEKO ZERBITZUA (948) 46 48 67
- ✓ ZABOR ZERBITZUA (948) 46 48 67
- ✓ ETXEBERRITZE BULEGOA (948) 46 48 67
- ✓ EUSKARA ZERBITZUA (948) 46 48 40
- ✓ SAKANAKO KIROL BATZORDEA (948) 46 48 67

Gasteiz Bide z/g 31830 LAKUNTZA • Tel.: (948) 46 48 57 • Faxe: (948) 46 48 53

Lizarragabengoa auzoko biztanleek udalbatza osatzen dute eta batzarrean erabaki dagozkien gaiak, administrazio kontu gehienak Etxarri Aranatzko Udaletxetik kudeatzen badira ere.

bilakatu diren Maritxalartarren familia ere ibili direlarik. Egun, bertako biztanleek udalbatza osatzen dute eta batzarrean erabaki dagozkien gaiak, administrazio kontu gehienak Etxarri Ara-

natzko Udaletxetik kudeatzen badira ere. Guda karlisten garaian garrantzizko gertaera pare baten lekuko izan zen Etxarri Aranatz. Batetik, bidegurutzean egoteak ematen zion kokagune berezia-

gatik, Francisco Espoz y Mina gerrilariak hainbat egun eman zituen herrian atsedean hartu eta guda kontuak prestatzen.

Bestalde, Bizkaiko eta Gipuzkoako Batzar Nagusiek Zumalakarregiren aurrean lehialtasun zina egin zuten 1833. urteko abenduaren zazpian. Hamarkada gutxi batzuk arte herrian zegoen karlista taldeak beraz, bazuen aurrekari historikorik.

Victoriano Huici herriko seme eta apaiza zenak euskararen ikerketari bere hareko korra gehitu zion pasaden mendearen azken urtean «Manual de Gramática Bascongada» izenburuko ikerketa linguistikoa burutu eta kaleratu baitzuen Iruñako Erice y García, argitaletxearen eskutik.

Gramatika aldetik Nafarroako euskalkiaren azterketan liburu honek ekarpen garrantzitsurik egiten ez duen arren, nabarmendu behar da euskaraz idazten Huicik erakusten duen gaitasuna.

Herri gehientsuenentzat gertatzen den bezala, Etxarri Aranatzko elizak ere gortzen du bere altzorra. Erakuntza XVI. mendeko bigarren erdialdekoa da eta 1680. urteko erretaula barrokoa du barnekaldean. Dena den, erretaulako irudiak data ezberdinak dira (XVII, XVIII eta XIX. mendeetakoak alegia).

Erretaulan ageri diren irudi guztien artean azpimarratzekoak dira alde batetik kalbari gainean dagoen XV. mendeko gurutzeko iltzaturako Kristoa eta bestetik Hirutasun Saindua, kolore anitzetako zuran landuriko azken hau.

Victoriano Huici Etxarriko seme eta apaizak pasaden mendearen azken urtean «Manual de Gramática Bascongada» izenburuko ikerketa linguistikoa burutu eta kaleratu zuen

ETXARRI - ARANATZKO UDALA
31820 NAFARROA

ETXARRIKO UDALA

"Hitz eginez garatuko dugu euskara"

Tel.: (948) 46 00 04 • Faxe: (948) 46 05 86

Arbizu, Lakuntza, Arruazu: errautsetatik berreraikiak

Leziza errekek Arakil ibaiarekin bat egiten duen inguruan aurkitzen da Arbizu herria Erdi Aroko lehenengo urtetatik aurkitu diren arrastoen arabera. Nafarroako konkistaren garaian nahiz hurrengo hamarkadetan hainbat jauntxoren eskutik pasa zen herriaren jabetza: Oyan Ederra andrea, Sarasako Fernando, Sarasako On Lope eta Beunzako Garzia, besteak beste. Oraindik jauntxo hauen armariak gordetik daude herri erdialdeko harrizko dorrean, antzinako arma jauregian.

Arañazko anaiarteak iraun zuen bitartean, Etxarri Aranatz eta Ergoienarekin batera bi burdinola hustiatzen zituzten arbizuarrek.

Azken hamarkadetan Arbizuk sute garrantzitsuak ezagutu baditu ere, benetako triskantza eragin zuena Independentziaren Guda izan zen. Herritarrek Napoleonen ejerzitoaren aurrean erakutsi zuten tinkotasuna mendekatzeko, herri guztia suntsituta eta sutan utzi zuten bere pasera. Ia huts-hutsetik jaso behar izan zuten herria nahiz egungo elizak, aurrekoaren erretoa zatiak gortetzen dituen arren.

Ez da dena lana edo pena Arbizun, badira jai berezi eta politak ere San Juane-tan. Jaiaren funtsa zera da: arratsaldero lagun taldeak bildu eta enparantzan afaltzen dute, nork baino nork jaki bereziagoarekin eta Udalak zilarrezko katiluetan (1712koak) ardoa barra barra banatzen duen bitartean.

Lakuntzako enparantzan XVI. mendeko gaizkileak jendaurrean zigortzeko erabiltzen zen pikota ikus dezakegu.

Aralartik Lakuntzari dagikon zatian trikuharri nahiz beste monumentu megalitiko ugari aurkitzen dira. Gaur egungo mapetan zehaztuta azaltzen dira mendi osoan diren leku eta ibilbideak, baina garrantzitsuenak Lakuntza eta Arruazuren parean daude.

Herrira jaitsiz, Etxarri Aranatz antzeko babes egitura du alde zaharrak, Lakuntzan ere ugariak izan baitzi-ren erasoak Ertaroan. Enpa-

rantzan bertan XVI. mendeko gaizkileak jendaurrean zigortzeko erabiltzen zen pikota ikus dezakegu. Hortik gertu, XVIII. mendeko etxe barroko ikusgarriarekin egiten da topo zeharkako kale bat jarraituz.

Lakuntzako eliza XVII. mendekoa bada ere, bertakoek gehiago goraipatzen duten dute 1857ko organoa, Juan Amezua de Azpeitiak egina, kutxa gotiko berriarekin eta kalitate oneko tutuekin.

Lur lau eta emankorren gainean jasotzen da Ekialde-rago Arruazu. Honek, aberastasuna eman dio bertako

nekazalgoari baina baita uholdeak eragindako buru-hauste ugari ere. Denak behar izango zituen 1430ean sute batek herri osoa kiskali ondoren burua altxatzeko.

Azken urte hauetan eza-guna egin da bere izena ezkil errepiketa txapelketa antolatu izan dutelako bertan Nafarroako hainbat herritako azken ezkiljoleak elkartu izan dira. Norgehiagoka hau Arruazuko antzinako Santa Maria elizaren dorrean (XVII mendekoa) izaten da. Dorre hau da eraikuntza zaharretik egun geratzen den gauza bakarra, bestea guztia berria baita.

IRATI

Bipi, termita eta beste
intsektuen aurkako
bermatuturiko tratamendua

Desinfekzioa - arratoi eta intsektuen
suntsitzea

Eskabab Plaza 8-2B
31600 BURLATA
Tel.: (948) 13 05 26

Buenos Aires Alldapa, 12
20160 LASARTE-ORIA
Tel.: (943) 37 12 04

Aralarko San Migelen eta Beriain artean Uharte

Aralargo San Miguelen santutegiak izen haundia eman dio Uharteri historian zehar baina lurralde honen aurrekariak erromatarren garaia garamatza, izan ere, Zamartze-ko eliza erromanikoaren inguruan Aracelitanitarren herri erromatarra egon baitzen. Garai hartako txanponak aurkitu dira eta orain dela gutxi arte horma aztarnak ikus zitezkeen, ibaia garbitzen ari zen pala batek bi mila urteko aztarna ezbatu zuen arte alegia.

Dragoi nahiz kateen kondaira eza-gunei ezin data zehatzik jarri. Arkeologoen arabera ordea, Aralargo santutegia IX, X eta XI. mendeetan eraiki omen zuten eta aintzinasun honen lekuko dira bai erdiko absidean aurkitzen diren estilo karolingiarren berezko ezaugarriak, bai erromaniko garaiko gainontzeko eraikuntza guztia erre

Hasiera batean Zamartze-ko komentuko abadearen menpe egon arren, laster banandu zen lortzen ari zen ospe nahiz eraginak bultzatuta. Zenbait iturriren arabera, 40.000 kide izatera iritsi zen Aralarko kofradia Erdi Aroan, hauen arimak zaintzeko Santutegian hogeit bat apaiz bizi ziren. Zalantzarik gabe Nafarroako monastegietan garrantzitsuenetarikoa. XII. mendeaz hitz egiten ari gara, Iruñeko apezpikua Pedro de Roda zeneko garaiaz.

Urte osoan zehar barra-barra joaten zen Euskal Herri osoko jendea San Migelera, batzuk fedez, baina ez

Zamartzeko elizak ikusgarriak ditu abside borobila, ate nagusiko arkueta zutabeak, kapiteletan gai geometrikoak landuak.

denak. Iruñeko apezpiku batek baino gehiagok bere haserreaz aldu zion Aralargo abadeari hainbat erromesen artean *«jaia, ardoa eta, fedea baino, parranda giroa»* zelako nagusi.

Batzuen erregu edo jai bideko ibilaldiaz baliatzen ziren, bestealde, Aralar mendian ezkututzen ziren lapur taldeak. Hauen ogibidea bereziki zaildu zen 1382 tik, Karlos II errege nafarrak Otxoa Martinez de Urtubia bidali baitzuen Aralarrera gaizkileak atxilotzeko.

Santutegiko bidetik berriro haranera jaitsiz, Uhartera

heldu aurretik XII. mendeko Zamartzeko eliza erromanikoa dago, garai batean monastegi nahiz erromesen eritexte izandakoa.

Gaur egun galtzearen arren, ongi atzeman daitezke harriaren berezitasuna, absidaren borobila nahiz ate nagusiko arku eta zutabeak, kapiteletan gai geometrikoak landuak dituztela.

Inguruko herrixka guztietako biztanleak bertan bildu (Argindoin, Amurgin, Etxabe, Agirregi, Muzfillano, Blastegi Illardia, Mendikoa, Epeloa, Gatizano eta Urruzegi) eta Gipuzkoatik zetoze-

nen erasoetatik babesteko herri hesitua, dorredun jauregi eta guzti eraikitzen hasi ziren XV. mendearen hasieran. Hala ere, Erdi Aroko zubia ezik, izandako suteek ez dute eraikuntza horren arrastorik ere zutik utzi; 1438an 23 etxe erre ziren, 1484an 160 etxe eta 1600ean 250 etxeetatik ez zen bat ere zutik geratu. Beraz, gaur egungo etxe zaharrena sute haietatik onik atera ziren, XVIII eta XIX. mendeetako dira.

Beriain tontorrean dagoen San Donato basiliza Nafarroan garaien dagoena da. Hortik Aralarera begiratuz, zuloan ikusten da Uharte, XIX. mendean burdin mehatzak eta zurategia izan zituen herria edo Zumalakarregi. Pedro Miguel Irañeta apaizgerrilariarekin biltzen zen enparantza.

San Migeleko santutegiaz gain, azken urteotan uztailan izaten den artzain txakuraren txapelketa nahiz Artzain-Egunak Euskal Herri osoko artzainen ezinbesteko topagunean bihurtu du Uharte.

Urbasa-Andia eta Aralar, ondarez beteriko Errege Mendiak

Urbasa-Andia eta Aralar mendiek mugatzen dute Sakana, lehenengoak hegoaldetik, bigarrenak iparraldetik. Beren zabalera, altuerak, zuhaitz, iturri, ibilbide, eliz, belar, mendi tontor edota uharkek milaka euskaldun erakarri ditu urtetan zehar. Erromes, abeltzain, mendigoizale, eskiatzaile, ehiztari, txirrindulari, ekologista eta militarrek elkarrekin egin dute topo.

Mende askotan abelzaintzan nahiz nekazaritzan ogibide nagusia izan duen haranarentzat berebizikoak suertatu dira mendi hauek eskainitako baliabideak, ganaduentzako bazka, etxea eraikitzeke zura eta sukalde berotzeko ikatza nahiz egurra. Ura ere soilik bi mendikate hauen zainetatik edan dute Sakanan orain dela urte gutxi arte.

1855ean Espainiako Erregeak berak aipatutako hutsaketen gaineko eskubide bereziak eman zizkien Sakanako biztanleei eta berandago Errege Mendiak Nafarroako Diputazioaren esku geratu arren, hitzarmenak haraneko eskubideak bermatzen zituen. Orain, gori gorian dago gaia Nafarroako Gobernuak Urbasa Natur Parkea bihurtu eta dena zuzenean kudeatu nahi delako herrien eskubideak kontutuan izan gabe.

Sakanako bi mendi kateak hainbat toki berezi dituzte ikusi eta beste horrenbeste tontor nahiz haran zuloa goitik zelatatzeke. Urbasa-Andian aipatzekoak dira

Urbasako Urederrako ur jauzi ederrak ikusi nahi dituenak, Lizarrara doan portua jaistean dagoen bidezidorra hartu eta bertatik iritsi daiteke.

Urederrako ur jauziak (Lizarrara doan portua jaisten dagoen bidezidorretik iristen da), Pilatosen Balkoia (bertatik jaurti zituzten faxistek Espainiako Gudan ehundaka gizaseme tiro batekin larri zauritu ondoren, berdin egin zuten hainbat lezetan, Otxaportillokoan besteak beste), iparraldeko mendi kالدorretik egin daitekeen ibilbide aparta, Beriain mendi tontorra edota puntatik puntara zeharkatzen duten bideak

jarraituz gero ezagutu daitezkeen beste altxor batzuk. Aralarren berriz, Txindoki, Putterri eta Santutegiak, Igaratza erdian dutela osatzen duten hirukiak ehundaka ibilbide gorde ditu barrukaldetik, ekialdeko kالدorretik edo Sakanara ematen duen hegoaldetik.

Orain dela milaka urte mendi hauetan ibilitakoen aztarna batzuk gaur arte iraun dute. Horrela, Aralar dugu Nafarroan Aurrerhisto-

riako monumentu megalitiko gehien dituen esparrua. Andiako Laziaundi izeneko lezeak bere ilunpean gorde ditu Burdin Aroko biztanleen lekukoa (tresnen zatiak, hildakoen sukautsak, jandako animalien aztarnak... Barandiaran zenaren arabera Neolitiko garaikoak). Edozer gauza dela eta hemendik igarotzeko parada izanez gero, ez ahaztu gazta koxkor bat das-tatzea, bertakoentzat mundukorik hoberena omen.

Irañetatik Aizkorbera hamalau herri ttiki ditu Arakilek

Mendebaldetik Ekialdera Arakil harana osatzen dute, Irañeta, Ihabar, Hiriberri, Satrustegi, Urritzola, Murgindueta, Zuhatsu, Ekai, Egiarreta, Etxarren, Etxeberri, Errotz, Irurtzun eta Aizkorbek. Azkena banandutakoa Irurtzun da, 1991n. Gaur egun Arakilgo Udala osatzen duten herri guztien artean (gehi Irurtzun) denetara ez dira iristen 3.000 biztanletara, beraz, berrogeita hamar biztanle inguruko herrietaz ari gara (batenbat erabat hustua).

Ikusteko hainbat leku polit, gaur arte gorde diren ondare asko daude Sakanako alde honetan. Irañetan, esaterako, bereziki ikusgarria da Madalenaitz-ko mendi kaldorra eta bertan sortzen den ur jauzia. Herriko elizak (pasa den mendean berreraikia) XVI. mendeko dorre nahiz Pierres Picart-ek egindako erretaula gorde ditu. Uharte doan bidean, azkenik, puntu erdiko hiru begidun ertaroko zubia aurkitzen da.

San Andresen elizan ezaugarri erromaniko nahiz gotikoak topa ditzakegu, kainoi puntadun, ganga eta arko sortadunak.

Ihabarren eremuaren barruan aurkitzen da Murgindueta, 1981etik biztanlerik gabe. Arakil ibaiaren bihurtuneak gainditzeko ertaroan eraiki ziren bi zubi gorde dira oraindik. Jatorri zaharreko Ihauteriak ordea, batzuetan ospatu eta bestetan ahazturan galtzen dira. Dena den, tarteka zuriz jantzita eta aurpegia estaltzen duten herriko gazteek Aiertzakoa esnaraziz, kaletan zehar ibiltzen dute zakuzko panpina nahiz sendikoa omen den Landarra (emakumez jantzitako mutila). Bukaeran Aiertzakoa txiki-txiki egin ondoren sutan kixkaltzen dute eta Landarra semea lapurtuz zigortzen dute.

Ekialdeko bidean berriz, Hiriberri eta Satrustegi dira hurrengo herriak. Lehenengoan Berasategiko Andra Mariaren basilizaren alboan Ertaroko beste zubi bat dugu eta Satrustegin aipatzeko a San Martinen eliza, Ertaroko jatorria duena, XVI. mendean berritua eta ordukoa da sarrerako San Migelen eskultura.

Irañetako elizak XVI. mendeko dorre nahiz Pierres Picart-ek egindako erretaula gorde ditu

Ekai herrixkara sartzeko gotiko ezaugarriak dituen etxe-jauregi baten aurretik igaro behar da. Aurrera jarraituz XIII. mendeko San Andresen eliza dugu, bereiz-

garri erromaniko nahiz gotikoekin (kainoi puntadun ganga eta arko sortadunak). Erretaula berriz barrokoa da, gurutzatu gotiko-flamenkoa ezezik.

Beste herrien antzera, Zubatzuko eliza ere ertarokoa da, nahiz eta gerora hainbat eraberritze egin dizkioten (erretaula gotikoberria berpizkundeko atal batekin).

Eraxrango eraikuntzarik azpimarragarriena San Bizentzeren eliz protogotikoa da: kainoi puntadu nahiz arko sortadun gangarekin. Sarreran giza eta natur gaiekin landutako zapelak ditu eta azkenik, erretaula erromanikoa du.

Aralarrerako maldako Etxeberrin etxe ikusgarriak daude, bereziki teilatua lau uretara duen sarrerako etxe-juregia. Errotz nahiz Urrioz-lak Erdi Aroko eliza bana dute. Trenbideak erditik banatzen du Izurdiaga, XVIII. mendeko etxetzarrez osatutako herria. Geltokiko zuzoan zen garai bateko solari lekukoa hartuz gaur egungo burdin sutegia dugu, bertako artisau lanengatik Nafarroa osoan ezaguna.

Inguruko herrietatik nagusiena da Irurtzun, Gas-teiz eta Donostiarako bide-gurutzean. Hainbat urtetan bi trenbide izateak merkatal nahiz industri garapena bul-tratu zuten, Irurtzundik iga-rotzen ziren eta bai Iruñea-Alisasu norabideko trena

(1865etik), bai Plazaola trena (1914tik).

Beraz, topagune berezia izan da ganadu feriak, azoka edo industriaren altzoan Estatuko bazterretatik hurbildutako baserritar, tratalari nahiz negozio gizonentzat. Hala ere, mende honen erdialdetik aurrera maldan behera joan da aipatutako bizimodua eta gaur egun Inasa da herritarren ogibide.

Bi autobideak inguruko berdegune gehiena estali

arren, oraindik Irurtzunek bi naturgune ikusgarri gorde ditu, Bi Haitzak eta Hiruta-sun mendi tontorra.

Sakanatik Iruñarako bidean Irurtzunen ixten zen bi zirrikitu utziz, Aizkorbe gaina bata, Atondoko pasabidea beste. Aizkorbe hainbat etxeko atetan pasa den mende egur landuan egindako bereizgarriak ikus daitezke, garai batean bere biztanleen ogibidearen lekukoa. Horrela batean txerri hiltzailearen

irudia aurkitzen da, ferratzai-learena bestea eta antzera beste horrenbestetan. Antzeko irudiak ikus daitezke Sakanako beste hainbat heritan, Irañeta, Ithabar edo Hiri-berriko ate batzuetan.

Azkenik, malkor artea, trenbideak, errepideak nahiz ibaiak Sakana uzten duten tokian, malkorpean, aurkitzen da Atondoko Oskiako Ama Birginaren baseliza, XVI. mendearen amaiera aldera eraikia.

Irañetatik Arakil herrira doan bidean, argazkian ageri den Erdi Aroko puntu erdiko hiru begidun zubia ederra aurki dezake bertaraten denak

EUSKARA LAU HAIZETARA

N A F A R R O A

Doneztebe	948 - 45 15 55
Lesaka	948 - 63 77 96
Leitza	948 - 61 07 76
A. Kanpion	948 - 22 22 46
Barañain	948 - 18 83 25
Atarrabia	948 - 33 26 60
Mendillorri	948 - 16 24 39
Ermitagaina	

ALFABETATZE,
EGA SAKONTZE
ETA MINTZA
IKASTAROAK

GOR DISKAK, S.L.

Manuel de Falla, 2
31005 Iruñea

Tel. (948) 15 18 15 Faxa: (948) 15 15 14

Nafarroa

beti euskaldun dotore

euskarak berekin baitu herri kolore

EUSKO JAURLARITZA

GOBIERNO VASCO

KULTURA SAILA
Hizkuntza Politikarako Sailordetza

DEPARTAMENTO DE CULTURA
Viceconsejería de Política Lingüística